

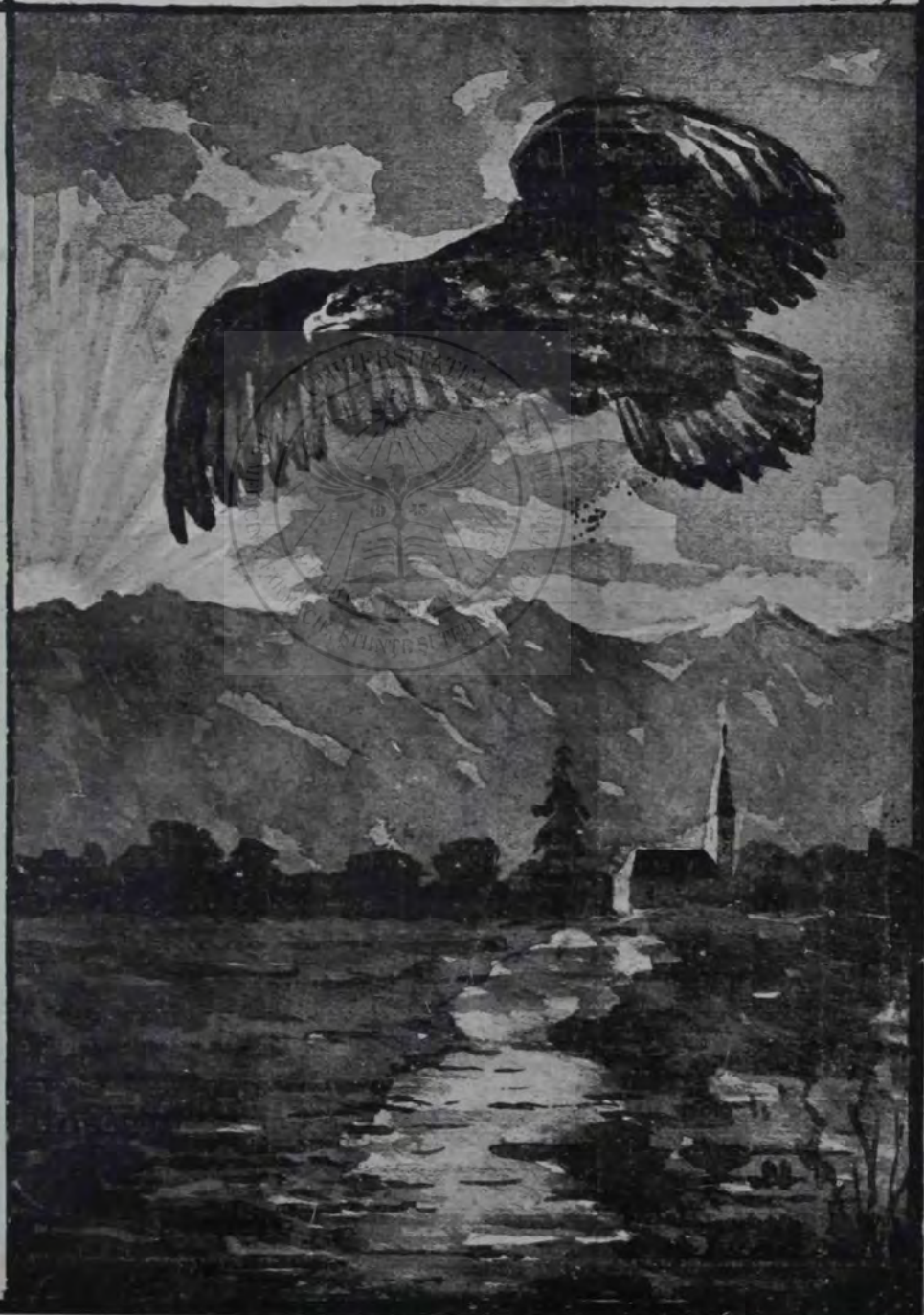


# Luceafărul

An. XII.

Sibiu 1 Oct. b. 1913

Nr 18-19.



# LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ, ARTĂ ȘI ȘTIINȚĂ.

APARE SUB ÎNGRIJIREA UNUI COMITET DE REDACȚIE.

Colaboratori: I. Agârbiceanu, D. Anghel, Z. Bârsan, I. A. Bassarabescu, G. Bogdan-Duică, Dr. T. Brediceanu, Dr. C. Bucșan, Al. Cazaban, I. Ciocârlan, V. Cioflec, D. N. Ciotori, Al. Ciura, Otilia Cozmuța, Maria Cunțan, Dr. Silviu Dragomir, I. Duma, Victor Eftimiu, I. Enescu, Aurel Esca, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Dr. Onisifor Ghibu, Octavian Goga, Eugen Goga, Ion Gorun, A. Herz, Constanța Hodoș, Nerva Hodoș, I. I. Lăpădatu, E. Lovinescu, Dr. I. Lupaș, Liviu Marian, Dr. I. Mateiu, Octav Minar, Corneliu Moldovan, Dr. G. Murnu, D. Nanu, V. C. Osvadă, I. Paul, Cincinat Pavelescu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitș, Gh. Popp, Dr. Sextil Pușcariu, Dr. P. Roșca, G. Rotică, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Săulescu, M. Simionescu-Râmniceanu, V. Șorban, I. U. Soricu, Victor Stanciu, Caton Theodorian, D. Tomescu, Lazar Triteanu.

## ABONAMENT:

### Ediția simplă

În Austro-Ungaria:

1 an . 20 cor., 6 luni . 10 cor.

Pentru preoți, învățători și studenți:

1 an . 16 cor., 6 luni . 8 cor.

În România și străinătate:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 14 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mări postale.

Abonamentele, plătite înainte, sânt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul”, Sibiu (Nagyszeben).

### Ediția de lux

În Austro-Ungaria:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

În România și străinătate:

1 an . 32 cor., 6 luni . 16 cor.

## Cărți mai nou apărute:

Aslan, G., **Cum să trăim?** Cor. —30.

Buțureanu, M. C., **Femeia**, studiu social. Cor. 3.—.

Buțureanu, C. V., **Școala nouă și disciplina prin libertate**. Prelucrată în românește după E. Picard. C. —50.

Candiano-Popescu, Al., **Războiul neatârării**, istorie critică. **Asaltul și luarea redutei Grivița**. Cor. 3.—.

Diamandy, G., **Chemarea codrului**, poveste vitejească în 3 acte. C. 150.

Eftimiu, Victor, **În temnițele Stambulului**, nuvele. Cor. —40.

Falewshi, F. Th. Br., **Concepția catolică despre lume...** Cartea a treia: **Morala catolică**, trăsăturile fundamentale. Cor. 3.—.

Iacob Mureșianu 1812—1887. Album comemorativ de A. A. M. Cor. 3.50.

Iosif, Șt. O., **Wilhelm Tell**, dramă istorică în 5 acte în versuri de Fr. de Schiller, trad. în formă originală. Cor. —90.

Lăzăr, St., **Floarea Betulei**, roman din epoca asiro-babiloniană, trad. de A. Ciura. Cor. 1.80.

Lovinescu, E., V. Negruzzi, **vieța și opera lui**. Cor. 2.—.

Maior, Dr. G., **La hotară**, descrierea regiunii munților noștri din punct de vedere economic. Cor. 3.—.

Pătrășcanu, D. D., **Timoteiu Mușnicul**. Cor. 2.—.

Petra-Petrescu, H., **Poezii și monoloage de declamat.** Cor. —40.

— **Văduioara și alte șase monoloage pentru bărbați și dame tinere**. C. 1.—.

Rodica, **Culina**, o nouă carte de bucate. Cor. 3.—.

Simionescu-Râmniceanu, M., **Probleme artistice**. Articole teoretice și dare de seamă. Cor. 2.50.

Stoica, Gh., **Alte vremuri**, schițe și povestiri. Cor. 2.—.

Virgiliu, **Eneida**, traducere de N. Pandelea. Cor. 2.50.

Vlahuță, A., **Din trecutul nostru**, cu ilustr. de Stoica. Cor. 3.50.

Watana, A., **Privighetoarea japoneză**, roman din vieța japoneză. Traducere de Constantinescu Delabaia. Cor. —40.

Se află în depozit la librăria lui W. Krafft în Sibiu.

Expedierea se face mai ușor trimițându-se banii înainte, adăugându-se la prețul cărții încă 30—40 fil. pentru expedierea francată eventual încă 25 fil. pentru taxa de recomandație.



# EUGEN AFARU

Orice reproducere fără indicarea izvorului e oprită.

## Vlaicu.

22 OCT 2019

Visul cel mai frumos îl plătim mai scump... Avea și el un vis, care nu-l părăsia niciodată. De câte ori ieșeam la plimbare afară din Sibiu, cum se iveau în zare creștele munților, Vlaicu părea schimbat. Vorbiă mai puțin, își curmă glumele și rărea pasul. Eră distrat. Îl luă în stăpânire un calm necunoscut și fruntea, senină de obicei, i se învâluia într'o umbră de seriozitate. Deodată îl vedeam strângând buzele, clipind din gene și uitându-se departe. Se opriă brusc și mă prindea de braț...

„Pe-acolo, vezi, s'ar putea trece Carpații... Mă tot gândesc, care ar fi mai bună; Valea Oltului, Valea Prahovei... Tu ce zici?...”

Rămâneam locului câte un cias două și el vorbea... Vorbiă de visul lui. Își judecă aparatul, îi cumpăniă calitățile și lipsurile, combină lungimea drumului, curențele atmosferice, înălțimea culmilor. Puneă tot la cântar și nu mai avea odihnă. În fundul ochilor vii deslușeai o strălucire de patimă. El, care avea vorbe așa de puține, nici nu încercă să-și lămurească ispita, dar din câte un cuvânt aruncat, din tăcerea bruscă, din privirea aceea îndărătnică vedeai că pătrunde pe deplin simbolul întâiului sbor peste munții cari ne rup în două...

Se învioră ca de un fior în tot trupul când încheiă vorba cu un gest de biruitor:

„Ce are să fie atunci, când oi sbura eu peste Carpați...”

Visul ăsta l-a omorât...

L-a omorât înainte de-a fi început să trăiască. Eră doar abia în pragul vieții, cu fier-

bera turbure încă a celor treizeci de ani. Nu i-a dat nici măcar răgazul să se desmetecască puțin, să privească în jur, să pătrundă cât de cât vârtejul în care a ajuns el, deacolo din Bințiți de pe malul Murașului. Abia se scuturase de praful odăiței de student, îl ardeau frigurile tinereții și-i eră departe încă ceasul cumpănilor potolite. Aruncat din senin în mijlocul văltoirii, singur cu patima lui, el se simția stângaci, sfios, desarmat. La tot colțul îl așteptă o surpriză, o licărire proaspătă de lumină, un fior necunoscut.

Așa a fost fulgerat Vlaicu la începutul drumului. A răsărit deodată din marea anonimă, și-a rotit aripile deasupra noastră, ne-a silit să-l căutăm tot mai sus în înaltul cerului și-a căzut într'o clipită cu trupul zdrobit de propriul făt... — Eterna poveste a tuturora cari vin cu o prorocie pe pământ...

Așa cum s'a desfășurat însă, tragedia lui are o înaltă semnificare simbolică. E un val de lumină, care a izbucnit din regiunile vaste ale geniului nostru popular, a uimit o clipă lumea și s'a întors iară acasă, ca o solie ce și-a împlinit datoria. O flacără, care joacă noaptea în largul câmpului, ca să știe satul că acolo în pământ zace îngropată o comoară.

Așa a strălucit Vlaicu, așa s'a dus. Opera lui spune tuturora, că în lumea de unde a venit el, sub acoperișele căsuțelor albe dela țară, trăește și se sbate, lovit de mizerii, chinuit de boli și de jandarmii unguri, minunatul suflet creator al țaranului român. Aeroplanul, care a despiciat văzduhul la Aspern, alături de cele mai avansate invenții

ale civilizației umane, a indicat încă odată culmile la cari se poate ridică acest suflet risipit de veacuri pe cărările înguste ale vieții primitive. A fost o nouă dovadă pe seama tuturor, cari întârzie încă să înțeleagă unde trebuie căutat rostul nostru; o nouă dovadă că trebuie descătușat cât mai grabnic acest uriaș înlănțuit, care își poate cuceri un loc de cinste în întrecerea universală.

\*

Pare un paradox ciudat, dar e așa. Aurel Vlaicu, care și-a nemurit numele cu o invenție de domeniul celei mai înaintate probleme a culturii moderne, a fost și a rămas până în ceasul din urmă o întrupare tipică a țărânului român, a țărânului ardelean. Prea eră dintr'o bucată, prea se încercuise în gândurile lui, prea deaproape îi eră înrudirea cu spiritul inventiv al poporului nostru, ca să se poată desface de moștenirea de-acasă. El a umblat la școală, a trecut, a făcut studii politehnice în Germania, a învățat ungurește și nemțește, a ascultat concerte și teatru, dar cultura străină n'a fost în stare să-i spulbere îndemnurile lumii patriarhale, de care nu s'a deslipit niciodată. Vlaicu a rămas țaran...

Absorbit de-un gând care-i străbătea toată ființa, el nu putea privi decât înainte spre țință. N'avea nici răgazul, nici trebuința să se uite în lături. Erau atât de angajate toate rezorturile simțirii lui de dorința care-l muncă, că alte chemări ale vieții nu-i puteau pătrunde izolarea. Nu i-a cerut culturii decât atâta cât îi trebuia pentru planurile lui. Alte tentații nu l-au putut robi. A învățat deci matematica superioară, chimia și fizica, dar s'a scuturat de toate celelalte ca de-un balast. Cu spiritul lui de selecțiune, cu intuiția admirabilă ce-o avea din copilărie, el căută cele mai simple formule pentru teoriile științifice, cari îl preocupau, apelând mai mult la puterea de imaginație, la bunul simț al minții țărănești și mai ales la îndemânarea mâinii, care nu greșea niciodată. Munciă cu patimă, unind devotamentul sălbatic al geniului cu stăruința țărănească.

Deaceea Vlaicu a fost toată vieța lui un izolat, cum rar se întâlnesc. În vremea când făuriă șuruburile lui migăloase, vieța, firește, cu toate valurile ei curgea alături de dânsul.

El nu-i vedeă aspectele multicolore, încrușișarea de pasiuni, cari se agitau în umbră. Nu cunoșteă rețeaua de convenții și îndatoriri, care îndrumă pe trecătorii din jurul lui. Nici nu putea s'o vadă, doar până în clipa când s'au închis pe veci ochii aceia strălucitori au fost ațintiți numai spre cer...

Dacă vrei să-l înțelegi trebuie să-l vezi în atelier. Acolo eră la el acasă. În mijlocul mașinilor, în murmurul monștrilor de oțel, se strecură silueta lui sveltă în bluză albastră de uvrier și-o vedeai răsărind sprinten la toate colțurile. Cercetă mersul roților, atingeă cângile în căderea lor ritmică, împărțiă ordine. Pupilele nestâmpărate îi străluceau ca doi licurici și toată figura lui primea o lumină nouă. Simțiai par'că plutind împrejur ceva din voința creatoare, un văl diafan împletit din lumini și umbre, ceva din misterul geniului în luptă cu materia. Când apăsă un resort și se opreau toate alergările, el mai rămânea o clipă cu privirea înfiptă în pădurea de sârme. Zămbia apoi și se apropiă de mașină. Îi neteziă grumazul de metal cu intimitate, îi spuneă glume și-i vorbiă ca unei ființe vii...

Într'un târziu se întorcea spre noi și continua răsând: Am visat-o azi noapte, pe asta mică. Făcea prostii, se suiă pe perete drept în sus... Acum se poartă bine...

Și-apoi încrețind fruntea ușor: Mașina e mai de omenie ca omul. Mașina nu minte. Ascultă și primește porunca. Eu în oameni m'am înșelat, în mașini niciodată...

Bietul Vlaicu, ce desmintire grozavă i-a gătit soarta...

\*

Scos din atelier și pus în largul vieții, el, care cunoșteă toate legile mehanice, rămânea buimăcit și pierdeă busola. Avea par'că ceva din stângăcia paserilor cu aripile tăiate. Privea mirat împrejur, căută un sprijin. Se simția străin. Vedeă în fața lui o lume nouă, cu care el n'a avut a face niciodată. Se poticnea la tot pasul. Auziă lozince neînțelese, vedeă patimi nepătrunse, fețe luminate de dorinți neștiute. Tot ce mișună împrejur, întreg caleidoscopul pistriț de pe calea Victoriei i se părea un bălcu bizar plin de ciudățenii și șiretlicuri. Mergeă înainte târit ca de-o undă, distrat, incurcat în socoteli, prinzând câte-o

frântură de frază aruncată, zâmbind deoptrivă tuturor cari îl trăgeau de mânecă. În dibuirea asta prin haos da greș de multeori, nesocotea o mulțime de prejudecăți, schimbă

— Ce?  
— I-am spus, dumneata ești liberal cam tachist...

Așa vorbiă uneori... Cei din jur rămăneau



**Aurel Vlaicu**

7 Noemvrie 1882 — 13 Septemvrie 1913

oamenii, nu potrivea vorbele. Toate câte vedeă în drum își amestecau conturile și se grămădeau într'un val inform schimbat la tot pasul de capriciul clipei...

Seara când venea la restaurant mișcă din umeri... — M'am întâlnit cu Popescu... Zice că nu-i bună firma Gnom, e mai bună Anzani... Ce prostie... I-am spus...

încurcați, când auzeau ce spune. Îi vedeai strângând din umeri, zâmbind și duminindu-se că omul ăsta habar n'are ce vorbește. Ei nu-și dau seama, că pentru Vlaicu, cuvintele, acest fluid elastic, nu aveau nici o semnificare deosebită. Obișnuit să-și toarne gândurile într'o formă materială, în metal sau în lemn, vorba lui venea ca un joc capricios

pornită câteodată numai de dragul sune-  
tului...

Eu, — spune de-atâtea ori, — nu știu  
să vorbesc. Nici n'am mai mult de patru  
sute de cuvinte. Le învățesc așa... Când  
au venit dela Marconi să mă întrebe de  
aeroplan, eu le-am spus: eu nu pot vorbi.  
Chemați pe Lupu, să vorbească el. Mie să-mi  
dați o tablă și-o cretă și când isprăvește el,  
arăt eu...

Cu toate aceste, tovărășia pe care o căută  
mai mult eră a scriitorilor. Între ei se vedeă  
mai iubit, mai înțeles. Îl și fermecă melodia  
frazei când veneă limpede cu proiecțiuni de  
lumină. Atunci ascultă cu buzele strânse și  
nu-i scăpă nimic. Tăceă și la urmă plecă  
fruntea covârșit de admirație: Cum știți voi  
spune tot ce vreți...

De multe ori se întâmplă, când eram îm-  
preună cu Chendi și Iosif, — unii dintre cei  
mai buni din pușinii lui prieteni, — se în-  
tâmplă de unul aruncă vorba: De ce stai pe  
gânduri, Vlaicule? Vorbește și tu!...

Vlaicu clipeă din gene. Aveă un zâmbet  
de copil biruit.

— Eu nu pot ca voi...

Și-apoi, după câteva clipe de tăcere, sco-  
țând din buzunarul vestei un șurub, ni l-a  
pus pe masă...

— Iaca, o silabă din gândurile mele...

Cu firea lui particulară nu mulți l-au în-  
țeles. Lumea îl admiră, pușinii lui prieteni  
îl îmbrățișau cu multă dragoste, dar judecata  
trașantă a spiritelor mediocre nu l-a pă-  
truns niciodată. Vedeau în el doar abilitatea  
obișnuită astăzi a omului-pasăre, un pilot ca  
atâți alții. Puterea de creațiune prinsă în li-  
belula lui măiastră n'o puteau aprecia. Îl  
judecau repede pe urma unui gest, sau a  
unei vorbe străine, poate, de rostul lui. Îi  
socoteau naturaleța drept mărginire, drago-  
stea de adevăr drept insolență. Și-apoi mai  
aveă încă o mulțime de păcate figura lui de  
ardelean greoiu: nu știă franțuzește, nu cu-  
noștea culisele politice, nu avuse aventuri  
galante... S'au găsit mulți, deci, cari l-au  
amărit, i-au pus piedeci în loc să-i deie  
ajutor, l-au purtat cu vorbe până i-au de-  
șeptat toată bănuiala lui țărănească...

Cu deosebire din lumea subțire a ciocoilor  
îi veneau cele mai multe tulburări. Îl des-  
părțea de ei par'că o pornire inconștientă de  
ură strămoșească. Îmi povesteă cu scârbă  
cum odată unul, neștiind cum să-l mai în-  
jure pe urma unui sbor reușit, l-a făcut cioban  
pe franțuzește, și însemnase vorba: Sang  
de berger...

În fața lor Vlaicu eră schimbat. Mândru,  
laconic, bășos, încrezut, aruncă vorbe la-  
pidare.

— A venit astăzi unul, — spune — unul de  
gargariseă când vorbiă și făceă mâh, mâh...  
Că așa, pe dincoaleă... Nu s'ar puteă un  
motor mai ieftin?... De cincisprezece cai  
întâi... după aceea altul de treizeci... că  
țara n'are bani... Vorbeă și el și făceă  
mâh, mâh... Nu pricepeă nimic... I-am  
răspuns: tot ce se poate, domnule, da să te  
sui dumneata în el...

Cum să nu se supere d-l Edgar Bostan-  
dăki? Cum să nu plece furios:

Sang de berger...

În mijlocul prietenilor Vlaicu se desgheță  
ușor. Îl părăseă și sfiala și privirea tulbure  
de pe caleă Victoriei. Vorba lui curgeă lim-  
pede, presărată cu glume și cu frânturi de  
înțelepciune dela țară. Vesel, comunicativ,  
naiv ca un copil, spuneă tot ce aveă pe  
inimă.

Aveai în fața ta chipul simpatic al țăra-  
nului nostru. Păstră în suflet neatinsă toată  
comoara din bătrâni. Când aruncă bereta de  
aviator și părăseă problemele tehnice, nu  
mai eră decât băiatul frunțașului Dumitru  
Vlaicu din Bințișii. Vorbiă valea Murășului  
prin rostul lui. De-acolo veneau cântecele pe  
cari le cântă din gură sau din vioară, de-acolo  
veneau poveștile, principiile de vieață, su-  
perstițiile, dragostea lui de sunete și colorii.  
Un ceas petrecut laolaltă îmi vrăjă toată  
simplitatea curată a vieții noastre patriarhale.  
Păreă că în treacăt o mână nevăzută ridicase  
vălul de pe-un colț inverzit din pământul  
Ardealului...

Niciodată în îndrumările intime ale sufle-  
tului nu l-a părăsit firea lui de sătean drept,  
limpede la minte, cuviincios și măsurat în  
faptele lui.



Inginerul A. Vlaicu în aeroplan.

Mi-aduc aminte, odată după ascensiunea dela Sibiu. Vizitam împreună școala de industrie țărănească de-acolo. Eră o groază de lume, toată robită de îndrăzneala lui Vlaicu. Sburase pe-un vânt puternic, primejduindu-și vieța ca de-atâteaori. Fiecare îi cerea un cuvânt, o glumă, o lămurire. El, însă, intimidat de admirația aceasta spontană, cercă să zâmbească, să atragă atenția în altă parte. Rătăcit se uită împrejur. Eră jenat și ar fi dorit un colț de liniște. Deodată simt că mă strânge de braț și mi s'aplecă la ureche șoptind:

— Uite ce m'am gândit. Văd acolo niște stofă de odăjdii. Spune, te rog, să facă un rând pe cheltuiala mea, să le trimită în sat la noi pentru biserică. Iaca adresa...

Așa s'a întâmplat. Odăjdiile dăruite de Vlaicu au plecat peste câteva zile.

Până acolo sus în albastrul văzduhului, unde plutea el cu aripi meștere, până acolo a putut să-i strălucească crucea umilă de pe bisericuța din Bișnița...

Fire de artist, Vlaicu a fost un temperament pasionat. Tot ce făcea pornea din convingerea și devotamentul unui suflet cu alvia adâncă. Munca lui eră determinată de-o necesitate organică și n'avea nici o legătură cu micile trebuinți ale vieții de toate zilele.

Niciodată nu s'a gândit la o slujbă, la o leafă. Nu cunoștea nici banul, nici mijloacele unui traiu bun. Mergea înainte stăpânit de nevroză, cu mintea chinuită de neastâmpărul creațiunii. Impulsurile lui veneau din adâncimi mari, de dincolo de limitele rațiunii. Veșnic frământat de-un gând nou, nu cunoștea odihna. Deprins în timpul din urmă cu călătoriile lui aeriane, îl chemă tot mai des dorul să se avânte în spațiu. Îi trebuia lărgime de orizont, viteză vertiginoasă, distanță. Când n'avea aeroplanul, se urcă în automobil și se îmbătă de ritmul roților sprintene. Înzadar îi spuneau doctorii să se lase de pilotaj, să facă o cură la Căciulata și să se păzească cu defectul lui de inimă... Nu-i băgă în seamă...

Odată căzuse bolnav de rinichi și zăcea de vreo două luni și jumătate. Palid, slab, cu buzele arse de friguri, stă între perini.

Cu capul întors spre fereastră căută din ochi un petec de cer albastru:

— Ce moarte stupidă ar fi să mor în pat!

\*

M'a prins mreaja amintirilor, mă năvălesc tot mai multe aduceri aminte. Ce prieten bun s'a dus... Vlaicu puneă în prietenie aceeaș patimă ca în toate ale lui. Tovarăș devotat în bine și rău, cu spiritul lui de camaraderie, cu dragostea caldă și sufletul deschis, păstră îndemnurile fraților de cruce din umbra satelor ardelenesti. Știu de pildă, cum, el care aducea toate jertfele, i-a dat unui bun amic nenorocit vreo două mii de franci din sărăcia lui...

Din stolul de gânduri răzlete icoana răsare tot mai luminoasă.

Îl văd la Budapesta, sunt doi ani de-atunci. Eră în toila frământărilor recente, când un val din prodigioasa noastră fantazie populară mă seosese „trădător“ încurcat cu miniștri unguri...

Într-o dimineață mi se deschide ușa și intră Vlaicu. Serios, cu fața îngrijată, vine la pat și-mi strânge mâna. Mă frec la ochi buimăcit:

— Tu ce cauți pe-aici?

El tace câteva secunde și-apoi cu glas hotărât: Am venit și eu... Să-ți dau ajutor,

Bietul Vlaicu. Nu știă nimic din mizeriile noastre. Nu cunoștea oamenii, eră străin de toate certele, habar n'avea cine-i Kristóffy cu pricina, nu-și da seama în ce chip și când s'a răscolit comedia asta. El vedeă numai primejdia unui prieten, primejdie care în mintea lui luă proporții fantastice. Inima îi spunea că nu-i de stat, că trebuie să sară într'ajutor.

Îl văd ca acum. Eră întunecat. Amărăciunea mea îl făcea să sufere. În fundul ochilor aveă străfulgerări de ură și n'am să uit niciodată cum într'un moment de supremă surescitare a sărit în picioare cu glasul înghețat de-o protestare sălbatică:..

— Eu fac ce zici tu!

M'am uitat la el și nu mi-am putut suprimă un zâmbet: blajinul sburător strângea în mâni un revolver...

\*

Acum Vlaicu nu mai este. L-a fulgerat visul nostru al tuturoră în care s'au muiat



și aripile lui; să treacă munții, să dărîme în conștiința milioanelor stavila care ne desparte. Astfel capătă și moartea lui un înțeles simbolic, o putere magică care robește sufletele.

Vlaicu e primul sol al unui vis milenar, întâiul soldat căzut pe-un câmp de bătaie, cel dintâi sânge vărsat pentru trecerea Carpaților. Ca un post de avangardă al unei oștiri care așteaptă ordinul de plecare, el moare prevestind izbânda. Moartea lui sgu-duie toate fibrele simțirii românești. Toți îl plâng, toți aleargă să-l mai vadă, să-i arunce o floare pe mormânt. Prin inimi trece fiorul cu care se anunță marile primeniri ale unui neam. Simțim cu toții măreția clipei: avem întâiul mort al unei idei, îi așteptăm pe ceilalți...

Moartea asta a răscumpărat nemurirea lui Vlaicu. Pasărea lui nu și-a oprit numai o clipă aripile, ea va pluti totdeauna deasupra sufletelor noastre, o uriașe pasăre albastră a credinței românești. Ea arată drumul pe care se merge înainte.

Movila lui Vlaicu e întâiul popas al unei idei în drumul ei de triumf...

\*

O după amiază tristă de toamnă e acum. Afară șuieră vântul și pe fereastra deschisă văd cum în razele de soare ale apusului obosit tremură frunze galbene desprinse din castani. Frunze veștede, visuri spulberate, vieți coborîte în țărână...

Îmi trec prin minte toți câți s'au dus de curând, sburători cu aripile frânte... Iosif, Chendi, Vlaicu... Dorm acum cu toții... E atât de chinuitoare clipa în care înțelegi, că dacă vrei să mai întâlnești prieteni trebuie să te duci în țințirim...

Întors cândva la București, n'am să-i mai văd în gara de nord, așteptându-mă cu glume și cântece. Am să privesc împrejur zadarnic și-o să stau uluit, când are să mă întrebe birjarul: Unde să vă duc?

Du-mă la Bellu!...

Paris, Septembrie.

Octavian Goga.

## Sburătorul.

A veacurilor negre neîndurată vrere  
Ne-a plămădit ființa din vis și din durere,  
A lins pe cerul nostru zăbrănecul de nori,  
Și ne-a 'mpletit cunună de spini omoriori.  
Rătăcitori pe drumul ce duce la Calvar,  
Suspinel doinei noastre pornit-a în zadar,  
Zadarnic ne-a fost plânsul în suflet chinuit,  
Căci nu l-a 'nțeles nimeni, căci n'a fost auzit.

Ce gând semeț aprinde în pieptu-ți viul foc,  
Al visurilor noastre drag sol fără noroc?

Te văd pornind în slava țăriilor albastre  
Să duci la cer amarul și lacrimile noastre,  
Ce n'a voit de veacuri să știe-o lume 'ntreagă  
Pe Cel a tot Puternic să-l faci să înțeleagă,  
Să-l faci ca să trimită o rază de lumină  
În noaptea ce cuprinse un neam fără de vină,  
Să stai în a lui față întreg și neclintit  
Și să-l întrebi: Părinte, de ce ne-ai părăsit?

Cum se deschid 'nainte-ți cărări necunoscute,  
Furtunile uimite în fața ta stau mute,  
Luceferi noi în cale luminile-și aprind  
Și negurile nopții din juru-ți se desprind.

Nainte! Înainte! De-acum te duce sborul  
Sus! Sus, unde lumina își începă izvorul,  
Spre tronul dela care vieaja se împarte  
Și care hotărăște a neamurilor soarte...

Ce demon fără milă te-a săgetat în sbor,  
Al înălțării noastre nainte mergător?  
Ce zeu cuprins de teamă și-a pismuit avântul  
Și-atâtor visuri sfinte deschis-a larg mormântul?

Puteri ce puneți stavili și visului hotar  
Și dela cer cărarea ne 'ntoarceți spre Calvar,  
Voi zei ce 'n ura noastră pe-un neam fără noroc  
Ne-ați răsplătit credința cu trăsnete și foc, —  
Porniți de-asupra noastră nemilostivi potopul —  
Pe umedele gene de-acum ne 'nghiață stropul,  
Și nu mai avem lacrimi să plângem, dar avem  
În fața lovituri sălbatecul blestem.

Loviți! Loviți nevolnici! Loviți fără 'ndurare:  
Din orice leagăn astăzi un lcar ne răsare!  
Cu ochii cătră soare ne-am înălțat mereu,  
Căci orice mamă poartă la sân un Prometeu  
Ce s'o 'nălță puternic să smulgă dela soare  
Lumini ce-or spune lunei a noastră sărbătoare!

I. U. Soricu.

## Aurel Vlaicu.

Din înălțimile la cari l-a ridicat geniul său, a căzut și s'a sfărâmat cel despre care se credeă, că n'are să cadă niciodată! Un Vultur răsărit din sufletul sbuciumat al neamului nostru, îmbrățișat și alintat de înălțimi, un copil, pe care văzduhurile l-au lăsat să se joace, scaldat în frumoasele amurguri ale țării, un supra-om, ursit să se ridice mai sus decât toți, să se apropie de bolta albastră și să ne înalțe cu el inimile îngrijorate, să ni le boteze în apa limpede a seninului, la care nu se poate ridica omul de toate zilele.

Uimise într'atăta conștiința mulțimii prin ingenioasa sa invenție și prin sborurile lui îndrăznețe și fără pereche, încât toată lumea credeă că acest făt-frumos e protejat de-o mână supranaturală.

Cu ce mândrie ne uitam la el, cum îl admiram, cum îl adorăm, cum ne încălzia gândul că e al nostru, că din mijlocul nostru s'a ridicat șoimul acela, care ne făcea cu mâna de sus și ne chemă la dânsul. Și în ceasurile noastre de liniște și singurătate cum vorbiam de el, copii și bătrâni, cum îl iubiam și cum ne obișnuisem să-l vedem ca pe cel mai ales de D-zeul neamului, să se ridice și să spuie cerurilor că și noi, poporul cel mai sbuciumat de pe pământ, suntem vrednici de înălțimi luminate de soare, că și noi știm să ne facem aripi și să ne smulgem din noroiul, în care mulți ar vrea să ne știe!

Aurel Vlaicu a fost cel dintâi, care ne-a ridicat inimile, care ne-a spulberat ceața de pe ochi și ne-a făcut să ne uităm departe și să ne pierdem în înălțimile nemărginirii. Geniul neamului nostru nu s'a manifestat niciodată cu o mai mare putere și îndrăzneală, și mândria scaldată în lacrimi de admirație nimeni n'a știut să ne-o stârnească mai mult, ca acest fiu intrupat din brazda pământului ardelean și dăruit de Dumnezeu cu dorul de-a cuceri zările necucerite.

Cine n'a lăcrimat văzându-l cum se deslipște de pământ, cum se înalță și nu se mai vede... și iar se vede ca să se topească iar în lumina zărilor aprinse ale apusurilor

de soare? Sufletul cui nu s'a ridicat cu dânsul în nemărginirile țării? Cui nu i-a stat inima în loc în fața îndrăznețelor sale jocuri ne mai pomenite de pământul nostru amorțit? Cine n'a zis, privindu-i jucăria genială cum se înalță și se coboară și se lasă pe-o parte și pe alta — plăsmuire a tot ce a intruchipat omul mai frumos și mai măreț, minunea minunilor de când e cerul și pământul — cine n'a zis „Doamne ajută-i!” și nu și-a făcut cruce, văzându-o cum se răsfață în apele nețârmurite ale înălțimilor? Și cine n'a alergat înaintea lui, văzându-l că se coboară, cine n'a simțit că din înălțimi el aduce inima fiecăruia, pe care ne-o furase cu dânsul și ne-o redă mai caldă, mai însuflețită, mai mândră și mai plină de credință în trăinicia neamului din care s'a născut acest mare copil cuceritor al plaiurilor neumblate? Cine nu l-a sărutat și cine nu l-ar fi sărutat și nu l-ar fi topit în focul îmbrățișerilor în momentul când săriă iarăș pe pământ din nacela vrăjită în care ne ridicase pe toți și ne plimbase pe sub poalele norilor încremențiți? Cine nu se închină cu admirație în fața lui, când îl vedeam venind pe lângă mașină, încunjurat de soldați, de oameni și de copii, mai ales de copii!... cu mersul său ușor de parcă de-abia atingeă pământul — eră făcut să sboare, nu să umble, — cine nu rămâneă uimit când privindu-l se gândia de unde s'a ridicat, cât s'a ridicat și din ce depărtări înalte ni-l aduce D-zeu iarăș și iarăș întreg și sănătos și copil, așa cum a fost Vlaicu întotdeauna!

Și în vreme ce știrile gazetelor ne aduceau vești din toate unghiurile lumii, că frați de-ai lui de pretutindeni, colindători îndrăzneți ai nemărginirii, cad unul câte unul, ca niște stele cari lasă urme luminoase în văzduhul întunecat încă al științei și al îndrăznelei omenești, Aurel Vlaicu se jucă mândru și din zi în zi mai mare și mai stăpân pe apele văzduhului, răsbateă țăriile, încremenite parcă de puterea minții și de curajul acestui fecior fermecat, venit de departe de jos și ursit să se ridice până la cer.

În vreme ce frații lui din toată lumea își plăteau cu vieța îndrăzneala avânturilor lor, Aurel Vlaicu, ocrotit par'că de un zeu nevăzut, se ridică tot mai sus în uimirea țării, apărând la Viena pe câmpul dela Aspern, în-nălțând faima numelui de român în lupta aceea cu neamurile luminate ale apusului, din care ești învingător — și coborînd de acolo asupra plaiurilor românești din Ardeal și Bu-

A fost un D-zeu care ni l-a ținut, ca să-l vedem cu toții. Să ne închinăm cu smerenie în fața Lui și să-l mulțumim. El ni l-a trimis ca să ne arete tot ce ne-a arătat. Și mult ne-a arătat copilul trimis de D-zeu. O să ne dăm într'o zi seamă de asta!...

În vreme ce frații lui se răriau prin toate unghiurile lumii, Aurel Vlaicu porni pe urma oștirilor românești, ca să le ia apoi înainte



Casa în care s'a născut Vlaicu. Părinții aviatorului.

covina, cutremură inimile fraților noștri uitați de Dumnezeu și le ridică cu el sus..., inimi cari n'au știut niciodată ce e înălțimea curată a ceriului.

A fost o Provedință care ni l-a ținut, un D-zeu, care ni l-a păzit și care l-a călăuzit și l-a îndemnat să risipească neamului de pretutindeni din darurile pe cari El i le-a dat.

A fost și va rămâne un apostol în cel mai larg înțeles al cuvântului, un apostol, care prin fapte de-o îndrăzneală mitică a sguduit, a trezit și a înălțat inimile amorțite ale neamului său.

trecând Dunărea și sărutând cu ochii lui de vultur pământul dușman. Nimeni nu-l chemase. Simțise el că trebuie să meargă acolo și s'a dus!...

„N'am putut să mai stau acasă!” le-a spus camarazilor aviatori militari. Foarte semnificativ! Un suflet de erou, care nu-și mai putea găsi odihnă. Trebuie să fie în rând cu eroii! Și s'a dus acolo. Nu l-a chemat nimeni și s'a dus!... Să nu uităm aceasta!!

Stelele aviației se rostogoleau și cădeau, azi una, mâine alta, și noi ne uitam la Lu-

ceafărul nostru și-l admiram în înălțime. În mintea noastră el nu putea să fie decât sus, veșnic mai sus... O putere de vraje îl înconjură pe acest îndrăzneț. Așa credeam, așa ajunsese să credem. Eră mașina lui, el o plăsmuise, el o intruchipase. O cunoștea și-l cunoștea. Și știa fiecare sârmă, fiecare roțiță, fiecare șurub, fiecare bucățică de pânză. Vorbise cu fiecare. — O, ce frumos știa el să vorbească cu toate! — le mângâiasse, le netezise, le alintase, le dăduse vieață din vieața ochilor lui cuminți și putere din puterea sufletului lui... și le legase pe toate la un loc și el se legase de toate cu dragoste de părinte, cu inimă de voinic și cu cinstea cu care se leagă frații de cruce!

Când îl vedeam făcând virajurile, cari vor rămâne deapauri neuitate, nu ne mai înspăimântam. Îl știam pe el acolo, stăpân pe tot ce cârmuiește, el eră mașina și mașina eră el, erau una, și noi cari îl cunoșteam, știam bine câtă putere de geniu aveă când eră să facă și să conducă o mașină. Un mare mecanic și un mare pilot și pe deasupra o putere divină ni-l țineă și ni-l apăra de toate!

Ajunseserăm să credem că mai curând vor cădea stelele cerului, decât să cadă el! Într'atâta uitasem în fața lui că omul e om, oricât ar fi de cutezător!...

Cine-ar fi crezut vreodată?!...

Ziua aceea de Sâmbătă va rămâne deapauri o zi mare pentru neamul nostru. S'a ales cel mai îndrăzneț gând, care ne-a stăpânit și ne va stăpâni. S'a ales, dar n'a căzut! A căzut pământul care l-a adăpostit. S'a coborât pământul la pământ ca să se facă una. Gândul s'a ridicat în sus și tot mai sus, strălucitor ca soarele care apuneă, mândru ca un vultur năprasnic și curat ca un Dumnezeu! Zi de jale și de nădejde, de jale și de credință, de jale și de deșteptare a sufletelor românești de pretutindeni!

Să plângem și să nu plângem. Să ne închinăm în față gândului lui! Prea eră frumos, prea eră mare în el însuși ca să mai poată duce pe aripi pământ și materie! Le-a lăsat să cadă; gândul s'a dus înainte...

Un fulger care s'a lăsat năprasnic pe toată suflarea românească. A trecut munții și-a sguudit Ardealul până 'n temelii, Ardealul

în plină sărbătoare! Așa a primit vestea despre marele gând, care a trecut peste Carpați cu prețul unei așa de mari jertfe. Așa se și cădea să primească vestea aceasta. În plină sărbătoare!... Sărbătoare să fie ceasul, în care se va pomeni de gândul celui ce l-a purtat! El a făcut totul ca să ni-l arete. Toată vieața lui și-a jertfit-o, ca să ni-l arete! Par'c'ar fi zis: „Uite, mă desfac de el, îl las sus în lumina soarelui, ca să-l vedeți mai bine!”

Zi de Sâmbătă, zi de care marele dispărut s'a ferit întotdeauna. S'a temut de tine, te-a ocolit și la urmă tot el te-a sfințit prin moartea lui măreață.

Sau poate a fost o răsbunare a ta!? Adevărul rămâne unul singur: vei fi pomenită în vecii vecilor, tu și sărbătoarea Asociațiunii dela Orăștie, unde a voit el să se ducă!

Și par'că toate semnele din lume s'au adunat atunci să-l oprească. Dar el nu le-a știut, nici nu trebuia să le știe! Eră ziua împlinirii scrisului lui, eră ziua hotărâtă din începuturi ca el să-și spuie marele gând care-l stăpâneă de mult.

Ce i-ar fi folosit acestui om hotărât să știe că bătrânul lui tată, care nici nu bănuia că fiul său are de gând să treacă munții, toată Vinerea noaptea și toată ziua de Sâmbătă s'a simțit trudit și obsedat de-o căruță cu oiștea, roatele și osiile negre, pe care veșnic o vedeă înaintea ochilor.

„M'am sculat din pat Vinerea noaptea — îmi spunea bătrânul — și încet ca să nu-i trezesc pe ceilalți am ieșit în curte, doar-doar voi pierde din ochi căruța aceea, care nu-mi mai da pace. Și n'a fost chip... Și-a doua zi, Sâmbătă, toată ziua...”

Un prieten intim a visat Vinerea noaptea un cosciug, care alergă între două automobile pe drumul dela Ploiești spre Câmpina!

„...La o înălțime de 500 m. când a fost semnalat în zare — spune primarul dela Bănești, care l-a văzut — aparatul a început să rotească în cercuri mici atât de îndrăznețe, încât îți făcea impresia că se va frânge în două. În acest moment aparatul s'a înclinat sub (0) grade și a început să alunece pe aripi în linie perpendiculară, patinând până la o înăl-

țime de 50—60 m dela pământ, când Vlaicu printr'o manevră disperată a cârmelor... etc. etc..."

Așa l-am văzut eu în vis Sâmbătă după amiază între orele 3½ și 4, cu câteva minute după plecarea lui dela Cotroceni. Exact așa cum spune că s'a întâmplat. Un vis în care s'a prevăzut catastrofa. L-am văzut dispărând în frunzișul unor vârfuri de arbori. Îmi sună și acum în urechi motorul, pe care l-am auzit prin vis urlând în disperarea căderii. Și nu știam nimic nici despre sborul lui, nici despre intenția de-a trece munții!

O altă persoană din București, foarte de aproape a lui, privind pe fereastră l-a văzut căzând chiar în vremea când el a căzut în adevăr la poalele munților. A țipat și și-a ascuns fața cu mâinile!

Foarte ciudate semnele acestea! Dar semnele rămân semne și adevărul rămâne unul singur:

În anul 1913, în ziua de Sâmbătă, zi de care el s'a ferit întotdeauna, la 31 August, adică la 13 Septembrie st. n., Aurel Vlaicu pleacă de pe câmpul Cotrocenilor cu marele gând de-a trece munții. Aterisează la Buda lângă șosea aproape de km 13. Încearcă de trei ori să se ridice, cu mare greutate își ia în sfârșit sborul și după câteva minute — poate după 13 — se prăbușește din înălțime cu aparatul și moare!

Eră în etate de 31 ani!!

După o viață de muncă și de trudă, pe care a trăit-o la București, după ce a luptat cu toate mizeriile, pe cari d-l Pătrășcanu le-a descris — și bine a făcut că le-a scris, ca să rămână și să se știe, — după ce cu multe umilințe și cu multe lacrimi amare a eșit biruitor și s'a ridicat unde a voit să se ridice și unde am voit să-l vedem toți cari am crezut în el — Aurel Vlaicu i-a iertat pe acei răi, pe acei puțini răi, cari vor sta veșnic cu capul în pământ de rușine, dacă mai au un strop de conștiință, i-a iertat în fața nemărginitei lumi, care l-a prețuit și l-a iubit, dela Palat până la cele mai umile căscioare din Ardeal și Bucovina.

Moartea lui măreață și plină de înțeles a cutremurat toate plaiurile românești și în-

mormântarea lui a fost fără asemănare în viața Bucureștilor. S'a văzut atunci în revărsarea aceea de lume, care năvăliă din toate părțile, care umpluse trottoarele și stradele, care se ridicase pe case și prin turnurile bisericilor, înfiorată de coruri și muzici — s'a văzut că fiecare, dela copil până la moșneag, dela boier până la muncitorul de toate zilele — e pătruns de mare durere și varsă lacrimi de profundă părere de rău după un mare om, pe care l-a pierdut neamul nostru. Aeroplanelle cari jeleau în rotiri uriașe pe deasupra convoiului dădeau acestei înmormântări o solemnitate înfiorător de măreață!

Așa l-a petrecut lumea pe cel care se ducea la locuința de veci, cu „Virtutea militară“ pe piept, cea mai mare cinste pe care țara poate s'o dea eroilor!

La groapă toată lumea a căzut în genunchi, un cor cântă imnul „La arme!“ al dragului Șt. O. Iosif, pe când o mână de frate din Ardeal puneă lângă sicriul lui Aurel Vlaicu o bucată de glie adusă de-acasă, ca să-i potolească dorul de ai săi și să i se implinească marele vis pentru care și-a jertfit viața.

Așa ne-am despărțit de el în apusul soarelui. Și nu ne-am despărțit, nu! El n'are să moară niciodată. Ca un munte care s'ar ridică până 'n cer! Nu moare muntele!

Nu în jos! În sus te vom vedea pe tine deapururi. N'are putere pământul să te ascundă sufletelor noastre. Nu poate să te acopere, adune-și țărâna lui neagră zi cu zi, an cu an și ani nenumărați... Deie-și drumul furtunelor și viscoalelor și ploilor și chiar de și-ar revărsa mările și și-ar fărâma munții, tot nu va putea să te acopere!

Prea te-ai trudit să te ridici în sus, prea ai fost sus și gândul tău prea a fost mare ca pământul acesta să te mai poată ascunde.

Să ne ridicăm frunțile cu toții! Acolo-i țara lui, acolo în albastru! Zadarnic îl veți căuta în jos. Acolo sus! Acolo e gândul lui cel mare! Ridicați-vă frunțile!

Nu-l vedeți? Nu-l auziți cum se joacă prin văzduh? Faceți-vă ochii mari și priviți! O să-l vedeți acolo stăpân și va stăpâni până va dăinui neamul nostru așa de greu încercat.

N'a putut să plece dintre noi fără să ne arete drumul. I-a fost scris lui să ni-l arete. Un om care a muncit toată vieața. A vorbit o singură dată! Acum a vorbit!!

Eroule! Ce frică îți eră că ai să mori ca toată lumea! Și D-zeu care te iubiă, și-a auzit sufletul și nu te-a lăsat să mori ca toată lumea!

Nu! Erăi ursit din începuturi să sfințești pământul țării prin moartea ta grozavă! Să-l sgudui și să-i îndrepti privirile spre unde-ai vrut tu să te duci.

Ridicați-vă frunțile! Acolo sus e el și va fi, căutați-l acolo și-l veți găsi întotdeauna și voi și copiii copiilor voștri. Acolo în lumina soarelui: Eră copilul soarelui rupt din sufletul neamului nostru!

Mângâiați-vă părinți mult încercați! Uitați-vă în sus! O, cât veți avea să vă uitați în zare de pe prispa casei voastre și cum o să-l așteptați! El nu va mai veni. Doar soarele vă va arde fețele ostenite. Și în milioanele lui de raze se va coborî să mângâie sufletul îndurerat al neamului, pentru care așa de eroid a știut să moară dragul și scumpul vostru copil.

Du-te și te culcă soare bătrân! Du-te și te odihnește! Vei avea de lucru; vei avea să te fărâmi în milioane de părți ca să mângâi milioanele de suflete, cari vor plânge pe prispele sărace ale neamului nostru de pretutindeni!

Du-te și te culcă! Numai tu l-ai cunoscut. Numai tu poți de-acum înainte să duci mângâierea!

Zaharia Bârsan.

### Vlaicu.

*Părinților lui.*

Nu te-ai oprit la strigătul de mamă,  
Te-ai dus răpît să nu te mai coborî,  
Cum se puteă să bagi un glas în seamă  
Când mii de glasuri îți strigau — să sborî.  
Ca să culegi lumina din izvoare  
Te-ai înălțat ca un nemuritor,  
Dar mai văzut-ai vre un om să sboare  
Fără să-și dea vieața pentru sbor?

Tot ce-ai cules din lumea azurie,  
Corabia ce cârma și-o pierdû  
Sunt moștenirea celui ce-o să vie  
Pe-aripi de vânt — de unde-ai venit tu.  
Erăi înscris pe-o carte cu martirii  
Și ne muncește gândul ne'ndurat  
C'a trebuit să lupți în contra firii,  
Când sunt atâtea răni de vindecăt.

Dar aveai scris pe steagul tău credință  
Ca ori și ce soldat căzut din rând,  
Căderea ta a fost deci — biruință,  
Ostaș bătut de viscol și de vânt.  
Voi fraților sosiți spre 'ntâmpinare  
Înfășurați cu negru flamura,  
Plângi tată, plângi, vulturul tău din zare  
S'a rătăcit la vre o altă stea

Acolo nu sunt viscole viclene  
Nici vise, nici metale — nu mai sunt ...  
Prinde toiagu 'n mână, Ardelene,  
Du-te și i te închină la mormânt,  
Lasă-ți coliba, lasă-ți holda rară,  
Azi și 'mpărații lumii înțeleg  
Că într'un om voi ați pierdut o țară  
Și într'un suflet — un popor întreg ...

Petreceți-l, tovarăși buni, în gloate,  
Munți, văi și râuri, codrilor bătrâni,  
O trageți, trageți clopotele toate  
Pe unde sunt biserici și Români;  
Faceți din hore coruri funebreale,  
Priveghe 'n orice saf din șezători ...  
Cel ce s'a dus prin sborurile sale  
Ne-a prevestit strălucitoare zori.

Maria Cunțan,

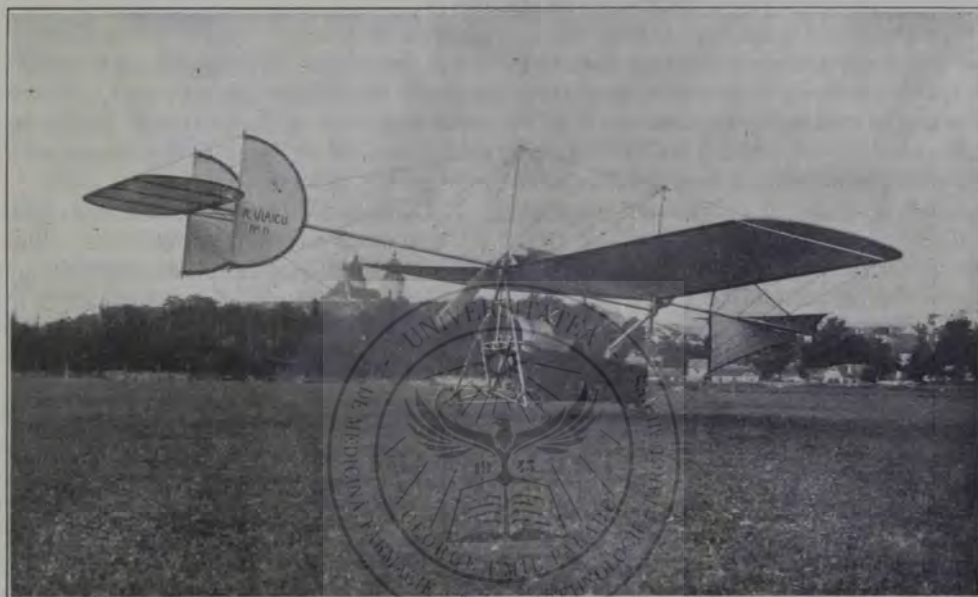
## Aeroplanul Vlaicu

de **Spiru Haret**, fost ministru de instrucție.

Aparatul lui Vlaicu realizează, față de cele similare, însemnate avantaje, pe cari d-l Vlaicu le expune în broșura sa.<sup>1)</sup>

1. Cel dintâiu este că permite oarecare variație de înălțime. Aeroplanele obișnuite nu pot sburâ decât cu o anumită înălțime, care

cării și al scoboririi, să facă să scadă această înălțime numai la 60 kilometri. Acestei împrejurări se datorește poate faptul, că în nici una din numeroasele sale încercări d-l Vlaicu nu a suferit nici unul din accidentele obișnuite în acele momente.



Aeroplanul Nr. II. al inginerului Vlaicu.

poate fi mai mare sau mai mică după forma și dimensiunile aparatului, după forța și înălțimea motorului, dar care, odată realizată, se menține aceeași în tot timpul zborului, și chiar în momentul plecării și al coboririi; și de vreme ce în general este necesar ca înălțimea zborului să fie destul de mare, pentru ca aparatul să se poată susține în aer, se întâmplă adeseori accidente nenorocite, în momentul când aviatorul se repede să pornească, sau atinge pământul la întoarcere. Aparatul d-lui Vlaicu, prin o dispoziție care-i este specială, deși poate sburâ în aer cu o înălțime de 100 kilometri pe oră și mai mult, poate, în momentul ple-

<sup>1)</sup> Raport către „Academia Română”. Pe baza acestui raport broșura lui Vlaicu a fost premiată cu premiul Lazăr pentru 1912.

2. D-l Vlaicu este până acum singurul aviator, după cum afirmă d-sa, care are cârma de înălțare pusă în fața aparatului. Această dispoziție, pe lângă că este avantajoasă din punctul de vedere al realizării unor înălțimi mai mari, dă aparatului încă un punct de sprijin în față, care-l împiedică să capoteze, adică să vie peste cap la cea mai mică mișcare greșită, care ar face ca unghiul de înclinare pe orizont să iasă din limitele permise, sau la o suflare de vânt mai violentă. Acestei capotări se datorează unele din cele mai teribile accidente ale aviației.

3. În sensul orizontal, aparatul d-lui Vlaicu permite a se descrie curbe cu o rază foarte mică, cari constituiesc un foarte mare avantaj și cari au fost mult admirate în zborurile pe

cari le-a făcut d-sa. Efectul acesta d-sa îl obține prin acțiunea combinată a cârmei obișnuite de direcție laterală cu aceea a unui sistem de două plane perpendiculare între ele, puse la coada aparatului, cu scop de a menține direcția rectilinie a mișcării.

4. Aripile sunt contruite după un sistem propriu al d-lui Vlaicu, care, pe lângă cea mai mare ușurință, le dă și o perfectă rigiditate. Ele constau dintr'un cadru de lemn de brad, curbat la etuvă, pe care este întinsă pânză impermeabilă. Ele sunt plane, fixe, și nu au puțința de a fi strâmbate (*gauchies*), cum se face în unele sisteme de aeroplane. Prin aceasta, mecanismul aparatului este mult simplificat, fără ca stabilitatea echilibrului transversal să piardă întru ceva; căci această stabilitate, pe care alți constructori caută să o realizeze prin strâmbarea (*le gauchissement*) aripilor, d-l Vlaicu o are asigurată printr'un mijloc cu totul deosebit și foarte simplu, anume prin aceea că așează centrul de gravitate al aparatului său cât mai jos posibil.

5. O calitate prin care încă se recomandă aparatul d-lui Vlaicu este ușurința. Pe când celelalte aeroplane cunoscute au o greutate cuprinsă între 350 și 500 kilograme, acela al d-lui Vlaicu atinge abia 200 kilograme. Rezultatul acesta d-sa îl obține prin simplicitatea cea mare a aparatului său, prin suprimarea tuturor mecanismelor inutile, și prin reducerea corpului aparatului la un simplu tub de aluminiu, lung de 10 metri, care singur poartă toate părțile aparatului, împreună cu motorul, cu luntrișoara și cu aviatorul. Aluminiul este cel mai ușor din metale, dar are defectul că nu rezistă destul la tracțiune: din contra, prezintă o mare rezistență la compresie. De aceea d-l Vlaicu a dispus lucrurile în așa fel, ca tubul său de aluminiu să nu sufere decât acțiuni cari să tindă a-l scurta. Soliditatea aparatului este astfel pe deplin asigurată.

6. Elicea care pune în mișcare un aeroplan, prin mișcarea sa de rotație, determină un cuplu de torsiune, care tinde să răstoarne aparatul în sensul în care se învârtește ea. Tendința aceasta este în general anulată, în timpul sborului, prin rezistența aripelor și

prin abilitatea aviatorului. Nu este însă mai puțin adevărat că ea constituie un pericol permanent. — D-l Vlaicu îl înlătură, aplicând aparatului său nu o singură elice, ci două, una în fața și alta în coada aparatului, dar cari au mișcări de sens contrar. Cu modul acesta, cuplele de torsiune determinate de fiecare din cele două elice se anulează reciproc. D-l Vlaicu afirmă că d-sa este singurul care a realizat această dispoziție, afirmație pe care eu nu sunt în măsură de a o verifica.

Un alt avantaj care rezultă din întrebuintarea a două elice este că ea permite a se evita mișcarea lor prea repede de rotație, care poate da loc, și a și dat în adevăr, la ruperea lor, din cauza forței centrifuge.

7. Unul din cele mai însemnate avantaje ale aparatului d-lui Vlaicu este că el asigură în mod absolut și curat automat stabilitatea echilibrului aparatului. Orice înclinare ar lua el, la dreapta sau la stânga, în timpul sborului, el tinde totdeauna să revină la poziția sa de echilibru. Mi s'a întâmplat să văd, într'o experiență preliminară făcută de d-sa, un model redus al aparatului, pe care d-sa l-a repezit în aer, după ce mai întâiu îl răsturnase cu totul; imediat însă aparatul s'a îndreptat el singur și și-a luat poziția cea adevărată.

La rezultatul acesta ajunge d-l Vlaicu în mod foarte simplu, scoborind cât mai jos posibil centrul de gravitate al aparatului. Alți aviatori, dominați de oarecari prejudeții nejustificate, se feresc a adopta dispoziția aceasta; așa se vede la ei de multeori aviatorul șezând mai sus decât aripile, ceea ce dă aparatului lor o aparență de nestabilitate așa de evidentă, încât te face să tremuri pentru viața îndrăznețului care se aventurează într'ânsele.

8. Pentru a contribui la această deosebire a centrului de gravitate, d-l Vlaicu așează mai jos planul aripelor și scaunul aviatorului și motorul, care este pus în fața lui, la oarecare distanță. Cu modul acesta, în caz de accident, aviatorul nu este expus să fie strivit de motor, cum s'a întâmplat de atâteaori cu alte aparate, în cari motorul eră așezat mai sus decât aviatorul.



9. Tot din această dispoziție mai rezultă că aviatorul, fiind așezat dedesubtul aripelor, are vederea liberă în toate părțile și dedesubtul său, așa că poate să observe locurile peste cari zboară. Condiția aceasta este indispensabilă în aeroplanelle militare, spre exemplu, dar lipsește în multe din celelalte aparate întrebunțate, în ale lui Blériot între altele.

10. Mecanismul prin care se imprimă aparatului schimbarea de direcție și în sensul orizontal, și în cel vertical, este foarte simplu, și se reduce la o singură roată, căreia i se imprimă o rotație pentru schimbarea de direcție verticală și o înclinare la dreapta sau la stânga pentru direcția orizontală. Această simplitate, pe lângă că permite aviatorului să aibă sub mână un punct de sprijin permanent, îl mai scutește de tensiunea de spirit ce ar fi impus un dispozitiv mai complicat, și care ar fi fost așa de obositoare și de periculoasă în timpul zborului, când aviatorul are trebuință să aibă, din contra, toată libertatea sa de spirit.

11. În fine, aeroplanul d-lui Vlaicu posedă un sistem de roți, de resorturi și de bandaje

de cauciuc, dispuse în așa fel, încât în momentul coborîrii asigură o atingere cu pământul cât se poate de lipsită de comoziuni violente.

Din toate acestea se vede că d-l Vlaicu are meritul de a fi realizat un aparat, care întrunește într'un grad înalt avantajele obținute de alți aviatori, pe lângă unele cari sunt speciale numai aparatului d-sale. Într'o știință cu totul nouă, care încă nu a ieșit din faza încercărilor și în care fiecare încercare implică pericol pentru viața experimentatorului, și mai ales cu lipsa de mijloace contra căreia a avut să lupte d-l Vlaicu, este un merit mare ca să fi ajuns d-sa a realiza un aparat, care și-a făcut probele în mod așa de strălucit față de alte modele, în cazii hotărîtoare, cum a fost în timpul manevrelor noastre de anii trecuți.

De aceea, dacă până acum d-l Vlaicu nu a avut încă norocul să ocupe în țara sa un loc cel puțin egal cu acela ce se acordă inventatorilor străini, este, cred, o datorie pentru „Academie” ca să îndrepteze ea, măcar în parte, această nedreptate, acordând lucrărilor d-lui Vlaicu premiul Lazăr pentru 1912.

## Impresii din văzduh.

Impresia cea mai puternică am simțit-o când am sburat pentru prima oară la Biniși, în Ardeal. Blériot încă nu trecuse canalul Mănecei. Primul meu aparat eră tot de lemn și n'avea motor. Am legat trei cai de el, trei flăcăi au prins a pocni din bice, și aparatul s'a ridicat la vreo 15 metri înălțime, după ce a alergat câțiva kilometri pe pământ. Deatunci, de câte ori mă sui în aparat, sbârâiala motorului mi-aduce aminte de aeroplanul fără motor, și dinaintea ochilor, fascinați de nemărginirea văzduhului, îmi răsar cel trei flăcăi chiuind și pocnind cu foc din bice.

Bucuria cea mai mare însă am simțit-o când am sburat pentru prima oară la Cotroceni. Nu m'am ridicat atunci mai sus de patru metri. Cu toate acestea, nici Alpii nu mi-i

închipuim mai înalți ca înălțimea la care mă ridicasem eu. Fiindcă patru metri erau atunci pentru mine un record formidabil, un record care-mi consacra mașina. Sburasem! și asta eră principalul. Mă menținusem sigur în aer, făcusem evoluțiuni neșovăelnice. Publicul care eră de față m'a aplaudat cu entuziasm. Iar eu, după ce m'am coborît, eram ca și beat de bucuria fără margini a izbândeii. Începusem să mă dau peste cap pe câmp de fericire. Cei din jurul meu ziceau c'am innebunit. Și eram, în adevăr, nebun de entuziasm și mulțumire.

Dealtfel, este în adevăr de mirat cum omul nu innebunește când zboară. Mă ridic. Și un gol par'că se face deodată în toată ființa, — ca și cum m'aș ridică foarte repede cu un ascensor. Casele, drumurile, plantațiile

prind să alerge nebunește în urma mea, să se depărteze din ce în ce, să se micșoreze, să devie tot mai puțin clare. Până la o sută de metri, am impresia că sbor cu un tren fulger, pe un drum fără șine, peste lucruri și oameni. E înălțimea favorită la care-mi place să sbor. La o sută de metri nemărginirea văzduhului nu mă neliniștește, alergarea nebună a lucrurilor de mine îmi dă

Confrații sburători (ciorile și ceilalți... aviatori de această categorie) au dispărut cu desăvârșire... Mă simt singur și începe să-mi fie frică... Nu mi-e frică de căderi sau accidente. Mă cuprinde teama de misterul nemărginirii. Niciodată omul nu poate să aibă mai precisă impresia neantului decât când zboară mai sus de cinci sute de metri. Jos haos, sus haos. Iar sbârâitul de bondar uriaș



În sbor deasupra Câmpului Libertății (Blaj, 1911).

continuu senzația amețitoare a vitezei cu care sbor... Dela Cotroceni, când sunt la o sută de metri înălțime, se vede departe în zare... Văd Argeșul cum scânteiază ca o panglică de fildeș... Văd drumurile, clădirile orașelor, pădurile cum se rânduiesc, sub înrăurirea vitezei cu care alerg, în linii paralele... Toate contururile se văd paralele de sus.

Când trec de cinci sute de metri începe să-mi fie urît. Pământul nu se mai vede decât ca o imensă movilă de cenușe sură cu pete albe, munții și văile se nivelează...

al motorului par'că dă un formidabil glas acestui haos.

Am trecut de 800 de metri. Alerg cu o viteză foarte mare. Și totuș par'că stau pe loc. În raport cu imensitatea văzduhului, viteza motorului meu dispăre. Aș vrea să alerg mai repede. Încetineala asta mă enervează. Toate sforțările sunt zadarnice însă. M'am ridicat dincolo de limita putințelor omenești. Am intrat în sfera unde omul nu mai însemnează nimic față de infinitul atotputernic.

\*

Să mă cobor, deci. Coborîrea e mult mai plăcută decât suirea. Până la 50 de metri deasupra pământului mă cobor fără nici o teamă, cu mâinile strânse pe cărmă, cu ochii ațintiți asupra motorului. Dela 50 de metri începe să mă cuprindă frica de a nu aterisa destul de ușor. În aviație, spre deosebire de vieața de toate zilele, e mai greu de coborît decât de urcat. Cât ar câștiga aviația dacă predispoziția firească a omului de a se coborî și de-a coborî totul, s'ar putea aplica exclusiv în folosul aterisării!

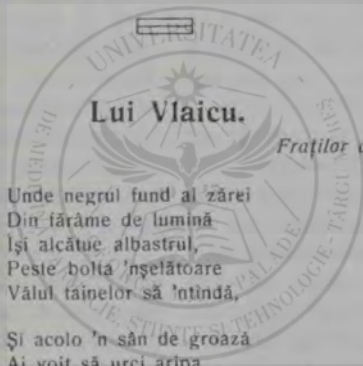
Și mai ales e greu de aterisat în timp de furtună. Dealtfel, când aerul e agitat, aviatorii evită să sboare. Eu totuș am sburat la Brașov pe un timp foarte puțin favorabil. Bătea un vânt puternic. Aerul era neliniștit ca valurile unei mări înfuriate. Aparatul era când ridicat la înălțimi de sute de metri,

când coborît până aproape de pământ. Par'că eram o minge vie cu care o mână uriașe se jucă cu o plăcere sălbatică între cer și pământ. Când bate vântul tare, am impresia că niciodată nu vom putea stăpâni aerul.

Deaceea cred că aviația nu va izbuti decât să devie un foarte plăcut sport pentru vreme frumoasă. Ea nu va putea niciodată să ia dezvoltarea pe care au luat-o automobilele sau vapoarele. Și e foarte firesc să fie așa. Ca să sboare, omul trebuie să cucerească regiuni ce nu-i sunt destinate, cu mijloace ce nu-i aparțin.

Dela furtul lui Prometeu, omul n'a îndrăznit încă o aventură atât de primejdioasă. Și, pe cât se pare, ca și Prometeu, omul modern va ispăși prin eterne picurări de sânge această nouă taină furată Dumnezeirei.

Aurel Vlaicu.



Cutezat-ai cu voința  
Să străbați împărăția  
Lumilor întrezărită,  
Unde tunetul domnește  
Unde fulgerul se 'ndoaie,

Unde se clădesc din nouri  
Mii castele înspumate  
Ce, lovite de o rază,  
Coperișul lor himeric  
Și-l preschimbă în văpaie,

Unde luna cobitoare  
În veșmânt aprins de flăcări  
Mișcă trupu-i înghețat,  
Pe când soarele dispăre  
Stelele ca să s'aprindă,

Unde negrul fund al zărei  
Din fărâme de lumină  
Își alcătuie albastrul,  
Peste bolta 'nșelătoare  
Vălul tăinelor să 'ntindă,

Și acolo 'n sân de groază  
Ai voit să urci aripa  
Îndrăznețului tău sbor,  
Ca să legi în ceasuri grele  
Fiii vechiului popor.

Te-ai grăbit și 'n goană mare  
Cum treceai spre 'nalții munți,  
Ai lovit bogata-ți frunte  
De-ale morții negre punți.

*Fraților de peste munți.*

Și-ai sfârmat învăltoarea  
Unui stânt și falnic dor,  
Căci erai doar împlinirea  
Unor gânduri ce nu mor.

Dar broboadele durerii  
Când încep să se deslege  
Soarta... jertfe de pe vârful  
Totdeauna își alege.

Și-astfel îndrăznit-a dânsa  
Să prăvale 'n fundul gliei  
Fiul ce aprinse-o faclă  
În nădejțile moșiei.

El nu-i mort, căci doar pământul  
Și-a luat iarăș țărina  
Lăsând sus deasupra noastră,  
Frați iubiți... toată lumina!

Riria.

## În fața morții . . .

Mi-e aproape cu neputință să scriu ceva despre un om mort de curând. Nu numai să scriu, ci chiar să vorbesc: predicele dela prohoduri îmi sunt cele mai grele și, desigur, cele mai slabe. Am totdeauna senzația că vorbesc forțat, că îndrug cuvinte goale, că simțirea mi s'a ascuns într'o tainiță atât de adâncă, încât îmi pare că mi-a și murit. Senzația aceasta mă urmărește de câteori încerc să vorbesc ori să scriu despre un om mort de curând; dacă tac, e altceva, dacă tac simțirea învie și-mi umple întreaga ființă, ca o apă tulbure și grea. Pe strunele sufletești se plimbă, se îmbulzesc vaiete grele, dureroase, cari izvorăsc par'că din noapte și trec mereu, curg într'una către infinit, trec mute, fără cuvinte. În drumul lor aștern par'că o haină de ghiață peste suflet, dar ce sloiuciu dat e acesta care deschide izvorul lacrimilor, umezind ochii! În fața veșniciei noi nu putem decât să plângem.

Orice moarte e sfârșitul unei lumi și noi suntem prea mici ca să nu ne înspăimântăm în fața minunii. Zadarnic ne-am gândi că cu noi cu toți se va întâmpla minunea: nu ne putem încuraja. În fața morții rămânem muți. Poate de-aceea au inventat oamenii clopotele ca ele, cari n'au gând și simțire, să poată plânge îndată pe cel dispărut. Dar moartea unui om mare, a unui om adevărat!

Totuș trebuie să recunosc că sunt atâția cari pot plânge în cuvinte adânc simțite în fața unei gropi. Eu îi ascult cutremurat ori le cetesc discursurile cu multă pietate. Totuș simțesc că sunt necesare panegiricele, nu pentru cel dispărut, o nu!, ci în rândul cel dintâi ca noi să ne îndeplinim o datorință față de mort, și apoi ca meritele lui să poată fi cunoscute de cât mai mulți, ca pilda vieții lui să fie cât mai grabnic pusă înaintea poporului întreg. Zic cât mai grabnic, pentru că viața e scurtă și educarea omenirii cere ca din sufletul divin al unui erou să se desprindă un strop de lumină pentru a înfrumuseța viața la cât mai mulți. Altfel nimic nu piere din ce a creat geniul și inima omenească, altfel această moștenire sfântă își face drum

și fără proslăvirea eroului, hrănind milioanele, dând aripi nouă generațiilor viitoare.

Apoi, dreptatea rătăcește, se ascunde așa de des în vieață. În fața morții ni se face însă dreptate tuturor, din partea lumii. Adâncurile veșnice ale ființei noastre ne poruncesc să facem această dreptate, făcându-ne să privim pe-o clipă în veșnicie și făcându-ne să simțim că putem trăi numai din adevăr.

E bine și e frumos să poți satisface aceste porunci nu numai în inima ta, ci și în fața lumii. Dar sunt oameni cari în fața lumii nu pot zice nimic. Am avut un prieten bun, care eră numai inimă, avocatul Ion Maior, un suflet de poet și de idealist. A murit. Mi-am zis: scrie ceva despre el. Am încercat, dar n'am reușit. Acum de curând se stinse poetul Iosif, și îndată după el Chendi. Scrie și tu ceva, mi-am zis eu și mi-au zis și alții. Am încercat, dar deodată s'a făcut un gol uriaș în mine. N'am putut să scriu un singur șir. Am rămas, ca și la vestea morții lor, pe lângă acelaș tribut ce le-am putut aduce: am recitat rugăciunile dela prohod, pe cari le știu pe din afară, ca orice preot.

... Și acum, Vlaicu!

Cel mai bun lucru ce-l poți face acum e nu să scrii despre el, ci să-ți aduni toată puterea de imaginație, toată tăria de voință, să te forțezi să crezi că n'a murit, ci, harnic și neobosit, construește în arsenal aeroplanul Vlaicu Nr. 3. De bună seamă, acolo unde e acum, aceasta e și dorința lui cea mai mare.

... L-am văzut sburând la Blaj, la Săliște și la Sibiu.

L-am văzut pe pământ mai de aproape la gara din Săliște, când, a doua zi după sbor, arată oamenilor cum să încarce mai ușor pe vagon mândra lui pasere încuiată în colivia de scânduri, ca s'o transporte la Sibiu.

În realitate, atunci l-am văzut pentru cea din urmă oară.

În vis, l-am mai văzut peste vreo șase săptămâni. L-am văzut prăbușindu-se din înălțimi, cu aripile vulturului frânte. Căzuse într'o apă limpede ca argintul. În spaima

cumplită în care m'am trezit, aveam un singur razim: apa fusese limpede. Nime nu ne va scăpă, nici o cultură, mai ales pe noi oamenii eșiți din popor, de inclinarea ce-o simțim să credem în visuri și să le tâlcuim. Toată înaintea de prânz cercam să mă liniștesc: apa fusese limpede. Dar cu trenul de douăsprezece tot am fost în Sibiiu să întreb pe oamenii de-aici cari au în fiecare zi știri din România.

N'am fost dintre cunoscuții mai de aproape ai lui. Abia am vorbit trei-patru vorbe cu el, în trecăt. Amintiri personale n'am.

Dar în sat la noi, ca toate satele cari au văzut sborurile lui, numele lui eră și pe buzele copiilor.

„Uite-un Vlaicu!“ strigau în jocurile lor, când vedeau o pasere plutind în înălțimi.

Ehei, lucrurile mari le simțesc și copiii. Să-i fi văzut pe cei mai mărișori cum au înghețat când li s'a spus în școală de învățători că Vlaicu, cu paserea lui, s'a prăbușit din înălțimi și a murit.

Oamenii mari sunt cele mai splendide revelații ale lui Dumnezeu.

Ceeace-a fost Vlaicu să fi pierit odată cu vieța lui pământeană? Geniul lui — o mână de pământ? Vai, ferii-vă în laturi toți cei scurt-văzători, toți nenorociții cari treceți sterpi și fără nădejde prin vieță, și lăsați-ne să privim în înălțimi, la scaunul lui D-zeu: acolo e și Vlaicu, s'a întors la Celce ni l-a dăruit. S'a înălțat prea sus, l-a prins vârtejul nemuririi și l-a săltat în cer.

I. Agârbiceanu.



## Vestea morții lui Vlaicu la Orăștie.

E în dimineața zilei de 14 Septembrie. Oaspeții români veniți din toate părțile ca să ia parte la serbările culturale dela Orăștie, coborând din camere, sunt întâmpinați cu un svon, care nu se știe de unde a pornit, dar îi face pe toți să se înfioare: Aurel Vlaicu, voind să treacă în sbor Carpații, ca să asiste la serbările din Orăștie, a căzut în apropiere de Câmpina și a murit... Înzadar sunt toate încercările de-a pune stavilă răspândirii acestui svon sguduitor. Vestea e purtată pe aripi nevăzute și nu trece o jumătate de oră până ce miile de Români adunați la Orăștie îl cunosc cu toții. Stau în grupuri, discută, se întreabă, se silesc să nu creadă, să facă și pe alții să nu creadă. Toate înzadar. La orele 9 d-l Vlad trebuie să confirme svonul. Primise o telegramă scurtă:

„Aviatorul nostru genial Vlaicu, făcând astăzi sbor intenționea treacă Carpații, apoi Orăștie Astra, cade orele 5 lângă Câmpina. Mort momentan. Catafalca Câmpina. Intreaga țară doliu...“

Ascultă toți în tăcere ca de biserică. Apoi se întorc ca să șteargă, pe furie, lacrămile ce năpădesc în ochi. Atât de mult a însemnat Vlaicu pentru noi Români din Ardeal, pentru noi Români de dincoace de Carpați, pentru

Românii de pretutindeni, — încât nu rămâne un singur ochiu nescăldat în lacrimi.

Cu lacrimi în ochi ascultă toți glasul înecat al președintelui Andreiu Bârseanu care anunță, după deschiderea adunării generale, marea pierdere; cu lacrimi în ochi îl îmbrățișează maestrul Delavrancea pe cărunțul părinte al lui Vlaicu; cu lacrimi în ochi privesc toți la acești doi bătrâni cari își strâng mâna și nu găsesc un singur cuvânt care să talmăcească durerea lor — și a noastră a tuturor.

\*

În rânduri închiegate, pășind militărește, cu muzici în frunte, convoiul etnografic pornește prin oraș înspre câmp. Este o priveliște uimitoare: vreo 3000 de țărani, îmbrăcați toți de sărbătoare, tineri și bătrâni, femei și copii, cu flori la pălărie, cu flori la piept, cu drapele, chiotând, jucând, cântând vesel, — trec pe dinaintea asistenței numeroase, aclamați sgomotos. E atâta putere de vieță românească în acești țărani sănătoși, atâta încredere în ei și în viitorul neamului se desprinde din cadența pașilor, încât uităm, par'că, împrejurările între cari trăim și ne visăm în altă lume.

Deodată tresărim cu toții. În stradă apare un steag îndoliat și țărani cu pânglicuțe negre la pălării. Muzica nu cântă, ei nu joacă, nu chiotă... Vin încet, cu capetele plecate, cu fețele îndurerate. Sunt țărani din Bințișni, satul lui Vlaicu, tovarășii copilăriei lui, prietenii lui dragi.

Convoiul se îndreaptă spre câmpul din marginea orașului — „Câmpul lui Vlaicu“, cum i-a rămas numele după sborurile din anul trecut. Sunt adunați vreo 5000 de oameni. Rând pe rând vin comunele cu jocurile lor naționale. Se joacă deodată în trei, patru, cinci locuri. Cântă deodată trei, patru, cinci muzici. Flăcăii voinici, în haine de călușeri, frământă pământul și însoțesc jocul lor cu chiuțuri.

Un singur grup de călușeri stă deoparte, fără să ia parte la veselie. Sunt călușerii din Bințișni, flăcăii cari l-au văzut pe Vlaicu sburând la Blaj, unde au fost suita lui; flăcăii cari l-au văzut sburând apoi la Orăștie, deasupra aceleiaș câmpii pe care stau ei astăzi, deasupra satului lor drag Bințișni, care se zărește în depărtare, pașnic, liniștit.

Ce altminteri ar fi fost ei, dacă „domnul Aurel“ ar fi trecut Carpații și cum stau acum adunați miile de Români ar fi răsărit deodată deasupra capetelor, salutând din înălțimile albastre colțișorul acesta de pământ românesc!

Înzadar caută acum în zarea depărtată. „Domnul Aurel“ nu va mai apărea pe aripile alcătuirii sale măiestre. Doar spiritul lui, dragostea lui de satul, în care s'a născut și a țesut atâtea visuri dragi, de mai plonează deasupra noastră a tuturor, îmbărbătând și îndemnând...

\*

Departee, în Câmpina Țării românești, întins pe catafalcul acoperit de flori, zace Aurel Vlaicu, nesimțitor pentru tot ce se petrece în jurul lui. În țara întregă e jale. Regele și Regina au grăbit la locul catastrofei; câțiva oameni de inimă au luat frumoasa inițiativă să cumpere locul unde și-a sfârșit zilele cel dintâi aviator român și să zidească acolo un monument; la catafalc peregrinează mii de oameni; țara îi pregătește înmormântare ca

unui împărat; în cimitirul Bellu se sapă o groapă...

Stăm și povestim de prietenul care s'a dus așa pe neașteptate. Stăm și povestim și glasul ni se înecă... Nici nu auzim aproape cum sub fereastră, în grădina hotelului „Central“, un taraf de lăutari cântă de joc și de chef. Dar ne izbește în cele din urmă și pe noi contrastul: dincolo de munți un mort scump, întins pe catafalc, dincoace oaspeți veseli cari cântă și-și petrec lângă pahare.

Privim prin geamuri. În lumina vie a becurilor electrice se desenează preoți cu brâne roșii; mireni în redingotă și cu cravată albă; mame în haine de sărbătoare, fete tinere îmbrăcate de joc, cu flori la piept, cu flori în păr.

Înzadar căutăm, însă, portul nostru țărănesc. Nu putem descoperi nici un singur țaran. Și la concert au fost poate peste 200!...

Ei s'au dus cu toții, cu durerea lor, cu desnădejdea lor, căci Vlaicu a fost al lor, numai al lor, al poporului, care în el vedeă întrupată o credință ce de veacuri dormise în sufletul lui obidit.

Și taraful cântă înainte... noaptea întregă, până 'n zori de zi...

\*

Într'un colț tănuit al unei cafenele, maestrul Delavrancea stă de povești cu câțiva gazetari și prieteni ai lui Vlaicu. Pe toți ne stăpânește un sentiment de adâncă tristețe. De aceea am și ales acest colț cu atmosfera lui întunecată. Povestim de Vlaicu, de planurile lui frumoase, de idealismul lui, — de teama lui de câteori se ridică în văzduh.

Înainte cu doi ani un alt maestru al limbii românești, Caragiale, care a văzut sborurile lui Vlaicu la Blaj, izbucnise în plânsete, când Vlaicu s'a coborât. El singur plângea, când toată lumea era nebună de entuziasm.

„Plâng pentrucă simțesc că acest geniu al nostru va trebui să moară, va muri în curând ca gloria ce-o revărsă asupra numelui românesc să fie desăvârșită. Plâng, fiindcă va trebui să moară, ca jertfa lui să fie o pecetluire a legăturii noastre cu viitorul strălucit pe care ni-l promite geniu românesc!“ răspunde Caragiale prietenilor cari îl întrebau de ce plânge.

Ne aducem aminte cum ne povestii Vlaicu de teama lui de-a sfida puterile necuprinsului albastru, — la Blaj, la Orăștie, la Sibiu, la Brașov... „Aviația are să rămână un sport pentru ceice vor să-și frângă gâtul. Eu am să sfârșesc odată, pe neașteptate, în văzduh. Mă înalț vesel, zâmbind, și mă cobor mort. Mă tem de mine însumi!”

Vlaicu se temeă nu de fragilitatea mașinei

prin cari impuneau mașina lor se retrăgeau în fruntea unei fabrici, lăsând pe seama altora „sportul de a-și frânge gâtul”.

El vedeă moartea care-l pândeă în văzduh, care se apropiă de el cu fiecare sbor și-l atinsese în repețite rânduri cu aripile ei nevăzute. O vedeă, o simții apropiindu-se, aveă puțința s'o încunjure, s'o lase în vizunia ei albastră, să pândească după alți muritori, —



Bințișul, satul natal a lui Vlaicu.

sale în care aveă o credință oarbă întărită prin atâtea sboruri celebre, — ci se temeă de propria lui îndrăzneală, care veșnic îl mână spre culme, spre adâncimile cerului.

Și chiar această teamă pe care o mărturisii nău cu gândul speculativ ca sborul lui să pară o înfăptuire cu atât mai mare, ci o mărturisiiă pentrucă așa eră el: sincer și neprefăcut, — chiar această teamă constitue cel mai mare titlu de glorie al lui. Se temeă și totuș sbură; simții, știiă că are să se aducă jertfă pe sine însuș, și totuș nu urmă pilda celorlalți constructori cari după câteva sboruri

și totuș a căutat-o parcă! Și a găsit-o, și l-a găsit.

Vlaicu n'a avut aspirații personale. El a avut numai un ideal și credință în acest ideal. Și el mai știiă că orice ideal cere jertfe; știiă că înfăptuirea idealului se face numai trecând peste morți și răniți, — și a voit să fie cel dintâi mort, mortul nouă cel mai drag, cel mai scump. Martir al credinței sale în izbânda idealului, s'a adus pe sine jertfă ca să trezească în cei mulți și mărunți aceeaș credință puternică, în acelaș ideal mare și românesc, a căru înfăptuire voiă s'o sim-

bolizeze trecând munții ce despart două țări de aceeași origine...

\*

A murit Ștefan O. Iosif, i-a urmat Ilarie Chendi, iar acum s'a alăturat la ei și Aurel Vlaicu, — trei prieteni cari se încălzeau la soarele aceluiaș sfânt ideal. Abia s'a închis o groapă și trebuie să se

deschiză una nouă, așa pe neașteptate, așa scurt una după alta, încât ne vine să întrebăm:

Oare atât de apropiată să fie împlinirea vremii mari pe care au visat-o cei trei tovarăși din cimitirul Bellu, încât jertfele trebuie aduse fără întârziere, trei jertfe scumpe în trei luni?

Ion Grecu.



## Aurel Vlaicu.

Șoimul nostru ardelenesc a lunecat din slava cerului și s'a sfărâmat de acest pământ aspru, care-și răsbună astfel pe acela ce tindea să se desfacă mai mult din robia lui cea grea.

Vlaicu a murit. Cu aripile ultimului său sbor i s'a frânt și vieața; voința cea nebirită s'a pierdut.

Și în adevăr nebirită a fost această voință. Fecior de țaran, fără carte, fără avere, fără sprijin, dintr'un neam căruia guvernul său îi vede numai păcatele, el s'a trezit într'o bună zi cu gândul, că e frumos să sboare cineva, că el poate sbura, că trebuie să sboare, — și că pentru aceasta e făcut pe lume. A trecut, ajutat de câțiva prieteni, toate piedecile neînțelegerii și neprietiniei și la capătul atâtor încercări zadarnice, atâtor silinți înfrânți el s'a pomenit în sfârșit acolo sus în cer, sburând. De atunci n'a mai voit alta: n'a căutat un rost în vieață, o funcție, o ocupație, un coperemânt, o vatră de familie, o iubire, nimic... Îi ajungea doar că al lui eră cerul, cerul întreg!

Și, când l-au văzut acolo, tăind undele văzduhului luminos, frângând împotrivrile vântului, întrecând negurile, neamul lui întreg, toți acei iobagi de ieri, setoși de libertate, de lumină, de neatârnare, i s'au închinat, nu

numai ca unui fiu iubit, mai isteț și mai viteaz decât ceilalți, ci ca unui vestitor, ca unui simbol. Când în vâjăitul lor nerăbdător porneau aripile, când pasărea de oțel se cumpaniă sigură sus deasupra pământului, când se frământă cu puterile cerești și le răpunea planând liniștit vulturește, li se părea că zăresc în viitor o altă minune: urmașii lor, seminția lor desfăcându-se de sub stăpânirea vechilor puteri, înfruntând vrăjmășiile din urmă, sburând tot mai sus peste dănele și odihnindu-se în lumina apoteosei victorioase. Și de aceea la nimeni nu s'a uitat nația cu ochi mai bucuroși, scăldați în lacrimi și totuș plini de raze, decât la dânsul.

Astfel tânărul care isprăvește astăzi în mijlocul durerii tuturor a fost un fericit, prin toată mărimea triumfului său, prin toată căldura iubirii ce deșteptă în juru-i. Și chiar acum, în clipa tragică, el a avut favoarea dumnezeiască de a sfârși în lumea pentru care trăise, care-l închisese cu totul — și care-l jertfi.

Se uită bărbați politici, se uită scriitori de renume. Pe el însă nu-l vom uita. Oricând îndrăzneala omenească va smulge aiurea succese strălucite naturii învinse, nu vom privi cu invidie pe acel învingător, ci vom zice cu mândrie: Și noi am avut pe Vlaicu!

N. Iorga.





## Scrisoare lui Goga.

Am primit, dragă prietine, carta postală, ce mi-o trimiți din Granada.

Cu toată bucuria, ce o am întotdeauna când primesc un șir dela tine, îți mărturisesc sincer, că de data asta am rămas cutremurat de un fior de groază, și rândurile tale în cari îmi pomeneai de Alhambra — minunatul palat regal, pe care tu-l numești: un vis din o mie și una de nopți sculptat în marmură — m'au făcut să mă tulbur, pentru seninătatea cu care îmi trimeteai aceste șire, în dulce-farnientul rătăcirilor tale, sub cerul albastru din preajma Guadalquivirului.

Ai lăcrimat și tu, alături de noi, la groapa lui Iosif și Chendi — dar, departe cum erai, nu ți-ai dat seamă, că în clipa când îmi trimeteai carta postală (Duminecă, 14 Septembrie 1913) Vlaicu eră mort — și cupa amărăciunii noastre a început să se reverse, căci nu mai puteam îndură și această lovitură de grație.

Niciodată nu am fost așa de convins despre telepatie, ca în clipa când am primit scrisoarea ta. Azi e săptămâna, stam de vorbă cu un prietin după prânz, când un jurnal străin anunță, într'o telegramă de trei șire, că Vlaicu s'a prăbușit cu aeroplanul și a rămas mort pe loc. Nu ne veniă să credem, căci nu ne puteam închipui, ca noi să nu primim nici o veste. Trimitem în grabă un băiat la postă, să ne aducă „Românul“, mângâindu-ne în aceeaș vreme, că telegrama eră în orice caz exagerată.

Dar când s'a inapoiat băiatul, am rămas cu toții fulgerați: cadrul de doliu al ziarului anunță ireparabila catastrofă.

Am rămas cu ochii tulburi, încercând să descifrăm șirele ce ne jucau înainte. Și a trecut un interval destul de îndelungat, fără să spunem o vorbă, cu ochii ațintiți în gol.

Într'un târziu, unul întrerupe tăcerea, întrebând, ca trezit dintr'un vis urit:

„Ce va zice Goga, când va primi și el vestea fatală?“

Probabil, dragă prietine, că întrebarea aceasta s'a pus chiar în clipa, când tu îmi trimeteai scrisoarea din Granada, până unde

n'a putut să răsbată încă țipetul din urmă, ce ni s'a oprit în gât, căci plămâni nu ne mai ajutorau să scoatem și acest țipet suprem.

\*

Azi, când scriu aceste rânduri, știrea grozavă ce te-a urmărit probabil din oraș în



Aurel Vlaicu și Octavian Goga.

oraș, va fi răsbatut și până la tine, poate chiar în clipa când ai trecut deja peste Gibraltar — cum aflu dintr'un ziar — și rătăcești pe tărâmul jalnicei Cartagine de odinioară, meditănd asupra răsvrătirilor acestui neam egoist, ce n'a lăsat în urma lui — în afară de idila Didonei cu Enea — numai praf și cenușe.

Praf și cenușe a rămas și din prietinul nostru Vlaicu; din pasărea lui măiastră, din creerul lui genial; din toate aspirațiile acestui neam bătut de Dumnezeu.

\*

Pe-o clipă, mă gândesc la dragostea ce-o avea pentru tine feciorul badii Dumitru din Binținț. Tu credeai în biruința lui și pe vremea când i-ai văzut aparatul cioplit din lemn, în șura țărănească. Și el s'a încălzit așa de mult de căldura privirii tale înțelegătoare, făcându-și din ea o pavază, cu care pară toate zâmbetele de îndoială ale vulgului.

Când pajura lui măiastră și-a întins pentru întâia oară aripile, când elicele au prins să sbârânie... s'au curmat, deodată, toate zâmbetele îndoelnice: beția triumfului a răpit un neam întreg în vârtejul ei cotropitor.

S'au prăbușit, ca prin farmec, barierele atât de inaccesibile ale văzduhului în fața geniului românesc; visul ce s'a plămădit sub tavanul casei țărănești și-a întins aripile lui uriașe, într-o rotire de vultur biruitor.

Atavis edite regibus! — a spus Horaț — și încerc să răsbat prin negurile vremii, până la obârșia acestui vultur, ai cărui străbuni s'au ogindit în valurile blonde ale Tibrului.

Câte veacuri s'au scurs de atunci?

Prin câte prefaceri a trecut odrasla Cezarilor, asvârlită și uitată apoi, departe... departe, pe malul Istrului!

Steaua luminoasă s'a stins, Roma s'a prăbușit în țărână — și odraslele ei au rămas pribegite, la porțile Răsăritului.

Și s'a pornit apoi puhoiul nenorocirilor și al umilirilor, căci istoria — printr'o justiție ciudată — răsbună adese păcatele străbunilor asupra strănepoților nevinovați.

Flacăra sfântă, ce au adus-o legionarii pe altarul Vestei, pareă că s'a stins; cărbuni și cenușă au rămas în urmă-i. Dar focul a ars totuș mai departe; a ars mocnit, sub spuză, dar nu s'a stins!

Câte rânduri de oameni au trăit vieța de brute; câte umiliri s'au descărcat asupra acvilei, ce căzuse din slavă, cu aripile frânte!

Dar scânteia a rămas totuș; a trecut din generație în generație; mii și mii de oameni au închis ochii, cu gândul la grandioasa flăcără, ce tot va trebui să țâșnească odată!

Și a venit un viteaz, cu ochii scânteietorii, cu zâmbetul biruinții pe buze, și a zis:

„Suntem și noi un neam de seamă! Ne cerem și noi partea de muncă și de glorie alături de celealalte neamuri din lume!”

Și a reușit.

S'a avântat în slavă, — alături de eroii neamurilor străine — s'a împotrivit urgiei vânturilor, sfidând, în atâtea rânduri, Moartea ce-l pândea flămândă; a smuls puzderii de raze din apoteoza gloriei și le-a împrăștiat asupra noastră.

Pe urmă s'a prăbușit, ca un Phaëthon, scăldat în lumină.

Iată la ce mă gândeam, prietino, când am primit scrisoarea ta, cu întârziere de aproape o săptămână.

Va fi rășbit și până la tine vestea dezastrului și valurile mării ți-au adus poate gemete năbușite, tânguiri de clopot, ce au prins să vuiască în toate bisericile noastre, dela catedralele cu turnuri într'aurite până la bisericuțele acoperite cu paie...

Va fi rășbit și până la tine vestea dezastrului, cu întârzieri mari... Dar nu se poate, ca tu să nu fi simțit nimic deosebit în clipele, când noi scriam cele dintâi șire la gazetă, cu ochii tulburi, cu mințile rătăcite...

Adu-ți bine aminte de după-amiaza de 13 Septembrie!

Nu ți s'a întâmplat atunci, să rămâi, pe câteva clipe, cu ochii ațintiți în gol, în mijlocul splendorilor de marmură ale Alhambrei?

Nu ți-au tremurat genele, pe o clipă, și nu ți s'a strâns inima de o tristeță necunoscută, când Vestea fatală își întinsese negrele-i aripi uriașe, luându-și sborul spre tine?

Al. Ciura.

## Dela început . . .

La Orăștie erau Goga, Bontescu, Vlad și alții, cari după ce au asistat la câteva încercări de aviație ale lui Vlaicu, doreau să dea solemnitate sării de despărțire, cu ajutorul unei cine comune. Ca mâne Goga îl ducea pe Vlaicu la București — se înțelege cu trenul, ca peste câțiva ani apoi Vlaicu, acum marele Vlaicu, să pornească valul dorului, să ia Carpații în sbor și să ne dea pe cel întâiu și cel mai ideal martir al trecerii Carpaților — fără tren și fără depășiri de granițe...

Abia mai eră un ceas până la vremea cinei „festive“ când am nimerit și eu în societatea celor ce încunjurau pe Vlaicu — gata de plecare...

Vlaicu, cedând insistențelor lui Goga, a coborât a lene „modelul cel mic“ de pe tavanul unui dulap din cancelaria avocatului Boca și s'a pornit să ne explice logica indiscutabilă a construcției.

Întreg modelul aveă 60—80 centimetri lungime și motorul aeroplanului eră înlocuit cu un elastic răsucit cu ajutorul unei roțițe. Vlaicu ne explică rostul helixelor făcute după teoria cormanului dela plug, ne tâlmăceă cum paserile își regulează direcția și înălțimea sborului cu mișcările din coadă, ne faceă teoria gravitației și a echilibrului, în raport cu densitatea și mișcarea aerului și în sfârșit ne argumentă rostul construcției cu o mulțime de principii chimice și fizice și cu un șir nesfârșit de fixări matematice.

Ca să ne dovedească exactitatea spuselor, Vlaicu ne-a arătat practic, cu ajutorul modelului mic, căruia i-a dat drumul în piața mică a Orăștiei, în fața poliției — că și dacă îl pune în mișcare de-a'ntoarsele, aeroplanul își reia în aer poziția normală.

Eram buimăcit de grozăvenia teoriilor, aninate toate de o naivă jucărie, cum vedeam „modelul cel mic“ eu, care nu văzusem până atunci aeroplan doar nici în fotografie.

Eram perfect Toma în ale aviației, mai ales în fața „jucăriei“ lui Vlaicu.

La masă, eu, care nu l-am cunoscut până atunci pe Vlaicu — ascultam și poveștile celor ce-l înălțau și micile răutăți ale celor ce

nu înțelegeau, ca și mine. Cei mai mulți clipeau șiret din ochi, în vremea discuției asupra aeroplanului și pare că simțiai că toți acești „oportuniști“ își creiază o platformă, de pe care, ori cum va fi — să se prezinte bine. De-o ieși bine încercarea, toți aceștia se vor grăbi să-ți spună: „n'am avut și eu fața radioasă?“ De-o ieși prost o să-i auzi: „n'am suris eu — doar eu o știam dela început, dar n'am vrut să supăr pe nime“.

„Mâne plecăm la București — îmi spune Goga. Eu nu știi să-i apreciez construcția. Nu sunt tehnician. Am însă convingerea că Vlaicu e făcut din aluatul oamenilor ce înving. O simt asta din ochii lui, din persistența și entuziasmul, cu care vorbește de preocupările lui. Să vedem. O să fac totul să-i asigur prilejuri să se poată afirmă — de-o fi de afirmat. Eu cred că Vlaicu e mare . . .“

Ce te încurci tu cu d'aldeastea — răspund eu. Tu nu știi, eu nu cred — vino la Hunedoara să stăm de vorbă o zi două — că mai de bună o dai.“

Vlaicu ne-a auzit vorbele. S'a uitat crunt și apoi iertător și numai atâta a zis, nervos:

„O să vezi! . . .“

Niciodată nu m'am simțit mai mic, decât atunci sub privirile crunte apoi îmblânzite de-o iertare de Hristos, cu care m'a cinstit Vlaicu . . .

În arsenalul militar dela București, eră pe isprăvite întâiul aeroplan — Vlaicu. M'am nimerit la București, unde am întâlnit pe Vlaicu la „Imperial“ în societatea lui Chendi și Iosif.

„Bine că te văd, îmi zice Vlaicu. Tu ai spus că eu fac „jucării“. Să vini la arsenal. Să vezi — că voi sunteți ai dracului, ca și ăștia de mi-or dus planurile — să le vadă zic ei, da eu știi de ce-am făcut scandal . . .“

La arsenal fiecare soldat îi eră prietin, în vreme-ce cu pușini ofițeri se cunoșteă.

Când l-am întrebat pentru ce poartă cu el cheia ușei dela sala unde eră aeroplanul în construcție a răs șiret și mi-a spus:

„Nici planuri complete n'am. Calculațiile și desenele executive le am pe petece de hârtie, dintre care unele sunt aici, altele acasă și pe altele le port în buzunare. Când voiu fi gata — toți mă pot vedeă. O să vezi. Bat pe Blériot și pe toți. Să fiu numai sănătos și să am pe Goga, Chendi și Pașcanu — să le arăt. Îi taiu pe toți. Eu îi las să povestească — dă-i dracului, că nu pricep“.

Dela arsenal am luat-o spre bulevard, că lui Vlaicu îi picase, să-și cumpere o păreche de ghete americane... Pe drum Vlaicu țineă vorba:

„Mă, mare om e și Chendi ăsta. Toți îl cunosc și țin frică de el. Bun om. Cu el am aici noroc. Cunosc pe toți scriitorii. Faini oameni. Da când vine Goga îi bine, mă. Că Iosif ăla tot tace... Să știi că mergem toți trei: eu, Chendi și Iosif la Goga. Mie ce-mi pasă. Eu cu aeroplanul sbor, mă, peste Carpați

și nu mă opresc până la Budapesta, deasupra parlamentului — să vă răsbun, ce zici?...“

\*

Acum toate s'au sfârșit. Și omul și răsbunătorul ideal și grozav — doarme în cimiterul Bellu. Aureola martirului nu ne poate usca lacrămile înfrângerii sufletești...

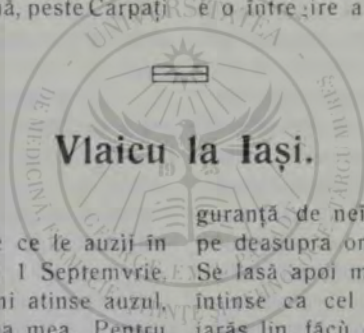
Numai un om n'a plâns deodată cu întreg neamul românesc. Goga — tocmai el vine cu lacrimi întârziate. Presimțul catastrofei însă se pare că l-a avut. În o scrisoare ce mi-a scris-o din Sevilla Spaniei cu datul de 12 Septembrie are și fraza neisprăvită:

„Mă uit acum la călindar și văd cu groază că mâne e ziua de 13 Septembrie...“

Ziua catastrofei Vlaicu!

Poate că și plimbările lui Goga prin câmpiile Spaniei și apoi ale Marocului tocmai în aceste zile de jale, despre care el nu știe — e o întreprindere a sublimului tragic...

Vasile C. Osvadă.



## Vlaicu la Iași.

S'a sfârșit și cu Vlaicu!

Acestea fură primele vorbe ce le auzii în dimineața zilei de Duminecă 1 Septembrie.

Aceste cuvinte care abia îmi atinse auzul, merse ca niște săgeți în inima mea. Pentru moment crezui că unul din copiii mei se sfârșise. Câteva clipe nu-mi putui da seamă atât de trăsătoare fu această veste. Luai jurnalul și cetii, eră drept! Vlaicu nu mai trăia. O nespasă durere mă cuprinsese, un vâl negru mi se puse înaintea ochilor, și-l plânsei ca și cum ar fi fost rupt din trupul meu! Rând pe rând apoi îmi veniră în minte minunatele, uimitoarele și neîntrecutele lui sboruri, cari au făcut fala și mândria țării!

Eră într'o dimineață rece de toamnă. Iașul eră în sărbătoare, se jubila 50 ani dela înființarea Universității, familia regală venise să cinstească numele celui mai mare om de stat al Țării românești — se desvăleă statuia lui Kogălniceanu. Vlaicu prin o inspirație dumnezeiască sosi la Iași. De pe întinsul platou al Copoului el își luă sborul cu o si-

guranță de neînchipuit, plană multă vreme pe deasupra orașului la o înălțime uimitoare! Se lasă apoi mai jos, tot mai jos, cu aripele întinse ca cel mai mareț vultur, se ridică iarăș lin, făcū câteva viraje care-ți îngheță sângele. Un moment se părū că vrea să aterizeze, dar el zâmbind, cu o mână pe motor și cu alta făcând salut publicului nebun, în delir de admirație și bucurie în strigătele tunătoare de „Vlaicu, Vlaicu, trăiască Vlaicu, fratele nostru! Copilul nostru, trăiască Vlaicu, fiul marei României, trăiască Vlaicu... ura...“ El își luă cu o eleganță neasemuită sborul spre cetățuia. În acele momente se sfințeă această mânăstire, care se află în împrejurimile Iașului pe unul din cele mai înalte și marețe dealuri, de cătră Înalt Preasfințitul Mitropolit Pimen, prin a căruia stăruință și muncă neobosită se restaurase acest sfânt locaș de călugări, la care acum asistă și familia regală.

Vlaicu plană pe deasupra cetății ca un vultur împrejurul cuibului în uimirea tuturor!

El făcea sboruri superbe, cari se vedeau și se urmăreau cu binoclu, iar vuetul motorului se auzia în inima orașului. Toți erau cu ochii pe sus, străzile erau înțefate de lume care-l așteptă fâlfâind batistele și pălăriile în vânt.

Nu voiu uită niciodată, pe lângă multele aprecieri și impresii, vorbele a doi tăietori de lemne cari încremenise cu caprele și fere-straiele în spate, privind neclintiți spre cer. La un moment dat unul își făcu cruce: „Așa minune îți spun drept, frate, că n'am mai crezut ca să ajung să văd!...” La care cel de al doilea răspunse cu o mândrie și cu o dragoste de neînchipuit:

„Și când te gândești mă, că-i Român!!... Numai bunul Dumnezeu să ni-l păzească!!...”

La Copou unde ateriză din nou fu primit cu un formidabil și nesfârșit „ura!” Eră o adevărată beție. Și el, ca un copil, cu o figură simpatică, cu ochii lui negri plini de o inteligență scilpitoare, simplu la vorbă și la port, timid chiar, neștiindu-l cine-i, nu puteai crede că el a fost acel ce a făcut acele minunate sboruri în aer și la așa înălțimi!... Mi-am reamintit apoi, câte mizerii nu i s'au făcut acestui geniu al aviației, câtă neîncredere i se arată la început, câtă umilire și cum mulți vrură să-l îngenunche prin disprețul și veninul lor. El însă, cu puterea inteligenței și a geniului lui, cu o energie și o voință de fier, înfruntă toate neajunsurile, sfidând pe trădător și pe invidioși care neputându-l înțelege căutau să-l sfărime!

S'au găsit însă și oameni, adevărați Români cari l-au încurajat dela început și l-au ajutat. Iar atunci când Vlaicu a uimit străinătatea, când a fost sărbătorit împărătește și dus în triumf, dușmanii lui au plecat capul rușinați.

\*

Am urmărit pe Vlaicu în toate sborurile lui, tot ce se scria despre dânsul ceteam cu nesaț. Cât de departe ajunsese el și în ce scurt timp!...

... Eră spre seară, un timp splendid; la Cotroceni se încercau sboruri. Piloți în aparatele Blériot, Farman, Coanda Bristol, Morane, Nieuport sborau și planau legănându-se ca niște paseri uriașe de jur împrejurul vastului câmp. Vlaicu, se uită și el ca cel mai simplu privitor, urmărind mișcările și virajele măre-

țelor pasări. Cine l-ar fi văzut în acele momente, n'ar fi crezut Doamne ferește că el e Vlaicu.

Un tânăr se apropie cu respect de dânsul și îi zise: „De ce nu sburați și D-voastră, domnule Vlaicu?...” El, cu un zâmbet de copil, făcând semn băiatului care-i pregătea totdeauna mașina și-i spuse, să-i scoată și lui pasărea; după câteva momente întrebă: gata loane?...

... Se sui fără multă vorbă în nacelă, cu o aruncătură de ochi observă și cuprinse totul, apoi încetșor și lin își luă sborul lui elegant. Se ridică sus, tot mai sus de ceilalți, apoi spre uimirea tuturor, făcând câteva viraje inlemnind pe toți cei de jos, care acum nu mai aveau ochii decât pentru pasărea lui. Inima fiecăruia se ținea par'că într'un fir de păr, când, dela o înălțime considerabilă făcând un sbor picat! Toți îl crezură o clipă pierdut.

Dar el, mănuiitorul neîntrecut, eră stăpân! Când toți credeau că va ateriză, el salută și își luă sborul din nou, un sbor ne mai văzut! Toți erau muți, toți erau în extaz de bucurie de mulțumire și de admirație; el plană multă vreme atât de sus, că acum nu se mai zărea decât ca un punct, apoi în negurile serei, cari se lăsau tot mai mult, nu se mai zări.

... Pe ici pe colo câte o stea se ivia pe cerul albastru întunecat... o liniște domniă peste tot. Pasărele, cari până atunci se întrecuse în sboruri, acum se odihneau în hangarele lor; numai lumea sta nemișcată, cu ochii pe cer, așteptând. Nimeni nu îndrăzniă să vorbească, cuvintele înghețase pe buzele fiecăruia și nimeni nu-și părăsiă locul. Trecu jumătate de ceas, nimic... un ceas, două, toți începură a se privi îngrijorați de soarta lui Vlaicu, dar nimeni nu-și permiteă să deschidă gura și să zică, că i s'ar fi putut întâmpla un accident. Totuș, toți în sine aveau aceeaș credință. Acum eră întunec de tot, unde putea fi! S'a fi rătăcit!... Se aprinse în grabă un foc mare spre a-i orienta calea, nimic! se pregăteau dejă automobilele spre a se duce în cercetare, toți erau cuprinși de neliniște, de groază și într'o emoție bolnavă!... Dacă i s'a fi întâmplat ceva!... Când de odată rămaseră surprinși de un sbărnaț mai întâi ca de albine, apoi tot mai mult,

mai clar, se auzi vuetul motorului, care se apropia. Un ura, sincer și nesfârșit se auzi mai bine de-o cale de postă, iar el, sărind sprinten și vesel din aparat, pe care îl aterizase, se arătă voios și cu figura radioasă tuturor. Toți îl îmbrășoșează cu lacrimile în ochi. Ce se întâmplase? pe când lumea tremură pentru viața lui, el făcea o mică plimbare până dincolo de Ploiești, nimic, decât să-și facă poftă de mâncare!

Oh! Vlaicu, copil răsfățat al Țării românești, câtă durere, cât doliu ai pus în inima părinților, a fraților și surorilor tale, — căci astfel te-am considerat noi totdeauna pe tine geniu, care ai ridicat numele țării tale mume și l-ai trecut peste hotarele străinătății!

În ziua în care sute și zeci de mii de frați cu o hotărîre nestrămutată, ridicau tricolorul țării și strigau: Vrem războiu!, tu, planai ca un suflu de încurajare pe deasupra tuturor, dând inimilor tinere avântul sufletului tău!... După ce ai uimit dușmanii și i-ai ingenunchiat prin sborul și minunata ta creațiune, ai vrut, — ca un copil bun și iubitor ce erai, — să treci Carpații și să unești sărutul nostru, cu cari te așteptau. Ai vrut să te cobori la cuibul tău iubit, la cuibul unde ai văzut întâia oară lumina zilei și raza încălzitoare a

soarelui, și acolo, în mirosul înbalsamat de sulfină, mângăiat de tremurânde mâni ale bătrânului tău părinte, să-ți usuci lacrimile de bucurie la sânul sfânt, al scumpei tale mame!

Vlaicu, ce a fost cu tine?!... cum te-ai pierdut?!... A fost oare vreo îndărătnicie a pasărei pe care singurul tău geniu a zămislit-o?!... Fost-a vreo mână criminală! oh, ar fi de necrezut!... Împotrivitu-s'a văzduhul pe care cu semeție l-ai înfruntat?!... Sau, o clipă de beție a triumfului tău, numai la gândul, că vei atinge culmi neînchipuite, trecute numai de vulturi bătrâni cu care în avântul tău, te-ai încumetat să te măsuril!...

Vlaicu, copilul nostru iubit, moartea ta va rămâne un mister, căci pasărea ca și tine a fost sfărmată și n'a putut glăsu.

Sufletul tău nemuritor va plană totuși, și se va legăna deasupra Carpaților unind plânsul nostru cu acel al iubiților frați de dincolo; Roua ce va picură în caldele sări ale sfârșitului de August, vom ști că sunt lacrimile tale, căzute, spre a ne mai îndulci suferința și durerea noastră... totuș... zadarnic! Rana ce a făcut-o în inima noastră, căderea ta, va rămâne veșnic netălmăduită.

Iași, Septembrie 1913.

María Dr. Gavrilescu.

## Lui Aurel Vlaicu.

Pornit cu ne'nfrânat avânt  
Spre idealuri, spre visare,  
Te-ai ridicat de pe pământ  
Plutind tot mai adânc spre soare!

Și amețit de poezia  
Sublimă-a zărilor albastre,  
Tu n'ai simțit cum gelozia  
Născu o patimă 'ntre astre:

Căci soarele te vrea mereu,  
Ademenindu-te 'n lumină;  
Pământul răspunde: E-al meu...  
E-lut, se va întoarce 'n fină!

Iar tu, copil neștiutor  
De rostul frământării lor,  
Sburai, sburai mereu, cu sete

Cum inspirarea te-avântă,  
Nepăsător că 'ntre planete  
E sfadă pentru viața ta!

Acî te 'n crucișau vulturii,  
Acî planai printre lăstuni...  
Acî stârnei vârtejul urii,  
Colo... deliruri de nebuni!

Dar dătătorul de vieți,  
A scris cu mâna lui, Divinul,  
Pedeapsă pentru îndrăzneji  
Ce-i răscolesc adânc seninul!

Și năzuind s'ajungi la frați  
Cu toată răvna, tot avântul,  
Te prinse 'n poale de Carpați  
Și te 'nghiți de veci pământul!

George Cair.

## Cel din urmă sbor . . .

— 31 August (13 Septembrie) 1913. —

Încă de-acum doi ani îl ademenea pe Vlaicu mărețul vis de a trece Carpații în sbor și de a duce fraților săi de dincolo salutul cald al lui și al celor din patria liberă. Visul acesta, care simboliză pentru Români de dincolo căderea granițelor ce ne desparte, ajunsese pentru Vlaicu o necesitate, căci din ce trecea timpul, mizeriile și umilirile de tot felul sporeau. Pentru a impune deci odată pentru totdeauna oficialității noastre calitățile incomparabile ale aparatului său, s'a hotărât să nu mai aștepte terminarea aparatului tip Nr. 3, cu un motor de 80 cai și 2 locuri, ci să plece de îndată ce va sosi timpul prielnic

pentru realizarea visului, care i-a fost fatal.

Frământările acestea sufletești ale lui Vlaicu nu le cunoșteam decât trei prietini intimi și vărul lui. Miron, Dr. Nedelcu, coleg de școală cu el, d-l Magnani, la care venia zilnic și-i destăinuia atât năcazurile cât și îmbunătățirile ce avea de gând să le aducă noului său aparat și d-l Silișteanu, maestru mecanic electrician la școala superioară de arte și meserii din București, cu care legase o strânsă prietenie. Acești patru trăiam visul lui Vlaicu simultan, și aveam cuvântul de ordine, că oricând ne-o spune „azi plecăm“, să fim gata. Sâmbătă de dimineață, timpul fiind favorabil pentru sbor, uitându-ne în zare, munții se vedeau limpezi de nori.

Vlaicu îi spune lui Magnani: „Prepară-ți automobilul, anunță pe Silișteanu să vină și luați benzină, căci la 2 d. a. plecați înainte, să alegeți locul de aterisat la vreo 12 km dincolo de Ploiești, unde am să-mi încarc



Aeroplanul Vlaicu II, după cadere.

rezervorul cu benzină. Eu am să plec la 3 d. a., ca să vă las vouă timpul să puteți ajunge și să alegeți locul. După ce mi-or da plecarea, Nedelcu și cu Miron mă vor urmări cu automobilul meu, până unde voi aterisa să iau benzină. Din acest punct eu voi trece Carpații și voi aterisa la Brașov, iar voi veți veni împreună“.

La orele 2 și jum. d. a. plecăm cu primul automobil și ajungem fără nici o pană la kilometrul 73 (13) dincolo de Ploiești, unde am găsit un loc cu miriște, dar bun pentru aterisat. După 10 minute dela sosirea noastră, vedem aparatul în zare, la înălțime de 350 până 400 metri în linia șoselei. Noi ne-am jalonat în sensul arătării și îi făceam semne cu șip-

cile, unde să ateriseze. Cum veniă pe deasupra șoselei, trece de noi cam 300 metri înainte, virează la dreapta și aterisează perpendicular pe linia brazdelor, pe care noi i-o indicam, în condițiuni foarte bune. El se dă jos și începe să joace, foarte bine dispus, neștiind sârmanul că moartea îl pândește. Silișteanu îi obiectează de ce a aterisat perpendicular pe arătură, căci pământul eră moale și, infundându-se roțile, riscă să-și strice terenul de aterisaj. La aceasta Vlaicu îi răspunde: „N'aveam cum să aterisez dealungul arăturii, căci aș fi avut vântul în coastă (lucru la care Silișteanu nu se gândise). Deci trebuia să aterisez cu vântul în față.”

Noi am adus rezervorul de benzină dela automobil și Vlaicu împreună cu Magnani s'au urcat deasupra aridelor, să umple rezervorul aparatului. Din neprevădere, noi nu luasem pâlnie, dar Silișteanu vede un automobil, care se oprise pe șosea — probabil mirat că vede un aeroplan pe câmp — și dă fuga să ceară o pâlnie. În automobil eră d-l general Hartel, însoțit de un domn locotenent, cari veneau dela castelul Peleş. Foarte binevoitori, ne-au dat pâlnia, cu ajutorul căreia în 4—5 minute am umplut rezervorul cu benzină. În acest restimp automobilul în care erau Nedelcu și cu Miron nu mai veniă: erau ceasurile 4 și 30. Ca să nu pierdem timp, căci mai aveă aproape 100 km de parcurs până la Brașov și voiă să ajungă acolo din vreme, n'am mai așteptat să vină și celalalt automobil. I-am dat plecarea, a rulat ca la 400—500 metri prin arătură, fără să poată părăsi pământul, căci terenul fiind moale din cauza ploilor roțile se infundau până la butuci și aparatul nu-și puteă lua viteza necesară, ca să poată decolă. Am alergat spre el și l-am găsit lucrând la șurubul ce fixă cablul frânei care — din cauza rezistenței, a frecării cu pământul — se desprinsese și înfrână roata dinapoi. După ce l-a fixat, i-am spus noi să ruleze pe partea dreaptă a câmpului, terenul fiind mai rezistent. Am dat direcția aparatului, Magnani învârtește helicea, motorul sbârnaie, noi strigăm: „Ura să ne vedem la Brașov!” Iar Vlaicu ne răspunde: „La Hotel Continental”, rulează vreo 200 metri, terenul îi opune din nou re-

zistență, în sfârșit decolează și aparatul începe să se ridice maiestos în aer.

Înainte de plecare s'a sfătuit cu noi, că nu-și va lua direcțiune, până nu vede automobilul nostru în mers. Noi ne găseam la aproape 500 m. de șosea și până să ajungem, Vlaicu a luat înălțimea de 200—250 metri și a început să vireze ca noi să ajungem la automobil.

Plecând noi, Vlaicu își ia direcția, având o superioritate de viteză, căci noi întâmpinam obstacolele vehiculelor ce ne încrucișau drumul și la un cot al șoselei nu l-am mai văzut. După 14—15 km de mers, vedem în mijlocul șoselei un automobil și persoane cari ne făceau semne desperate să oprim. Eram încă în viteză și un domn — despre care am aflat în urmă că se numește Ferechide, prefect de Buzău — sare din automobil, spunându-ne:

„D-voastră urmăriți pe Vlaicu?”

— Da — îi răspundem noi, fără să simțim dezastrul.

— Nu-l mai urmăriți, căci a căzut cu aparatul și e mort.”

Aceste vorbe au căzut ca o bombă asupra noastră. Silișteanu sare ca un nebun din automobil și dă fuga pe câmp, iar Magnani, fără să-și mai dea seama de ce face, intră cu automobilul în șanț, iese de acolo și îl oprește, alergând după Silișteanu.

Eră prea târziu. Vlaicu zăcea mort pe ruinele aparatului său. Înarmuriți de imensitatea nenorocirei, ne uitam năuci și nu ne veniă să credem. Ni se părea că este un joc al halucinației.

Silișteanu se apleacă asupra lui, îl îmbrățișează, îl strigă pe nume, zadarnic. Vlaicu nu răspunde, el nu mai eră printre cei vii. După vreo 10 minute ne-am mai desmetecit; vedem că de față mai eră și primarul satului Bănești și câțiva țărani, cari întâmplător se găseau pe câmp. Sosind lumea, am hotărît, de acord cu Magnani, să se ducă la Câmpina să anunțe autoritățile, apoi să cumpere o candelă și lumânări.

Așa cum se găseau, după aceea, am examinat toate cablurile, să vedem nu cumva a fost vreunul rupt, dar nici un cablu, nici o sârmă nu eră ruptă.



Atunci, ca să-l putem scoate de sub sfărâmturi, Magnani mi-a dat un clește, cu care am tăiat cablurile și sârma ce ne împiedecau și l-am scos. În acest timp a venit ambulanța soc. „Steaua Română” din Câmpinița și l-am urcat pe targă. Apoi, după dispozițiunea procurorului de Prahova, l-am transportat la camera mortuară a spitalului.

Înainte de a plecă de unde îl aprovizionasem cu benzină, Magnani a spus stăruitor: „Vlaicu, caută de ia înălțime peste 1000 m., că altfel nu ai să poți trece munții.” Dar Vlaicu i-a răspuns: „Dar știi tu cum iau înălțime când vreau.”

Vlaicu avea de gând să facă acest îndrăzneț sbor cu noul aparat, care are un motor mai puternic, căci înțelegea greutățile ce are de învins și încercarea de a o face cu vechiul aparat, eră prea hazardată. Dar cum am spus, timpul trecea și îndeplinirea visului, care

îi rodea sufletul, căci de el eră legat triumful și gloria neamului românesc, căruia Vlaicu i-a închinat toată vieța lui — și timpul ademenitor de prielnic, a contribuit și el la hotărîrea fatală. Ori el, când a ajuns deasupra satului Bănești, luptând până acolo cu gurile din aer, căci nu avea înălțimea mai mare de 300—350 m., nu mai eră hotărît să treacă munții (aceasta o putem spune cu certitudine) și probabil voia să ajungă cât mai departe, unde să aterizeze, căci ne sfătuisem încă dinainte, că de o vedea, că nu are înălțime suficientă, să aterizeze în apropiere de șosea, ca să-l putem vedea. La înălțime de 300 metri, el a putut vedea cu siguranță, că dincolo de Bănești imediat începe Valea Prahovei, sondele și defileurile dealurilor. Nu rămânea pentru el decât să aleagă locul de aterisaj. Înaintea

satului sunt livezi de pruni, în spate și în lături porumburi, iar între porumburi și livezile de pruni se găsește o poiană lată de 60 metri și adâncă cam de 200 metri. Aci a voit Vlaicu să aterizeze, a stins motorul și a venit în sbor planat, ca să-și micșoreze înălțimea. Apoi, ca să nu capete aparatul viteză și să iasă din petecul de pământ ales pentru aterisaj, a virat în dreapta în cerc strâns și cam picat. Tocmai în momentul când viră, cu siguranță, sub aripa dreaptă a găsit un gol de aer, care i-a fost fatal, căci



Aurel Vlaicu la spital.

aparatul s'a precipitat cu aripa dreaptă în jos, în direcție perfect perpendiculară, și s'a izbit cu putere de pământ, dela o înălțime de cel puțin 50 metri. Prima lovitură cu pământul a avut-o aripa dreaptă. Din cauza jocului și a inerției, Vlaicu s'a lovit cu putere cu fruntea de marginea capotei de aluminiu, care acopere motorul să nu arunce ulei, și cu gura de volan. Această lovitură i-a provocat fractura bazei craniului. Lovitura aripei cu pământul, din cauza cablurilor și ancoramentului cu sârma de oțel, care constituia un corp uniformabil prin dispozițiunea legăturilor, fatal a trebuit să simtă ciocnirea cu egala intensitate în toate direcțiunile, ținând să scurteze axa principală de aluminiu, la extremitățile căreia se concentrează toate legăturile, a diformat în formă de „Z” atât la partea din față cât și la cea din coadă.

Că așa trebuie să se fi întâmplat accidentul nenorocit, pledează și faptul, că unul din cilindrele motorului a intrat perfect prin centrul roții din dreapta a aterisajului, a rupt spițele și s'a împlântat în pământ până la carter. La atingerea bruscă cu pământul și din cauza jocului teribil, i s'a rupt coloana vertebrală, căci pământul eră afundat cu aproape 10 cm și luase forma șoldului drept pe care a căzut fractura mânei drepte mai jos de încheietura cotului, piciorul stâng mai sus de genunchi,

piciorul drept dela genunchi și coastele din dreapta pieptului. Ținem să aducem cele mai formale desmințiri pentru ceice spun, că aparatul i-a fost defectuos și că i-ar fi ieșit vreo aripă pe sus. La orice aparat, din câte există până în prezent, o fi posibil să iasă vreuna din aripi pe sus, dar la aparatul lui Vlaicu e imposibil. Am ținut să aducem acestea la cunoștința tuturor, ca un ultim omagiu pentru memoria lui Vlaicu...

G. Magnani și C. Silișteanu.



## Aviațiunea la noi.

Nu e o exagerare vorbind de aviațiunea la noi. Franța și statele civilizate din apus au făcut neasemănat mai mult decât țara noastră pe tărâmul aviațiunei. Dar dacă facem o comparație cât de vagă în cultură, împrejurările și mijloacele tehnice ale altor popoare și starea de lucruri dela noi, putem spune cu oarecare mândrie că nu suntem tocmai cei din urmă măcar din punctul de vedere al aviațiunei. Nu trebuie să uităm, și simt o mare mulțumire sufletească aducându-mi-o aminte, că cel dintâiu aviator care s'a ridicat cu propriile lui mijloace dela pământ, a fost un român, Traian Vuia. Dela primul sbor al lui Vuia au trecut mulți ani, și de-atunci aviațiunea a făcut progrese imense. Astăzi zeci și sute de piloți străbat văzduhul, mai toate centrele mari își au aerodromurile lor, tipurile de aparate se înmulțesc și se îmbunătățesc pe zi ce trece, o întreagă industrie de aeroplane s'a născut și face eforturi neobosite ca să puie la îndemâna oamenilor aripile, cari vor cuceri cerul. În fața emulației acesteia universale, nici noi nu stăm cu mâinile încrucișate. Dacă în alte domenii României s'au mulțumit să ia totul de-a gata dela străini, dacă au profitat de toată munca și de toate descoperirile țărilor mai civilizate, dacă au importat aproape totul, de pildă: drumul de fier, telegrafe, telefoane, automobile etc. fără să îmbunătățească cu propriile lor invenții invențiile străine, cel puțin în domeniul aviațiunei

au adus și se pare că vor aduce ceva din munca și din inteligența lor. Au trecut numai doi-trei ani dela cele dintâi sboruri mai reușite, și astăzi avem în țară o sumă de oameni de știință și de energie cari s'au devotat cu trup și suflet celui mai vechiu și mai nobil vis al omenirii, aripelor de sburat.

Locotenentul Goliescu și-a contruit aparatul și în curând va începe primele experiențe. Brumărescu n'așteaptă decât motorul ca să-și puie biplanul la încercare. Inginerul Măldărescu și-l construște pe al său în liniștea prielnică a unui orașel de provincie. Prințul Bibescu s'a ridicat în aer cu îndemânarea unui pilot încercat. Și ca o încununare a acestor eforturi răslețe, pe când arsenalul armatei construia în atelierele lui, sub privegherea prietenească și încurajatoare a ofițerilor superiori și inferiori, întâiul aeroplan român, la Chitila, d-l Mihai Cerchez izbutea să realizeze cu o muncă și o perseverență admirabilă vaste ateliere de construcție de aeroplane și un aerodrom cum multe centre mari din apus nu se pot lăuda că au.

În fața acestor străduinți încordate și numeroase, ce departe suntem de încercările timide, aproape necunoscute de acum câțiva ani. Mi-aduc aminte cu uimire de epoca în care am fost preocupat pentru întâiași-dată pentru ideea sborului artificial. Ici și colo, numai în câteva reviste speciale, se pomenea de încercările lui Lilienthal. Voiam se cetesc

tot ce se scria despre aparatul de sburat, dar e ușor de înțeles, că într'un orașel din Transilvania cărțile, și mai ales cărțile speciale se găsesc cu greu. Numai când m'am stabilit la Budapesta, am putut să cercetez în biblioteci toate lucrările privitoare la motoarele ușoare și aviațiune. În capitala Ungariei îmi împărțeam zilele entuziaste ale tinereții studiind mult și făcând planul pentru viitor. Serile le petreceam adesea în tovărășia unui cerc restrâns de literați, printre cari eră

în corpul propriu zis al mașinei, cât în calitățile de forță, de greutate și de exactitate ale motorului. Pe atunci, ca și astăzi, mulți erau de părere că aparatul poate să fie cât de greu, și aripele trebuie să aibă anumite curburi. Eu am crezut dimpotrivă că în ce privește greutatea, cu cât aparatul în întregimea lui e mai ușor, cu atât e mai bun și are să se ridice mai repede, întrucât are nevoie de planuri mai restrânse. Iar în ce privește curburile aripelor în parabolă, în S., în segment de cerc etc. toate aceste se deosebesc foarte puțin între ele și pot fi deopotrivă de bune fără însă să constituiască partea esențială a aparatului. Chiar în natură observăm că de pildă aripele liliacului sunt cu totul deosebite de ale altor pasări, precum la rândul lor pasările se deosebesc prin aripi cu desăvârșire de insecte.

Este însă un punct căruia aviatorii îi dau foarte puțină însemnă-

tate. Aceasta este forța propulsivă a aparatului, pe care o formează motorul cu helicea. Să luăm de pildă aparatul Farman. Nu-i așa că suprafața helixelor n'are nici  $\frac{1}{2}$  metru pătrat, pe când suprafața aripelor 48 m. p.? Ori, în natură forța propulsivă dezvoltată de pasăre se datorește suprafeței aripelor. La aeroplane această forță propulsivă nu se poate datorî decât helixelor. Prin urmare acestea (helicele) ar trebui să fie punctul central de studiu al aviatorilor, ele determinând în definitiv sborul aparatelor.

Călăuzit de aceste principii mi-am construit primul aparat în primăvara anului 1909.

Deosebirea aparatului construit de mine de celelalte aparate e că partea cea mai



Aurel Vlaicu pe catafalc.

și poetul Octavian Goga. Scriu cu emoțiune numele lui Goga, căruia i-am împărtășit primele mele gânduri și visurile senine ale adolescenței. Chiar dacă n'ași fi reușit să mă ridic niciodată dela pământ, i-ași fi rămas recunoscător pentru ceasurile în care alături de dânsul mi-am înălțat sufletul și inima. Dar cercul prietenilor noștri s'a risipit în curând. Unii au plecat într'o parte, alții în alta, eu a trebuit să mă duc la München ca să fac studii amănunțite asupra limbei germane în care sunt publicate cărțile cele mai documentate asupra motoarelor. Timp de patru ani am studiat ingineria mecanică. În acest timp am ajuns la convingerea că problema esențială a aviațiunii nu stă într'atât

esențială, anume helicele, prezintă suprafețe cu mult mai mari și are două helice care se învârtesc în sens contrar, astfel că nimicesc reacțiunea motorului.

Insist asupra importanței acestui lucru, deoarece în chipul acesta aparatul nu poate să cadă niciodată pe-o aripă. În acelaș timp două helice prezintă avantajul că țin loc de

torul Gnome e cel mai bun din câte există, și pentru că poate fi întrebuințat treptat dela 10 la 50 cai putere. Eu mi l-am întocmit numai pentru 25 cai. Pe lângă aceasta, așa cum e, e mai ușor decât altele și, nefiind forțat la maximum, durează mult mai mult.

În ce privește mobilitatea aripelor, eu mi-am construit aparatul cu aripi absolut fixe. Cred



Motorul intrat în pământ, în urma căderii.

de helice cu suprafața dublă. Și suprafața fiind de douăori mai mare, la fața egală a motorului, ridică greutate aproape îndoită. Dovadă că este așa e că aparatul lui Wright, cu două helice, are un motor de 25 cai putere, pe când aparatul lui Farman, cu o singură helice, are un motor de 50 cai putere, forța de tracțiune fiind totuș egală. Foloasele acestui sistem se înțeleg dela sine. Fiind nevoie de mai puțin cai putere, se va cheltui mai puțină benzină și greutatea motorului va fi mai mică.

Atunci, de ce am utilizat la aparatul meu un motor de 50 cai putere? Pentru că mo-

ca e o greșeală să se facă aripi mobile, deoarece cea mai mică greșeală de manevră sau de defect al organelor mașinei pot s'o răstoarne peste cap.

Tot așa cred că e o greșeală să se întrebuințeze mai multe cârme. Natura nu păstrează nimic de prisos, ci dimpotrivă are tendința să facă față împrejurărilor celor mai variate cu minimum de organe posibile. Două cârme, una de profunzime și alta de direcție, sunt suficiente.

În sfârșit, punctul cel mai principal al aparatului meu îl formează centrul de greutate.

Pe când la alte aparate centrul de greutate este deasupra aripelor sau între aripi, la mine e sub aripi cu un metru și 20. Se înțelege ușor astfel că aparatul nu se poate răsturna niciodată.

Cu principiile aceste bine definite și cu liniamentele generale ale aparatului bine hotărâte, am venit în București. Trebuie să mărturisesc că toți acei cari au fost delegați de guvern să cerceteze aparatul meu, au fost mai mult decât mulțumiți și mi-au dat tot concursul dorit. De altfel rezultatele au corăspuns așteptărilor celor ce m'au încurajat și propriilor mele convingeri. Aeroplanul a sburat dela început fără să aibă nevoie de nici o modificare, astfel cum l-am calculat din prima zi. Accidentul neînsemnat care m'a oprit în loc câteva zile se datorește lipsei de experiență în pilotaj, iar nu aparatului. În această privință e destul să amintesc că Blériot a sfărmat două aparate până să învețe a sbură.

De aceea m'am mirat extrem de mult, când în urma acestor experiențe reușite aproape peste așteptările mele, s'au găsit oameni destul de mici la suflet ca să cârtească în umbră, să clevească și să vadă o risipă zadarnică în ajutorul pe care mi l-a acordat statul român. Uneltirile lor nu m'au revoltat, dar m'au întristat pentru dânșii. E trist, că în vremea noastră de civilizație largă și înțelegătoare, când pretutindenii se fac jertfe imense ca să se asigure omenirii noul mijloc de cucerire și de dominare a naturii, e dureros să întâlnești firi preocupate numai de intrigi neputincioase și sterpe, oameni cu frunțile posomorite și cu ochii în pământ,

când omenirea începe în sfârșit să-și ridice privirile biruitoare în sus, spre cerul aproape cucerit. Oare știința să fi progresat mai mult decât sufletul omului? Nu.

Am simțit bine că nu, atunci, când abia încrezător în forțele mele, când abia îndrăzneam să mă ridic câteva palme dela pământ, auzeam în urma mea, prin șgomotul helicei, aplauzele și îndemnurile entuziaste ale mulțimei. Nu, sufletul omului n'a rămas încătușat de pământ, când știința deschide drumul văzduhului.



Vlaicu pe catafalca (Câmpina).

Dela cel din urmă muncitor, plecat din atelier ca să vadă „sburând“ un aeroplan românesc, până la frunțașii vieții noastre intelectuale și politice și până la Alteța Sa regală principele Carol, au simțit aceeași simpatie caldă și pentru acel care sbură și pentru invenția minunată care mâne va fi în mâinile tuturor. Fie ca așteptările celor cari m'au întovărășit cu încurajarea și cu prietenia lor să nu fie înșelate. M'aș socoti răsplătit cu prisosință pentru cei paisprezece ani de muncă, de teamă și de speranțe chinuitoare, dacă aș ști că am făcut ceva, cât de puțin, pentru progresul științei și pentru fericirea oamenilor.

București, 1910.

Aurel Vlaicu.

## Înmormântarea lui Vlaicu.

Abiă întors la Sibiiu dela înălțătoarele serbări culturale ale „Asociațiunii” ținute în Orăștie, în tovărășia prietinelor Lazar Triteanu și Dr. Ioan Fruma, am plecat la București să petrecem la groapă pe un stăpânitor al văzduhului, pe un adevărat erou cuceritor de drumuri nouă, pe scumpul nostru Vlaicu.

În umbrele nopții ce învăluiau trenul, figura lui sveltă, vioaie și veselă ne urmăriă. Fără să vrem, vorbeam tot despre dânsul, despre sborurile lui și despre nenorocirea ce l-a ajuns. Nici unul nu ne puteam explică prăbușirea lui, cunoscând construcția minunată a aparatului, știindu-l prudent și îndemânic. Ne-adeuceam aminte de zâmbetele lui, de câteori vreunul mai fricos îl sfătuiă să se lase de sburat, că oricum în aer nu-i ca pe pământ. Și par'că-l auziam răspunzând, în graiul lui neaoș ardelenesc: „Mă, cu mașina mea sbor mai sigur pe sus, decum calci tu pe pământ.” Și-l credeam, fiindcă îl văzusem înălțându-se la Sibiiu pe un vânt cumplit, auzisem că la Brașov a sburat pe o adevărată furtună și-l vedeam tot teafăr și vesel.

Cum vorbeam întristați despre el, doar amicului Fruma de ne mai înveseliă cu câte-o glumă. În aceste clipe îl simțiam și pe Vlaicu între noi, râzând și continuând gluma. Nu ne puteam deloc împacă cu gândul că ne ducem la înmormântarea lui. Ni se părea că știrea ce ne sosise la Orăștie e o glumă de a lui, cu care vrea să păcălească lumea. Ne așteptam ca la Brașov, în zori de zi, să-l vedem plutind cu pasărea lui măiastră pe deasupra Carpaților, să ne facă, de sus, semn cu mâna, că el, ardeleanul, a fost cel dintâiu care a biruit granițele munților.

În zori de zi, însă, în același tren am zărit un grup de țărani îmbrăcați în haine de sărbătoare, două femei în haine negre, cu ochii plânși și o copilă, în a cărei privire strălucea lumina și naivitatea din ochii neastâmpărați ai lui Vlaicu. Am zărit și o cunună, împletită din flori culesse din grădinițe, cu miros de busuțoc și de tămăiță — și ne-au năpădit lacrimile... Erau țărani din satul Bințiți, mama lui Vlaicu cu cele două su-

rori, cari, cu d-nii Dr. Aurel Vlad, Sebastian Bornemisa și Adrian Cristea din Orăștie, mergeau și ei să îngroape pe cel ce nu se va mai înălță în sferile albastre decât cu sufletul...

Am trecut pe la Predeal, uitându-ne mereu la piscurile munților pe deasupra cărora voiă să treacă el. Un fior de spaimă ne stăpânea măsurându-i îndrăzneala.

În apropierea Câmpinei s'auziau suspinele innădușite ale femeilor cernite, iar când am trecut pe lângă locul, unde ni se spuneă că a căzut, țărani și noi ne-am făcut, în tăcere, semnul sfintei cruci.

La București am sosit în miezul zilei. Soarele strălucea pe un cer albastru adânc, par'că se luminase împărăția raiului, ca și cei de sus să poată vedea jalea neamului nostru.

Stradele principale ale Capitalei erau împodobite cu flamuri tricolore învăluite în dolii și întreg Bucureștiul se părea că-i o singură inimă plină de întristare. Nu se vorbea decăt despre feciorul de țaran din Bințiți, care venise în Țară ca să pună în serviciul ei invenția aeroplanului său, primul aeroplan român, care a sburat, reușind să țină piept și cu invențiile străine. De aceea l-a și iubit lumea, lumea mare care îl urmărea, îl îndemnă fără să-i poată da vreun sprijin.

Când au sunat clopotele la biserica Sf. Gheorghe, unde dormiă întins pe catafal, stradele ce duceau la biserică erau numai capete de oameni. Nu voiă să lipsească nimeni de lângă cel ce se jertfise pentru un ideal.

În biserica Sf. Gheorghe, ca un alt arhanghel, odihnea Vlaicu, încunjurat de flori și de cununi. Lângă sicriu bocea maică-sa și surorile lui, țărănește cum au învățat din strămoși, iar tatăl lui i se uită lung în față, par'că ar fi voit să-l învie. Jur împrejur fluturau cămeșile albe ale țărănilor din Bințiți, strălucea aurul de pe tunicile generalilor și ale ofițerilor, abiă întorși de peste Dunăre, și până în cel din urmă colțisor al bisericii își făceau

loc redingotele celor mai de seamă intelectuali și bărbați cu situații înalte din București. Pe fețele tuturor încremenise durerea.

Când s'a început serviciul divin din partea S. S. arhierului Teofil Ploșteanu toți au început să lăcrămeze. Cântecul preoților și ale corurilor l-au plâns și ele, în melodii, cari de astădată se păreau mai triste și mai duioase.

În biserică au rostit cuvântări S. S. arhierul Teofil Ploșteanu, ministrul de războiu Hârjeu, d-l Gh. Bărbulescu, în numele industriștilor și meseriașilor, și d-l locotenent-colonel Mihail, în numele întregii armate.

Cel mai înălțător moment a fost cuvântarea d-lui ministru Hârjeu, care a spus următoarele:

#### *Seumpul meu Vlaicu!*

*Se cavine să cinstim înainte de toate virtuțile tale ostășești, despre cari ai dat dovadă strălucită în timpul campaniei, când, prin recunoașterile ce ai făcut cu aeroplanul tău ingenios, ai adus armatei neprețuite servicii.*

*Din ordinul M. Sale Regelui României vin să-ți depun pe piept „Virtutea militară“. Acesta este ordinul, care se dă numai bărbaților înzestrați cu cele mai înalte calități, cari sunt cei mai mari fii ai țării românești.*

*În numele armatei, care te plânge, îți aduc ultimul nostru salut, iar părinții tăi să nu piardă curajul ci să fie fericiți și mândri, că au avut un fiu ca tine.*

*Dea Domnul Dumnezeu ca pământul ce va îngropă fărâna ta să rodească și alți fii de seama ta, pentru mândria noastră.*

*Dormi în pace!*

Cosciugul a fost scos pe brațe de țărani din Bințiși și de ofițerii de aviație și așezat pe dricul militar.

La scara bisericii părintele asesor Lazar Triteanu din Sibiu a rostit următoarea cuvântare:

#### *Jalnici ascultători!*

În glasul meu tremură plânsul îndureratului Ardeal.

Sunt doi ani de când „Asociația pentru literatura și cultura poporului român“ de peste munți își serbă jubileul semicentenar al existenței sale în Blaj, orașul istoric de pe țărmurile Târnavelor. În atmosfera sărbătorească a acelor zile, ca un simbol văzut al năzuințelor noastre spre lumină, s'a înălțat de pe „Câmpul libertății“ în slava cerului: Aurel Vlaicu. Din clipele acelea neuitate el s'a făcut stăpânul sufletelor

noastre. Eră dar firesc, că în Dumineca trecută, când „Asociația“ noastră culturală își ținea adunarea sa generală anuală în Orăștie, leagănul tinereței lui, toată lumea așteptă cu nerăbdare să vadă pe Aurel Vlaicu, marele fiu al micului sat Bințiși. Noi, prietini mai apropiați, cunoșteam dorința fierbinte a sufletului său de a trece în sbor peste Carpați și în așteptarea noastră par'că auziam văjăitul fioros al heliceilor, cu cari supunea văzduhul. Valea Murășului răsună de chiotele clăcașilor, călușerilor și nuntașilor veniți pentru cortegiul etnografic, numai pe prispa unei căsuțe din Bințiși ședeă îngândurată o ființă, care nu-și află odihna. În sufletul profetic al mamei lui Aurel încolțise groaznică tragedie...

Deodată blăstămatul fir telegrafic ne aduce vestea, că Aurel Vlaicu, mândria Ardealului, în sborul său peste Carpați, întocmai ca Icar din mitologia greacă, a căzut și a fost omorât pe loc de „pasărea sa măiastră“, care i-a câștigat atâta glorie și un nume nesperat. Și noi, prietini, cunoștii și admiratorii lui Vlaicu, am alergat dela Orăștie deadreptul aici, ca să ne convingem de îngrozitoarea nenorocire și să-i dăm mortului nostru cinstea creștinească cea mai de pe urmă. Prea mult te-ai apropiat de idealul urmărit, omule îndrăzneț, și întocmai ca Prometeu așa stai și tu astăzi nemsufletit, ferecat de glia pământului, din care ai fost zidit. — În restimp de câteva luni Ardealul nostru a pierdut pe trei dintre cei mai aleși fii ai săi, pe Iosif, Chendi și Vlaicu. Din mărimea jertfei, ce ni s'a cerut, presimțim apropierea biruinței. Sfânta scriptură ne învață, că drumul la Înviere duce prin Golgota suferințelor și că prin moarte ajungem la viață. Jalea noastră se aseamănă cu înghețul, care vestește apropierea primăverii și cu întumerecul nopții, din care se ivește aurora dimineții. După jertfele aduse trebuie să urmeze o biruință, căci noi credem în Înviere. Credința aceasta ne dă lăre în lupta cu viața, de multe ori barbară.

Dragă Aurel! În numele Românilor de peste munți îți zic: Rămas bun și ca semn al dragostei noastre nemărginite arunc peste sicriul tău flori culesse de pe Valea Murășului și împletite în cunună de fetele din satul tău.

Dormi în pace; între noi pomenirea ta va fi veșnică.

\*

Pe urmă, doctorul Lupu, cu un glas în care vibră duioșia și durerea după cel pierdut, și-a luat rămas bun dela el în numele intelectualilor din Țară:

Te-ai coborât Vlaicule, geniu al gândirii românești, deacolo de unde altădată coborau voievozii descălcați de țară.

Și cum aceia cuceriau pământuri și oameni din cari aveă să răsără patria română, voivod al minții românești și tu, ai cucerit și stăpânit inima și cugețarea Românilor de pretutindeni.

Ai venit flăcău sprinten și genial din Bințiși-Orăștie, în focarul culturii române, să-l luminezi cu raza științei

tale, să-l aprinzi cu mintea ta aleasă și să-l faci izvor împărtașitor de lumină în toată lumea.

Ai izbutit.

Invenția ta măiastră, opera proprie a ființei sufletului tău, contemporană cu alte descoperiri la fel, dar neinspirată de nimeni ci falnică și de sine stătătoare, a fost recunoscută de învățații țării și admirată de neamurile străine din Apus.

Vlaicu înseamnă nu numai un mare nume în știința românească, dar el e o ilustrație în istoria descoperirilor geniului omenesc de pretutindeni.

De-ai fi făcut numai atâta, Vlaicule glorios, și atunci ai desăvârșit o operă de uriaș pentru neamul tău oropsit, de dincolo și dincoace de Carpați.

Prin puterea minții tale și prin munca ta fără de preget, ai arătat popoarelor, că geniul românesc e la aceeași înălțime și strălucire ca și al popoarelor civilizate și prin aceasta ai făcut să crească în sufletele noastre încrederea în noi.

Dar știința abstractă, invenția singură și numai ea, nu erau destule sufletului tău aprins.

Țăran sănătos din acele părți ale României ale cărui suferințe ne dor amar, dar în care avem nădejdea toată, tu ai înțeles să dai științei tale suflet, care să trăiască, inimă, care să bată.

Și atunci, ca cel dintâi Român pentru care granița carpatică s'a desființat, te-ai ridicat în văzduhuri, te-ai înălțat la cerul senin și limpede, care e același dincoace și dincolo, și strângând la un loc noroadetele de pretutindeni ale României, ajungând asupra lor milioane de priviri, ai fost cel dintâiu fiu al neamului, care ai încheiat sufletul românismului într-o singură gândire, ai făcut să-i bată inima pentru o singură cauză!

Numele lui Vlaicu înseamnă pe lângă încrederea în puterea geniului românesc, însăș chezașia viitorului nostru național!

În cei patru ani de zile de când ești în țară, zi cu zi și ceas cu ceas, aici și aiurea noi cei ce trăim lângă tine simțiam fiorul muncii tale, ți-am pătruns tainele gândurilor, frate Aurel.

Noi știm dorurile tale minunate, visurile tale mărețe și realizabile pentru iubiiții noștri frați mai mici de pretutindeni și pentru întreg poporul românesc.

Și când erai pe culme, când îți atingeai visul, când știința europeană eră să te consacre și să te slăvească în altarul ei, atunci săgeata năpraznică a destinului te-a lovit și te-a răpit familiei tale îndurerate, prietinelor tăi scumpi, neamului românesc și omenirii întregi.

Te-ai dus, frate Aurel, ne-ai părăsit în amiaza vieții tale, atunci când geniul tău matur putea să dea comori sufletești neamului nostru.

În fața hotărârii destinului, ne închinăm umiliți.

Poporul acesta e ursit de Dumnezeu să ajungă la mărirea cu jertfe mai crude decât toate neamurile pământului. Feciorii cei mai vrednici ne sunt luați în floare. Fiii cei mai aleși sunt încă robi străinului.

De-acum, Vlaicule dragă, văzduhul nu va mai bubul de zângănitul pasărei tale grozave, brațul tău impo-

dobit de femeile Ardealului, nu ne va mai face semne de sus din razele soarelui și din creștetul norilor, privirea ta hotărâtă și mintea ta semeață nu ne va mai da putere și avânt.

Cum să fie cu puțință?

Da, așa e!

Vlai-u în știință rămâne etern. Aurel Vlaicu în sufletul poporului român va trăi cât și neamul nostru.

Vlaicu viu, Aurel prietinel, Aurel feciorul lui neica Dumitru și al telei Ana, Aurel fratele lui Ion, al Floarei și al Valeriei și al credinciosului Miron nu mai este.

Plecăm genunchii împovărați de durere înaintea celui prea înalt și zicem cu glasul stins și pierdut:

Fie-ți țărâna ușoară, Vlaicule iubit!

Clopoatele au început să plângă, orchestra militară suspină melodiile din imnul lui Chopin, întreagă lumea lăcrimă, când a pornit cortetul în frunte cu călăreții din escorta regală și cu aeroplanul lui Vlaicu, tras de patru artileriști călări. În urma cortetului, din care făceau parte o mulțime de delegați ai societăților din Tară și dela noi, s'a format un convoiu, cum n'au mai văzut Bucureștii. Dela biserica Sfântului Gheorghe, prin Calea Victoriei, Strada Lipscani și Calea Șerban Vodă erau sute de mii de oameni. Ferestrele, balcoanele și coperișele caselor erau numai capete de oameni. Și nu puteai să nu te înduioșezi, când vedeai bărbați și femei, uscându-și lacrimile cu batistele, iar în mahalalele din Șerban Vodă femei plângând cu șorțul la ochi și bocindu-l în gura mare.

A fost cu adevărat o înmormântare princiară. Vlaicu trăia în conștiința masselor largi ale poporului, ce vede în el nu numai un erou ci simțea și o mândrie că e ieșit din mijlocul lor. Când poporul a văzut după car pe părinții lui Vlaicu și pe țărani din Bințița au simțit o mândrie în sufletul lor. Câțiva țărani, veniți cine știe de unde, în fața palatului regal au voit să se alătore la frații lor din Bințița, dar jandarmii i-au împiedecat. Și am auzit pe unul protestând: „De ce nu ne lăsați, că doar asta n'a fost boier ci țăran de-al nostru.“

Cuvântările proiectate să se țină în fața palatului regal și în fața Teatrului Național, din cauza aglomerației nu s'au putut ține.

În fața palatului poștelor totuș au isbutit să oprească convoiul și d-l Dr. Aurel Vlad a rostit o cuvântare în numele partidului



național român din Ungaria, iar d-l Dr. Ioan Ursu, profesor universitar, a vorbit în numele Ligii culturale spunând:

Pământul robit de veacuri al indureratului Ardeal a născut un om, care s'a ridicat în mod brusc dintre cei de jos și asupriți la înălțimile în cari numai puțini sunt destinați să ajungă.

Așa l-au privit plugarii din Ardeal, pe copilul care s'a ridicat din mijlocul lor, după ce l-au văzut sburând pe câmpia libertății dela Blaj, unde răsunase

solia completă a libertății, ci tărie și nădejde în viitor, oțelire pentru luptă și credință în biruința apropiată.

Și cei veșnic loviți de soartă au fost osândiți să soarbă și durerea aceasta: să vadă pe ingerul lor căzut tocmai în momentul când se pregătea să treacă Carpații, ca să-i întărească în luptă.

El s'a dus, dar visul lui rămâne neadormit printre noi și Liga Culturală, în numele căreia vorbesc, nu va găsi prinos mai bun pentru memoria lui decât muncind în direcția visului acestuia, care-i al neamului, al mulțimii adunate aci.



Înmormântarea lui Vlaicu: carul funebral pe Calea Victoriei.

la 1848 strigătele de libertate; așa l-am privit și noi prietini și camarazii lui de muncă pentru înălțarea neamului nostru la situația care o merită, după munca, suferința, numărul și originea lui strălucită; așa înțelese și el viața încă din vremurile când ne făceam împreună studiile în Germania.

Și, că poporul l-a înțeles, o dovedesc lacrimile celor mulți și necunoscuți, cari picurau discret la auzirea dureroasei catastrofe, o dovedește pelerinajul atâtor necunoscuți la biserică, o dovedesc lacrimile d-voastră a celor cari v'ați grăbit să aduceți ultimul prinos acestui mare prinț al văzduhului.

Am avut durerea să-l vedem smuls tocmai în momentul când se pregătea să treacă munții, ca să ducă fraților oropsiți de acolo, adunați la sărbătoare, nu

D-l M. Nicolau, român macedonean, a vorbit cu însuflețire în numele fraților subjugăți din Balcani:

Întristată adunare!

Nu mai câteva zile după clipele de triumf pe care le-a trăit neamul românesc, destinul a voit ca să fim loviți prin pierderea unuia dintre cei mai mari fii ai poporului.

În acest ceas de obștească restriște, Românii macedoneni, uitând propria jale a soartei lor, pe care gloria României a mângâiat-o, dar n'a putut alungă din sufletele lor, vin și ei să aducă, prin glasul modest al unuia dintre ai lor, prinosul celei mai adânci dureri în fața mormântului deschis.

Plămădiți în durere, trăind vecinic numai din speranțe, cine ar putea da expresie pustiului ce s'a produs în sufletele lor din momentul în care au aflat că, acela care intră una din cele mai mari speranțe, nu mai este?

Jalea ce s'a revărsat până în cele mai adânci straturi ale țării este în adevăr mare, dar câtă durere trebuie să fi cuprins pe Românii, cari nu au fericirea să facă parte din hotarele țării, căci pentru acești Români Vlaicu a fost nu numai o glorie națională, ci un simbol viu al aspirațiilor lor.

Vlaicu a ieșit din pământul vecinic frământat al Ardealului. În acest pământ, din care au fășnit neconținut atâtea energii, s'a plămădit vulturul, care punând stăpânire pe împărăția nesfârșită a aerului, a plimbat mândria îndelung stăpânită a umililor plugari români din Ardeal pe deasupra palatelor trușăse ale Budapestei și Vienei și a găsit mijlocul de a sfida puterile semețe înșirate în lungul graniței Carpaților.

Iată de ce Vlaicu a fost nu numai o minte genială și o voință temerară, care a năzuit să aducă omenirii încă o victorie asupra forțelor oarbe ale naturii, dar și o intrupare vie a aspirațiilor celor mai arzătoare ale neamului românesc subjugat.

Acest lucru îl simțeau țărani români din Ardeal, când, uitând de nesfârșitele lor mizerii, dădeau loc acelor manifestări de entuziasm delirant, care făceau din orice trecere a lui pe acolo un triumf național.

Acest lucru începuse să-l simtă și mulțimile din Țară al căror copil răsfățat, Vlaicu — indiferent de încrederea sau neîncrederea ce i s'a arătat de cei mari — a fost întotdeauna.

Acest lucru îl simțiau toți Românii pe peste hotare cu atât mai mult cu cât erau despărțiți prin multe granițe de trunchiul liber al neamului.

Acest lucru îl știa însă mai ales Vlaicu, care ori de câte ori își simțea inima amărâtă de nimicnimea omenescă, mergea în Ardeal ca prin contactul cu optimismul etern și nebiruit al păturei din care ieșise să-și reinvieze sufletul, să capete noi energii de muncă pentru țelul urmărit.

Acest simțământ l-a stăpânit până în ultima clipită. Dacă în cartea destinului fusese scris ca Vulturul Ardealului să piară înainte ca idealul pe care l-a simbolizat să devie o realitate, trebuie să mărturisim, că nu putea să existe o moarte mai vrednică de viața sa eroică și profetică, decât aceea care a avut-o.

A doua zi după evenimentele, cari au sgușit conștiința de sine și au sporit încrederea în sine a întregului neam românesc, Vlaicu a căzut în drumul, care avea țintă trecerea Carpaților.

Așa cum a căzut, moartea lui este încă o mare jertfă și o sforțare eroică către idealul pe care El l-a intrupat.

Deaceea nu putem venera mai bine cultul acestui erou al națiunii, decât stăruind din toate puterile pe calea ce el ne-a indicat-o până la desăvârșita izbândă.

În ziua când geniul român se va face definitiv stăpân pe împărăția aerului, în ziua în care virtutea românească va desființa granița ce l-a obsedat o in-

treagă vieață pe marele nostru aviator, umbra tragică a aceluia, care a fost Vulturul Ardealului va primi cea mai supremă consolare.

Această supremă consolare o așteaptă marele dispărut.

Acest mare ceas îl așteaptă Românii de peste Carpați și dimpreună cu ei și Românii dela Pind, care intru aceasta și-au pus cea din urmă speranță.

În tot timpul înmormântării pe deasupra Bucureștiului se roteau cinci aeroplane, dintre cari două au rămas sus până seara, când a fost coborît în mormânt trupul lui Vlaicu. Ofițerii din aeroplane au aruncat flori în loc de țărână pe sicriul fostului lor tovarăș, iar d-l Dr. Voicu Nișescu, directorul ziarului „Gazeta Transilvaniei“, a rostit, în fața mormântului, în numele presei dela noi, o cuvântare plină de avânt:

#### Jalnic neam românesc!

Mă adresez cu aceste cuvinte, fiindcă aici nu e vorba de o înmormântare obicinuită, nu e vorba de mortul unei familii ori al unei comune, ci e vorba de mortul neamului românesc.

Aici jeleşte întreg acest neam și jalea pentru el e a României libere, ca și a Ardealului și a Basarabiei.

Eu vin trimis de presa de peste munți. Vin din țara codrilor de brad, din țara celor trei milioane și jumătate de frați-robiți.

Vin să aduc prinosul presei de peste munți. Această presă, pe care o fac mucenicii condeiului, martirii cu spectrul temniței în spate, a fost cea dintâi care a înțeles sublimul gând al lui Vlaicu. Ea l-a încurajat, idealistă cum e a dat tot ajutorul visătorului Vlaicu, ca acesta să-și desăvârșească opera. Lumea din țară, la început, se purta cu neîncredere față de planurile lui Vlaicu. Când însă acesta a încălecat pe pasărea sa măiastră și a pornit să cucerească văzduhul, să rupă gloria din soare și să se scalde în lumea eterică a văzduhului, nepăsarea de până atunci s'a schimbat deodată într'un sentiment de evlavie. Iar astăzi Vlaicu e idolul românismului întreg.

Acesta vine să-și plece genunchii la mormântul lui și să se roage ca în fața unui sfânt...

Eram în toiul grandioaselor serbări dela Orăștie. Un sentiment de înălțătoare mândrie ne stăpâniă. Știăm, că Vlaicu are să treacă Carpații cu aeroplanul său și să vie la Orăștie. Înfiiorarea acestui sentiment sublim avea să facă din serbările dela Orăștie cea mai strălucită manifestație a Românismului. Ne și pregăteam să trimitem această veste în toate părțile.

Dar grozav! Încă în prima zi a serbărilor ne vine vestea despre grozava tragedie. Vlaicu căzuse la poalele Carpaților. Și sărutarea pe care i-a dat-o moartea în fața munților superbi și îndărătnici a cutremurat toată frunza codrilor și jalea s'a așternut ca plumbul peste sufletele noastre. În locul soției, care

aveă să vestească cea mai înălțătoare glorie: împreunarea și unitatea sufletului românesc, a trebuit să trimitem vestea grozavei tragedii... Astăzi tot Ardealul jelește. E doliu în toate colibele, cei din frunte ca și cei de jos plâng pe eroul, care simboliză cel mai înalt și mai sublim ideal, după care insetăm de veacuri. Noi am rămas tot robii gliei blăstămate...

Din această glie, din pământul dela Bințiți, udat de atâtea lacrimi și îndoliat de atâtea jale, iată aducem o fărâmitură.

urmă trupul, în melodiile rășboinice ale imnului „La arme“, a fost pogorit în pământ spre vecinică și neuitată odihnă.

Lumea înfrântă de durere s'a întors în frunte cu orchestra militară, cântând „Deșteaptă-te române“.

\*

A doua zi țărani din Bințiți au fost pur-



Înmormântarea lui Vlaicu: cortelul funebrel, în colțul Căii Victoriei și Bulevardul Academiei.

O punem aici alătura de sicriul lui Vlaicu, o mestecăm cu pământ liber și jurăm, că nu ne vom odihni, până când din amestecul acesta de pământ, din țărâna asta sfântă nu se va renaște eroul, nu va veni Făt-frumosul, care... să ne dea prilejul de a serbă cea mai grandioasă sărbătoare a Românisului...

Presa de peste munți își ia prin glasul meu rămas bun dela tine scumpul nostru tovarăș de gânduri. Ea nu te va uită niciodată și în coloanele ei îți va ridica monument neperitor mai tare decât metalul.

Mergi liniștit spre culmile, după cari ai insetat vieța ta întreagă. Acolo te așteaptă nemurirea, pe care așa de mult o meriți.

\*

S'au făcut cele din urmă ceremonii religioase, i s'au dat onorurile militare, și pe

tați de doctorul Lupu prin întreg Bucureștiul. Călăuziți de un suflet cald și prietin sincer al poporului — cum puțini se găsesc în Țară — țărani se simțiau pe altă lume. Unul spuneă: „Acu înțeleg eu, Domnule, ce înseamnă să trăești în țară liberă și românească“.

După prânz ne-am dus să vedem hangarul lui Vlaicu. Au venit și părinții și toți țărani din Bințiți. Într'un hangar eră aeroplanul fărâmat, care pricinuisse moartea îndrăznețului sburător. Aproape n'a mai rămas bucățică întreagă din eleganta construcție a lui Vlaicu. Uitându-te la aparatul sfărâmat, puteai înțeleg groaznica prăbușire. D-l căpitan

Paraschivescu, șeful secției militare de aviație, a binevoit să ne explice probabilitățile căderii. Numai un viraj brusc, cu motorul oprit, și un gol de aer sub aripa dreaptă a putut pricinui căderea vertiginoasă a aparatului fără păreche în stabilitate. Ascultam cu toții și regretam clipa nenorocită a îndrăznețului pilot.

Am trecut în hangarul lui Vlaicu. Am găsit un atelier întreg. Dela mașină de cusut până la cel din urmă ciocănel erau toate așa cum le lăsase el. Lucră tocmai la două aeroplane nouă și le lucră cu mâna lui. Erau aproape gata de montare. Într'un colț am zărit o cartă postală. O necunoscută îl felicită pentru un sbor al lui și se rugă lui Dumnezeu să-l ferească de primejdie. Cine știe ce suflet entuziast de femeie îi scrisese. Vlaicu ținea mult la aceste manifestații anonime și nevinovate

de simpatie; simția, că inimile femeilor și ale copiilor îl iubesc mai mult. În clipe de oboseală desigur luă cartă postală în mână și se simția recreat.

Pe urmă, ca un protest împotriva văzduhului, care ne răpise pe Vlaicu, un țaran din Bințiși și mai mulți cărturari, între cari și scriitorul acestor rânduri, ne-am înălțat cu ofițerii în zările albastre. Numai când eram sus, la o înălțime de 500 m. deasupra Bucureștiului, zărind de departe fășia de argint a Argeșului luminată de razele soarelui ce apunea, și simțind sublimitatea orizonturilor largi, am înțeles de ce n'a voit să se lase Vlaicu de sburat, de ce a vrut să treacă Carpații.

Astăzi de m'ar întrebă: „ce zici, să sbor peste Carpați?” i-aș răspunde:

„Sboară, Vlaicule, și ia-mă și pe mine.”

Oct. C. Tăslăuanu.

## Poporul și înmormântarea lui Vlaicu.

Vlaicu a dispărut. Pasărea măiastră care devenise populară Bucureștenilor în special, umiți de cofiturile aeriane ale unui aparat ce furase sburătoarelor cu vieață meșteșugul planărei sigure, așteaptă pe un alt stăpân care să știe să o conducă.

În durerile, însă, mari cei puternici găsesc stimulente de progres, și motive de îmbărbătare. Măhnirea ce o simțim astfel prin dispariția lui Vlaicu, deșteaptă în noi conștiința unei forțe naționale și a unei solidarități etnice, — temelii de vieață istorică bogată și plină.

Căci, chiar faptul apariției într'un sat ardelenesc, a unei minți destoinice de a înțelege orice subtilitate mecanică, și a unei puteri inventive ca a lui Vlaicu, este o dovadă că în tămăuțele forțe ale neamului nostru stau rezerve de vieață intelectuală și focare ce nu așteaptă decât o chemare pentru a se ilustra.

Dar nu numai vieața lui Vlaicu a probat superioritatea neamului ce l-a creat, dar și moartea lui, căci răsnetul dureros pe care l-a avut accidental fatal în inimile tuturor Românilor, și chipul cum s'a făcut ultima gloriificare a celui mort, ne dovedesc simțul solidarității naționale.

Am descoperit-o, această solidaritate, în momentul mobilizării, când toate clasele sociale se confundau într'o comună iubire de țară; am descoperit această solidaritate nebănuită în ajutoarele venite din toate părțile ca să aline suferințele; și am constatat solidaritatea fericită în abnegația doamnelor celor mai de sus de a căuta pe cei bolnavi, și de a-și depune puterea și inteligența lor pentru a calma pe cât e omenește chinurile boalei și spasmiurile agoniei.

Această iubire de tot ce e al nostru, acest fir invizibil, dar real, ce leagă toate sufletele românești, l-am constatat apoi și în modul cum a fost dus în drumul cel din urmă, Vlaicu...

Și rareori o înmormântare a fost mai atingătoare prin elanul mulțimei, decât aceea a aviatorului dispărut. Pe o căldură sahariană, carul ultim își făceau greu loc printr'o mare de lume, și gloriificarea lui Vlaicu a avut caracterul unei apoteoze cum Romanii făceau generațiilor victorioși... Oficialitatea nu a pus răceala ei solemnă peste cortegiul, ea a lipsit sau în orice caz a fost redusă la un minim convențional; dar poporul a pus sufletul lui întreg, a transformat o înmormântare într'o manifestație patriotică.

Explicarea acestui răsnet extraordinar, acestui doliu cu adevărat național, o găsim, credem, în instinctul popular, în cea înțelepciune a neamului nostru.

Vlaicu nu și-a pus puterea minții lui în serviciul altor neamuri, nu a sburat pe țărături străine, pentru a deveni celebru dincolo de pământul lui. El a fost al nostru, numai al nostru, și moartea l-a prins când voia să simbolizeze printr'un marș aerian, o unire frățască a celor ce nu îi desparte nici munții, nici vicisitudinile istoriei.

Și pentru că Vlaicu a fost un simplu, un nerafinat internațional, un Român ca și bătrânii lui părinți țărani, iată de ce Românii l-au condus la groapă cu un doliu ce venea din inimă, cu o pompă ce schimbă un drum funebru într'o apoteoză profetică a unei Românii din viitor.

# ROMANUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL“

## Arhanghelii

de  
I. Agârbiceanu.

(Urmare.)

II.

Într-o după amiază de pela sfârșitul lui Noemvrie trăsura directorului dela „Arhanghelii“ eși din curte durând pe podul dela poartă, apucă în drum, și caii porniră în trap larg prin ciorofleaca ce se așterneă pe cale, luminând trist sub razele sărace ale soarelui. Două zile plouase, peste noapte și înainte de prânz ninsese; acum zăpada se topise pe drum mărind cirul, dar pe de margini albeă încă, pătată unde și unde de stropii svârliți de roți și de copite. Sus pe coastele pleșuve ale dealurilor haina iernii eră însă imaculată, lumină tare. Erau însă puține coaste goale în munții din Valeni; cei mai mulți erau îmbrăcați cu păduri de brad, de pe cetina cărora zăpada, din depărtare, păreă pâlcuri de nori, păleuri de neguri prin cari înnegreau, unde și unde, crengile brazilor. Soarele se ivise de pe la prânz, scăpătat departe spre miazăzi, și împraștia raze palide, neputincioase cari păreau că abiă răsbesc, abiă străbat prin ceața ce se împănzeă în văzduh. Aerul eră umed, eră plin de apă și rece. Răceala aceea păreă că umezește și vestmintele pe om, le lipește pe trupuri și pătrunde până 'n măduva oaselor.

Iosif Rodean eră în blana de iarnă, o blană uriașă pe care două slugi trebuiau să o țină și s'o ridice până o îmbracă directorul. Dar par'că vremea asta ticăloasă, care nu mai eră nici de toamnă, dar nu se puteă numi încă nici iarnă, aveă o influință covârșitoare asupra lui. Întreg scaunul din napol al trăsurii îl ocupă cu spatele și cu bunda lui, a cărei guler atârna într'un cerc mare, sur și lat. Directorul se mișcă mereu, păreă că nu-și află locul potrivit, hufneă mereu pe nările lui largi, și din ochi îi țășneau priviri mănoase. Într'un an de zile păreă că mai slăbise, materia din bărbia lui se refugiase undeva și sub barbă se vedeă acum pelița încreștită, adunată; obrații nu-i mai erau așa de umflați ca înainte, în schimb erau mai lungi, mai dăbălați. Adâncături mari, negre, i se săpaseră sub ochi, dar ochii lui totuș nu căzură în lăuntru ci se bulbucară și mai tare. Erau foarte puțin prietenoși acești ochi de broscolu uriaș. El își adună, își strângeă

lângă trup când o aripă, când alta. Văzū că-s stropite cu noroiu și strigă slugii:

„Ferește glodul, ticală, ferește ciorofleaca, orbule!“

Sluga în loc de răspuns îl întrebă îndată: „Să opresc înaintea primăriei, domnule director?“

— O să te 'nvăț eu mama...“ Și directorul izbucni într'o sudalmă cumplită.

Sluga nu se simți atins de sudalma asta. El știă dinainte că are să urmeze, dar trebuī să-l întreb, pentrucă o singură dată nu l-a întreat și n'a oprit trăsura și s'a ales cu două palme, cari îl usturau de câteori își aduceă aminte de ele.

Înaintea primăriei trăsura se opri, și îndată apărū în ușa notarul Popescu, urmat de universitarul Pruncu.

„Bună ziua, domnule director“, zise cu bucurie Popescu. „Credeam că pe vremea asta să stăm acasă. Dar dacă vrei dumneata...“

— Ei, mai în grabă!“ strigă Iosif Rodean adunându-și o aripă a blanei.

„Repede, Pruncule!“ zise notarul întorcându-se spre universitar.

Acesta își săltă în spate un palton pe care-l desprinsese repede din cuerul ce eră bătut în păretele gangului, și în câteva clipe fură cuibăriți amândoi în trăsura, Popescu în fața directorului, Pruncu pe capră lângă slugă.

„Mână mă, și deschideți ochii în patru că te ia muma dracului de nu“, strigă directorul. Caii porniră, sforăind, svârlind până departe, de amândouă părțile, stropi repezi pe neaua netopită.

„Uite!“ zise directorul arătându-i notarului stropii de noroiu de pe blană. Acela se plecă părând că are să cerceteze ceva de foarte mare preț și după ce-i privi îndelungat, părând că-i numără, zise:

„Pe drumurile noastre să nu umble nime cu haine scumpe!“

Se întorsese și Pruncu de pe capră să vadă minunea: Câțiva stropi de tină pe bunda Măriei Sale directorului dela „Arhanghelii!“ Mare minune! Fostul universitar declară c'ar trebuī făcută presiune la județ ca să se reguleze, să se pietruiască și drumul acesta pe care e o așa de vie circulație. Ei nu

băgară de seamă, că în câteva clipe erau cu mult mai tare stropiți cu glod decât Iosif Rodean.

Oricât cercă sluga să ferească, alicele de tină tot improșcau mereu și de sub copitele cailor și din roți. În curând se umplură și caii pe pânțele, și cum erau suri amândoi, dela o vreme părură că au un petec lat întunecat pe pânțele. Caii alergau însă veseli, focoși, cu gâturile încordate, jucându-și trupurile lungi și svelte.

Notarul Popescu, după un restimp de tăcere, îl întrebă pe Iosif Rodean:

„Știi, domnule director, că baia „Aruncata” a fost părăsită?”

— „Aruncata?” repetă cu dispreț directorul ca și când nici din nume n'ar cunoaște-o. Popescu îi cunoaște acum toate gesturile, toate privirile, toate modulările vocii domnului director. Pricepă numai decât că Iosif Rodean îi dă să înțeleagă că puțin se interesează de-o baie ca „Aruncata”.

„Da, așa-i zice „Aruncata”, poate dumneavoastră nici să n'o cunoașteți, domnule director. A fost mai mult o vizunie de hulpi decât baie. Au părăsit-o de ieri dela prânz.

— Și pentru ce?” întrebă Iosif Rodean.

„Pentru că nu mai dă aur. Au spart într'un întreg care nu mai conține nici un strop de aur.

— Nici c'a fi fost vreodată aur acolo, ci iac' așa câta pulbere de pușcă pentru o măsea ce te doare”, zise Pruncul întorcându-și capul spre cei doi.

„Așa mai zic și eu!” râse directorul, și părură că i se mai înseninează privirea.

Începură să vorbească despre vreo trei-patru băi mai mici, în cari se spuneă că asemenea s'a împușinat piatra cea bună. Credeau că aceste mici pierderi nu se vor resimți în viața băieșilor, că se vor începe altele nouă, ganguri din nou, că Vălenarii au bani destui pentru asta. Notarul Popescu povesti, râzând, ce auzise dela băieșul Nichifor că vâlva băii va părăsi cât de curând ocele din Văleni și va mai trece și într'alte părți să nu prea îmbogățească pe Vălenarii. Băieșul acesta și profetea într'adevăr de vreo doi-trei ani, că vâlva va sbură de-aici, că prea s'au îndrăcit oamenii. Eră un fel de apostol puțin scrintit Nichifor ăsta și nime nu-l luă în seamă. Dealtfel la cele trei-patru băi părăsite erau angajate abia șapte familii din Văleni, cari nu trăiau numai după ele, ci erau părtași și la alte băi. Închiderea lor pe nime nu-i surprinse, nici chiar pe proprietari, după cum lucrarea lor nu făcū nici

o vorbărie în sat. Ca ele mai erau și peste optzeci de „vizunii de vulpi”, cari țărăiau, uneori se îmbuneau, apoi se isprăvea repede belșugul din ele. În ele se iveau par'că numai șuvițe rătăcite din vinele principale de aur.

Lui Iosif Rodean i se părură deodată că trăsura nu aleargă destul de repede; îi strigă slugii, încercându-l cu sudalme, să mână mai repede, își adună aripele blanei și se cufundă în tăcere. Liniile feței îi impietiră, și notarul Popescu înțelese în grabă că directorul dorește să fie lăsat în liniște. Fața lui luă numai decât acelaș aer de seriozitate, de tăcere.

Popescu știă bine că directorului dela „Arhangheli” de-o vreme încoace nu i-s toți boii acasă. Notarul din zi în zi eră tot mai prevenitor, tot mai plin de lingușiri față de Iosif Rodean, și se temea cumplit să nu-l supere cu ceva. Știă că în clipa aceea directorul ar fi rupt preținția cu el.

Și, din primăvară, eră mai mult decât prietinie între ei, notarul Popescu mai bucuras' ar fi tăiat o mână ori un picior decât să se desbare de Iosif Rodean: câștigă dela el aproape zilnic bani de aur, bani mulți, — o avere întreagă trecuse din mâna directorului în punga lacomă a lui Popescu.

Astfel el se șili să rămână în tot cursul drumului mut ca un pește, dar urmărea de aproape orice schimbare s'ar fi ivit în privirile sau pe fața directorului dela „Arhangheli”. Drumul eră mereu plin de ciorofleacă, părea, cum se încovoia mereu pîntr' strâmtoare munților, un șarpe enorm, care sclipea vineții, întunecat, în razele sărace ale soarelui. În curând soarele dispărū apoi după culmile înalte, aerul se făcū și mai rece, și mai pătrunzător, și notarul Popescu își strânse tot mereu paltonul. Măinile lui începură să se roșească tare, să se umfle par'că. Dar nu făcea nici cel mai mic semn că nu i-ar fi ceva pe plac, el spionă mereu fizionomia directorului. De multeori știă încă din drum dacă Iosif Rodean aveă să piardă mult în seara și noaptea următoare. Eră atunci în fața lui o încordare, o impietire neobișnuită. Popescu se bucură înainte de câștigul ce-l va aveă, căci și acum descoperi în fața notarului semnul acesta distinctiv. Și se temea nu cumva să se schimbe masca lui Rodean până vor ajunge în oraș. Popescu se supra-veghiă nu numai pe sine, ci și pe slugă, pe Pruncul, trăsura chiar, ca nu cumva printr'un cuvânt, printr'o tresărire mai mare, fața directorului să capete altă expresie.

(Va urmă).



## Cronici.

### Însemnări.

**Monumentul lui Vlaicu.** „Asociațiunea” a hotărât să facă o colecție pentru ridicarea unui monument lui Vlaicu la Orăștie. Credem, că instituțiunea noastră culturală a împlinit o dorință generală, când a luat această hotărâre. În curând se vor distribui listele de subscripții și suntem siguri, că fiecare român va contribui cu ceva la eternizarea celui ce-a fost mândria noastră.

Toate colecțiile făcute până acum de public se vor concentra la „Asociațiune”, ca monumentul ce se va ridica să fie vrednic de Vlaicu.

Preoții să explice poporului în biserici însemnătatea monumentului și să îndemne pe fiecare fără să contribuie o sumă cât de mică.

Îndemnăm și noi pe cetitori să facă o propagandă cât mai întinsă pentru colecție. Sumele se vor trimite oficiului de casă al „Asociațiunii” Sibiu (Nagy-szeben).

**Amintiri despre Vlaicu.** Eram pe câmpul libertății dela Blaj. Vlaicu sburase splendid. Lumea românească se întorcea în valuri nestăruite spre oraș stăpânită de emoție și extaz. Maistrul Caragiale veni și el, în tovărășia câtorva prieteni și admiratori. Toți vorbeau — firește — de sborul lui Vlaicu.

„Păcat de el — observă unul — că nu e sanătos. Suferă de-o boală internă (mi se pare de rinichi), care o să-l răpună, dacă nu se curează din bună vreme. Ar trebui acum să-i dea cineva câteva mii de lei, să poată merge la un sanator în străinătate, unde să rămână până când se va tămădui pe deplin...”

— Ce spui nene? îl întrerupe deodată nervos maistrul Caragiale. De ce vrei să-l tămăduiești? Vrei să-l exploatezi acum, ori ce? Ți-a făcut mașina? Ți-a sburat cu ea? Ce mai vrei acuș? Dă-i pace, frate, și lasă-l să moară — dacă lui așa-i place... Nostimi mai sunteți voi, publicul! Adecă cum? Eu, bunăoară, am să scriu cât îți place matală? Ți-am scris teatre, ți-am dat schițe și nuvele? Ei, acum lasă-mă 'n pace: să beau, să-mi petrec ori chiar să mor, dacă-mi place...”

Toți au tăcut. Lui Caragiale nu era ușor să-i reflectezi, cu atât mai greu era acum, când maistrul vorbea *pro domo*.

Dar nici unul nu ne-am gândit în clipele acelea de-un sfânt entuziasm național, că peste doi ani va fi mort — și Caragiale și Vlaicu!

Serbările s'au fost terminate. Lumea plecase și Blajul rămăsese pustiu, cufundat într'o muțenie plină de măreție. Câțiva prieteni și cunoscuți, cari am mai rămas o zi, ne-am dus să luăm masa împreună la grădina Veza. Erau — între alții — Zaharie Bârsan cu doamna, două domnișoare din București, părintele

Vasile Popovici-Tenorul, subsemnatul și Vlaicu, care rămăsese să-și dea aparatul la tren, ca să-l transpoarte la Sibiu.

Vlaicu era vesel și bine dispus. Îmi aduc aminte cum ne povestește el atunci, că înainte de serbări cu câteva zile fusese greu bolnav la București.

„Eră gata — ne spunea el — să nu pot veni la Blaj. Aproape două săptămâni de zile am zăcut în pat... Nu atât durerile fizice mă chinuiau, cât gândurile... Deoparte mă gândeam, că nu o să pot veni la Blaj, de altă parte mă cuprinsese teama, că o să mor, o să mă prăpădesc acolo în pat... La gândul ăsta, îmi veniă nu altceva făr' să mă cobor din pat, să mă urc pe aeroplan și s'o iau către Carpați... apoi dela un loc să-mi dau drumul să mă izbesc de-o stâncă... să am o moarte superbă și maiestooasă, ca a vulturului pușcat din sbor... Să știți, că eu m'aș simți foarte nefericit, dacă m'aș vedea, că mor în pat, între perini și între doftorii, ca orice slugă... Acolo sus, în înălțime!...”

Iată, dorința i s'a împlinit. Din nefericire pentru noi — prea curând! (Gh. Tulbure).

**O scrisoare a tatălui lui Vlaicu.** Bătrânul Vlaicu, tatăl regretatului aviator, înainte de-a părăsi România a adresat tuturor celor ce au vărsat o lacrimă pentru fiul său, mulțumirile sale prin următoarea scrisoare: „Înainte de a pleca de pe pământul țării țin să-mi fac cea din urmă datorie:

Cu adâncă smerenie îmi plec inima și fruntea mea bătrână la treptele înaltului Tron românesc, pentru înalta bunăvoință arătată fiului meu Aurel dela început și pentru marea cinste ce i s'a dat după moarte cu medalia „Virtutea Militară” prin care a fost ales în rândul eroilor.

Mulțumesc apoi tuturor sufletelor bune cari l-au iubit cât a fost în viață și cari mi-au stat aproape și au plâns împreună cu mine până l-am petrecut la locașul de veci. Mulțumesc tuturor prietenilor, tuturor cunoscuților și necunoscuților cari cu dragostea ce mi-au arătat-o și cu sincera lor jale mi-au mai alinat negrăita durere. Și mulțumesc întregii lumi care a vărsat o lacrimă pentru cel care s'a dus dintre noi.

În jalea nemărginită a mulțimei am văzut mare dragoste pentru fiul meu; dragostea asta o voi duce cu mine — atât mi-a mai rămas pe lume — și amintirea ei o voi păstra până mă va îngădui D-zeu și pe mine.

Mă despart cu profundă recunoștință de pământul sfânt deasupra căruia fiul meu mi-a cinstit numele și pe care el însuși l-a cinstit prin iubirea lui, prin munca lui și prin moartea lui amară. Mă înclin în fața Țării în care mi-am lăsat tot ce am avut pe lume. Dumnezeu a voit așa! Omul, chiar părintele fiind, nu poate decât să se plece în fața Celui de sus.

Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvântat. Dumitru Vlaicu.”

**Cum sbură Vlaicu.** Cel dintău sbor executat de Vlaicu în Ardeal (și poate cel mai frumos sbor dintre numeroasele sboruri pe cari le-a executat) a fost sborul deasupra „Câmpului Libertății” din Blaj, în ziua de 29 August n. 1911. Pușini, foarte pușini Români vor fi văzut până atunci sboruri de aeroplan. Cu atât mai mare a fost, deci, entuziasmul că cel dintău aeroplan care țale văzduhul Ardealului este un aeroplan românesc, inventat de un Român, fiu al Ardealului, construit de muncitori români în țară românească și încălecat de însuș inventatorul român.

Despre acest sbor reproducem impresiile unui spectator:

„Sborul e anunțat pe orele 5 și jumătate, dar de pe la orele 3 „Câmpul Libertății” începe aci să se negrească, colo să se albească de miile de Români, cărturari și țărani. Cuimile, ce jur împrejur îngrădesc „Câmpul Libertății”, sunt și ele ocupate de locuitorii satelor învecinate cari de aci vreau să asiste la triumful geniului românesc. Numărul privitorilor este aproape 40.000.

Locul rezervat are formă de potcoavă și e îngrădit de un stobor de scânduri. Dealungul stoborului se plimbă jandarmi, cu baionetele sclipitoare, comandați aci să mențină ordinea. Prezența lor este însă de prisos.

După orele 5 iese din hangar Ion... fratele lui Aurel. Vrea să vază ce vânt bate.

„Are să zboare frumos! — ne spune cu fața radi-oasă. — Vremea e minunată.” Alături de el, un țaran voinic, tatăl lui Aurel, și o femeie modestă, în brațe cu o fetiță de vreo 3 ani, mama și sora lui Aurel, stau de vorbă cu cei cari au primit permisie să treacă stoborul.

Deodată se naște mișcare. Voinicii din Bințiși se reped la poarta hangarului, trag la o parte zăvoarele și înaintea ochilor noștri înlăcrămați răsare o alcătuire elegantă, simplă, ușoară. Urale puternice sguđune văzduhul, urale cari se innoesc și sunt îndelung repetate când apare Vlaicu, pentru a da cele din urmă ordine.

Caută împrejur, spre câmpia întinsă, spre zarea albastră fără nori, apoi zămbind se întoarce în hangar, ca după câteva minute să reapară în costum de aviator. Între urale nesfârșite se apropie de aeroplan, încearcă rând pe rând sârmele, cari susțin planurile-aripi, cum ar netezi coama unui roib, apoi deodată sare în nacelă, se așează pe scaunul din fața motorului, face un semn scurt și mecanicul pune în mișcare elicele.

Aeroplanul se cutremură. Elicele în mișcare sbârâie. O tacere ca de mormânt stăpânește miile adunate. Nu se aude decât șgomotul șuruburilor. O încordare nervoasă, sugrumătoare ne cuprinde pe toți. Stăm locului și privim cu răsuflarea oprită... Un minut... două minute... o ăternitate pentru noi. Pe neașteptate, Vlaicu face un nou semn și voinicii din Bințiși dau drumul frânghiei care opră a roplanul. O clipă încă și aeroplanul alunecă vreo 5—6 metri pe iarba verde, ca apoi deodată să se ridice în văzduh, ușor, fără cea mai mică legănare, ca o pasăre — mai ușor decât o pasăre.

Încordarea se deslănțuie într'o vijelie de ovații. Oamenii în vârstă își întorc capul ca să șteargă pe

ascuns o lacrimă. Aclamă miile de oameni... E un singur chiot ce se repetă dela un colț al „Câmpului Libertății” până pe culmile îndepărtate. Batistele fâl-făie, pălării sunt aruncate în aer, lumea își strânge mâinile cu căldură, cunoscuți și necunoscuți se îmbră-șează. E un adevărat paroxism.

Și Vlaicu zboară spre înălțimi, sus, tot mai sus, spre Mânărade. Face un viraj repede, se întoarce spre Blaj, trece Târnavă, zboară deasupra mulțimii, rotește în jurul catedralei, trece peste culmile de pe cari miile de ochi sunt pironiți spre văzduh și se întoarce din nou, deasupra catedralei, la o înălțime de 500 metri.

Cum trece deasupra noastră, uralele de bucurie sunt atât de puternice încât fac să amuțescă sbârâiturile elicelor, cari se mișcă cu o iuțeală de 500 rotiri pe minut — și Vlaicu răspunde de sus, din albastrul senin, salutându-ne cu mâna. Și zboară înainte, se ridică tot mai sus și dispare în depărtări până ce abia se zărește cât o pasăre, cât un punct negru. Deodată, în apropierea catedralei, la o înălțime de 500 metri face un viraj brusce, îndrăzneț, aproape pe loc, care ne înghiață sângele... Dar ușor ca o pasăre, aeroplanul se întoarce, Vlaicu îl stăpânește, îi cunoaște toate șuruburile, îi cunoaște toate nărvurile.

După ocolul al patruale, Vlaicu coboară. Aeroplanul se apropie tot mai mult de noi, la 20 metri, la 5 metri, apoi deodată atinge pământul, ușor, fără orice sguđuire, fără orice legănare. Lumea grăbește spre el, Vlaicu e luat în brațe, e purtat în triumf pe umere, încunjurat de sute de inși, aclamat de zeci de mii.

Vlaicu zămbește blând, își șterge o lacrimă și dispare în hangar. Lumea însă stă locului. La un cias după sbor, par'că suntem tot atât de mulți ca în vremea sborului... ❊

„La mouche folle”. Întreaga presă din lume a înregistrat știrea despre moartea aviatorului nostru genial Aurel Vlaicu. Până și presa ungurească cea mai șovină, care profită de orice prilej ca să lovească în noi și să ne batjocorească, insofește știrea cu câteva rânduri elogioase.

Presă din Austria, Germania, Franța și Englitera îi aduce tributul de admirație în termenii cei mai avansați. Lumea aviatică cunoaște bine aparatul lui Vlaicu, acest aparat minunat pe care celebrul aviator francez Garros îl botezase, după sborurile de pe câmpiile dela Aspern, „La mouche folle”; — musca ne bună, caracterizând atât de nimerit evoluțiile și virajurile îndrăznețe pe cari le facea mașina aceasta construită și diriguată de mâna lui Vlaicu.

Ca o muscă, ca o muscă ne bună se înalță în aer, sburând la stânga, la dreapta, uneori aproape perpendicular spre ceruri, în planuri de abia 10 grade, ca dintr'odată să schimbe direcția și s'o pornească din nou, cu iuțeală vertiginosă, în altă parte.

Acum nu mai este nici „La mouche folle”. Zace și ea, cu aripile frânțe, alături de marea ei stăpân, care o călăuzise în atâtea sboruri nemuritoare.

Rămas bun, „La mouche folle”, dragălașă, dragă muscă ne bună!... De-acuma înzadar vom căută în zări,



să-ți vedem răsărind aripiioarele, să-ți auzim zumzetul înfiorător de dulce!

Stăpânul tău scump doarme, Dormi și tu...

✽

**Omagiu lui Vlaicu...** Ziarele din țară înregistrează un frumos semn de dragoste curată și adâncă pentru Vlaicu.

„Un aeroplan tainic, despre care nu s'a vorbit încă nimic prin ziare, vine în fiecare zi — dimineața și seara — deasupra cimitirului militar și aruncă flori multe și frumoase pe mormântul marelui nostru aviator Vlaicu. Locuitorii din partea locului și funcționarii cimitirului au fost viu mișcați de grija pe care o are de mormântul lui Vlaicu misteriosul și neclintitul său prieten.”

Fie ca din belșugul unor semne de iubire atât de curată, un nou suflet să prindă îndrăzneală și geniul lui Vlaicu să ni-l învieze aieva.

✽

† **Negel.** Aviația română își cere tributul de jertfe. Sublocotenentul (Negel), pe care ministerul de război îl desemnase ca pilot al aeroplanului Vlaicu III, făcând un sbor, cu un biplan sistem Farman, a căzut aproape de Târgoviște și a murit...

Împlinirea zilei mari s'apropie, căci prea se înmulțesc jertfele ce trebuie să le aducem.

✽

**Bătrân și obosit...** În aceeași vreme în care, la București, se așază spre veșnică hodină trupul neînsuflețit a lui Vlaicu, însoțit la mormânt de 100.000 de Români îndoliați, la Geszt, lângă Oradea-mare, o față bisericească română sta de vorbă cu ministrul-președinte al țării. În aceeași vreme, în care clopotele bisericilor românești de pretutindeni vesteau în jalnie dangăt, că sufletul românesc nu-l poți îngrădi între hotară — în curia nemeșească din Geszt își strâneau mâna un preot român și un boier ungar, pe cari l-a apropiat nu sinceritatea, nu dragostea, nu sufletul, ci politica.

Ce vor fi vorbit cei doi sihaștri, poate ei ar putea s'o spună.

„Eu-s acum om bătrân! — a zis fața bisericească, întorcându-se dela Geszt. — Bătrân și obosit!”

Da, da, e bătrân și obosit și — singur! Singur cu povara nevăzută, dar atât de grea, care l-a mânat pe un alt dignitar bisericesc în apele spumegânde ale unui râu de munte.

Bătrân și obosit, când ar fi putut rămâne tânăr și plin de viață... Vlaicu a murit, dar trăiește și va trăi! El? El trăiește, dar este mort. Mort din clipa în care s'a desfăcut de sufletul românesc.

Da, da, bătrân și obosit, părinte Mangra, și mort! Mort fără a fi îngropat!

✽

**Un nou volum de Goga.** În editura institutului „Minerva” din București a apărut un nou volum de poezii „Din umbra zidurilor” de Octavian Goga.

Volumul acesta — pe care institutul „Minerva” nu ni l-a trimis nici nouă, nici vreunei alte redacții ro-

mâne dela noi — cuprinde în patru serii: „Din umbra zidurilor”, „Cântă ape e”, „Coarde vechi” și „Clipe” — 70 de poezii, dintre cari multe inedite.

Volumul d-lui O. Goga n'are nevoie să fie recomandat ceteritorilor. Ajunge să fie anunțat ca să fie numai decât cumpărat și citit.

Prețul e 2 lei.

✽

**Teatru în Ardeal.** D-l Antonescu, artist dramatic din România, a primit dela guvernul unguresc permisiunea să facă turnee prin orașele din Ardeal, dând reprezentații cu artiștii Teatrului Național din București. Importanța acestor turnee e de prisos să o mai accentuăm. Reprezentațiile d-lui Antonescu vor însemna un pas însemnat în dezvoltarea noastră culturală. Alături Teatrul Național din București, cât și societățile culturale dela noi trebuie să-i deie tot sprijinul, ca reprezentațiile să fie cât mai reușite și cât mai cercetate.

Trupa d-lui Antonescu fie binevenită în mijlocul nostru.

✽

**Violinistul Enescu la Sibiu.** Iubitorilor de artă muzicală le anunțăm o veste îmbucurătoare: celebrul violinist și compozitor român Gheorghe Enescu va da în Sibiu un concert, la începutul lunii Noembrie.

✽

† **Profesorul Petru Rășcanu.** Cu cât se desăvârșește învățământul nostru, cu atâtea școli, cu atâtea cătedre, cu atâtea școlari, din nenorocire scade numărul profesorilor, pe cari-l înlocuiesc oameni foarte cum se cade, foarte învățați uneori, având și talent oratoric adesea, dar cari totuși nu sunt profesori.

Un profesor adevărat a fost, ni-a fost atătora, venerabilul bătrân, care s'a stins la Piatra, Petru Rășcanu.

Din școlarul bărlădean în epoca Unirii, care începe să cunoască viața publică transcriind înfrigurat mașinilele partidului național, s'a făcut un institutor la Iași. Distingându-se, a fost trimis la Paris, unde a urmărit câțva timp la școala de înalte studii, abia deschisă. Nu s'a întors cu vreo diplomă străină, și diploma din țară a luat-o târziu de tot, silit aproape, în ajunul numirii sale la Universitatea din Iași.

N'a scris mult mai mult decât frumoasa-i teză de licență. Câteva articole prin reviste, manuale de școală. A tipărit și unele discursuri.

Și totuși al lui era un loc în învățământul superior, un loc însemnat și pe care nu i-l putea dispută nimeni. Profesor de istoria greacă și romană, el nu va fi înlocuit în felul special în care-și îndeplinea chemarea. Bătrân frumos și senin, cu fraza armonioasă și deplină, cu tonul sigur și liniștit, el era ca o ilustrație personală a materiei sale. Ascultându-l cum, fără o șovăire, fără o nesiguranță, fără o mișcare sau o intonație nervoasă, fără nimic din fatalitățile omului modern cu sufletul agitat și nemulțumit de sine, inegal și tulburat de continue lupte, cum deșiră povestea lui cu o demnitate care-l înălța și făcea pe toți ascultătorii să se înalțe, înțelegeai bine, că așa trebuie să se vorbească de Elinii lui Pericle și de Romanii republicei. Ori de păstram ori de uităm știri despre lupte și nume de eroi, un lucru rămâne în suflete:

că am găcit, peste amănuntele primite, ce spirit de măsură, de pace, de zâmbitoare mulțumire omenească eră în vremile acelea.

Omul nu e totdeauna așa cum apare în momentul când își îndeplinește chemarea, dar nici prea deosebit nu poate să fie. Și, dacă așa a fost și cu Petru Rășcanu, pe buzele lui trebuie să fi încremenit în momentul despărțirii de acest pămant, pe care de mult nu mai calcă zeei, zâmbetul acel ce pot vedea pentru întâia dată lina strălucire a Olimpului.

Va fi simțit că e binevenit acolo.

(„Neam. Rom.”)

✽

(N. Iorga).

**Învățătorimea română din Sălăgiu.** Abia acum târziu mi-a căzut în mână vorbirea de deschidere rostită de Simion Oros, președintele „Reuniunii învățătorilor români sălăgieni”, la adunarea generală ținută în Șimleu la 10 Iunie a. c. („Gazeta învățătorilor”, Nr. 28).

Cetitorii noștri își vor aduce aminte de articolul „Învățătorimea română din Sălăgiu” publicat în N-rele 29 și 30 din 1912 ai „Luceafărului”, în cari arătăm zăpăceala fără păreche care a domnit la adunarea din 1912 a acestei reuniuni. Iată că după un an de zile dela acea adunare însă vine nouă președinte al reuniunii — după vechiul președinte, d-l Pocola, a trebuit să plece tocmai în urma articolului din chestiune — și face pe — n'aude, n'avede. Cu o adorabilă naivitate d-șă se întreabă în discursul de deschidere: „Ce-am dorit noi în adunarea din Giurtelec? nimic altceva, decât ca învățătorului să i se dea prilej și mijloacele de a putea înainta treptat, cum o pot face toți funcționarii statului — afară de el. Atâta am dorit noi numai și iată că suntem rău înțeleși și respective neînțeleși”. Ne este tuturora imprimată în memorie adunarea noastră generală, ținută la 13 Iunie 1912, când s'a hotărât intrarea noastră în o activitate și mai pronunțată. S'a dat prin acea adunare o nouă îndrumare pentru reuniune, care în deplină conștiință și cunoștință a urmat calea arătată care culminează în aflarea legăturilor de lipsă pentru o purcedere unitară cu celelalte reuniuni (*ungurești!* Dr. G. O.). Și o parte însemnată a viitorului nostru atarnă dela deslegarea înțeleaptă și nimerită a acestei probleme.

Vai, d-le Oros, credeam că cu depărtarea d-lui Pocola a prierit grandomania și zăpăceala. Te rog recipește broșura „Învățătorimea română din Sălăgiu” și, punându-o alături de discursul d-tale, întreabă-te dacă nu cumva ar trebui să-ți impui o altă atitudine față de trecutul recent al reuniunii și față de problemele acesteia? Altfel, răfăcarea cea de pe urmă nu va fi mai mică decât cea dintâi. Iar scurta n'o trageți d-voastră, vinovații, ci bietul popor și biata cultură românească. (Dr. G. Oprean).

✽

**Premiul „G. Enescu”.** Pentru premiul de compoziție muzicală „G. Enescu” concurenții sunt invitați să trimeată manuscrisurile lor la administrația „Casei Școalelor”, București, până la 12/25 Octombrie 1913 inclusiv.

Condițiunile principale sunt: concurentul să fie român, iar lucrările să fie de întindere mai mare și de preferință simfonice, muzică de cameră, oratorii, cantate etc. Piesele mici și operele de teatru sunt excluse. Dacă este posibil, să se trimeată și redacțiune de pian.

Regulamentul detaliat asupra concursului se poate cere la administrația „Casei Școalelor”.

.....

## Poșta redacției.

— Manuscrisele nu se înapoiază. —

V. O. — V. Pentru coșul național, da e foarte potrivită.

P. R. — Buc. Apregiem intenția D-voastră bună, dar într'o revistă dela noi o asemenea povestire nu se potrivește. Ar face o impresie urită păcatul vulgar al preafântului Vlădică.

E. — B. E o plăcere pentru noi să avem o colaboratoare așa de simpatică la această rubrică. De ce sunteți așa de didactică și așa de pesimistă?

Mie însumi:

### Sfaturi.

În gestul cel mai nobil, în vorba cea mai caldă  
În ochu cei măi tandrii, ce 'n dulci priviri te scaldă,  
În strângetea de mână, în fața cea mai bună  
Te teme 'n totdeauna să nu găsești minciună.

Privește omenirea așa cum este ea:

Nu confundă scânteia c'o luminoasă stea,  
Nici vanitatea oarbă c'un sentiment iubit,  
Nu confundă o dună c'o rocă de granit.

Cu aurul din suflet nu poți orice

Esti bun, nu crede c'altul la fel cu tine e.

Tot omul să îți pară că e atât de mic

Că numai tu în lume ești demu a-ți fi amic.

Călimănești.

Elfrida.

.....

## Bibliografie.

Arseniū Vlaicu, *Anuarul Școalei comerciale superioare greco-orientale române din Brașov* pe anul XLIV al existenței sale, anul școlar 1912—1913. Tip. Ciurcu. Brașov, 1913.

La începutul anuarului se publică urmarea studiului „Din cursul de economie națională și politică” de prof. Ioan Socaciu și „Monographie de l'école supérieure de commerce gréco-orientale roumaine de Brassó” publicée par Arsène Vlaicu, directeur.

Stefan Albu, *Anuarul XXXVII al gimnaziului român greco-oriental din Brad și al școalei primare anexate acestuia* pe al 44-lea an școlar 1912—1913. Cu un studiu introductiv „Importanța limbii materne în învățământ și mijloacele ei”, de Dr. Traian Suciu, profesor. Tip. tipografiei archidiecezane. Sibiu, 1913.

Nerva Hodoș, *Vitejiile lui Mihai-Vodă apreciate în apus 1595—1599*, cu o prefață de N. Iorga. București, 1913.

## **Biblioteca scriitorilor dela noi**

apare sub auspiciile

„Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român”

sub îngrijirea d-lui Oct. C. Tăslăuanu.

A apărut al  
doilea volum:

# **Schițe și povestiri**

de

**Ion Agârbiceanu.**

Volumul cuprinde 17 schițe și povestiri ale talentatului scriitor din Ardeal, care zugrăvește în colori sugestive vieța dela țară. Povestirile cuprinse în acest volum sunt selecționate din întreaga operă a lui Agârbiceanu, așa că ele dau o icoană a talentului viguros cu care e înzestrat scriitorul nostru.

Prețul unui volum: 2 Cor. (2 lei 50 bani).

Primul volum:

# **Amintiri**

schিțe și novele

de

**Alexandru Ciura**

în care se zugrăvesc crâmpoie din vieța de student, sbuciumări din lupta sufletelor desrădăcinate, cari s'au rupt de lângă vatra țărănească și s'au făcut cărturari, apoi scene din traiul patriarhal al băieșilor și moșilor din Munții-Apuseni și amintiri din plăpânda lui copilărie. E cel mai bun volum a talentatului scriitor Al. Ciura. Volumul e precedat de o recenziune critică scrisă de d-l Oct. C. Tăslăuanu și de portretul lui Ciura.

Prețul unui volum: Cor. 1.60.

Se găsesc de vânzare la toate librăriile.

☛ Din casa nici unui cărturar român dela noi să nu lipsească această Bibliotecă. ☚

Când veniți la Sibiu, cercetați  
**primul depozit românesc**  
 de

**piane, pianine și armoniuri**

asortat cu instrumente din cele  
 mai bune fabrici, în nuc mat sau  
 poleit, negru, mahagon, palisandru  
 veritabil, construcție modernă, cu  
**preț mai ieftin ca ori unde.**

≡ Transportul și pachetarea gratuite. ≡

Școlile, reuniunile de cântări și alte  
 instituții culturale primesc favor special.

Armoniuri de școală bune și solid  
 lucrate

10 ani garanția. ≡ Plătire în rate.

**TIMOTEI POPOVICI**

profesor de muzică.

Sibiu (Nagyszeben), Str. Cisnădiei Nr. 7.

Ca administrația „Luceafărul“

se găsește de vânzare următoarele

**TABLOURI**

Leonardo da Vinci . . . . . Cina cea de taină  
 „ „ „ . . . . . Frumoasă Florentină  
 „ „ „ . . . . . Monna Lisa  
 Raffael . . . . . Nunta Mariei cu Iosif  
 „ . . . . . Madona Sixtină  
 „ . . . . . Frumoasă grădinăreasă  
 A. Dürer . . . . . Isus pe cruce  
 Jan Van Eyck . . . . . Altar.

Prețul fiecărui exemplar 20 bani  
 plus porto . . . . . 10 bani.

Cei ce comandă toate tablourile  
 le primesc franco cu 1.60 bani.

Administrația

„LUCEAFĂRUL“

SIBIU (Nagyszeben).

**Capital social Coroane 1,200.000.**

Giro-Conto la „ALBINA“.

Postsparkassa ung. 29.349.

**„Banca generală de asigurare“**

societate pe acții în Sibiu — Nagyszeben

este prima bancă de asigurare românească, înființată în Sibiu din Transilvania și are filiale în toate provinciile românești și în unele țări străine. Instituțiile financiare (băncile) românești și străine sunt obligate să se asigure la această bancă.

Prezidentul direcției: **Dr. Ștefan Cosma,**  
 directori executivi al „Albinei“: **Dr. Ștefan Cosma,**  
**Dr. Ștefan Cosma,**

„Banca generală de asigurare“ asigură toate tipurile de asigurări, special asigurări de viață și asigurări asupra vieții în cele mai favorabile combinațiuni.

Asigurările se pot face prin oricare bancă românească, și la agenții și bărbăni de încredere ai societății — Prospecte, tarife și informațiuni se dau gratis și imediat.

Persoanele cunoscute ca acționari buni și cu legături bune pot fi primite oricând în consiliul societății.

„Banca generală de asigurare“ dă informațiuni gratuite în orice afaceri de asigurare fără deosebire că aceste afaceri sunt făcute la Sibiu sau la altă societate de asigurare.

Cei interesați să se adreseze cu încredere la: **Centrala Băncii generale de asigurare Sibiu — Nagyszeben.**  
 sau la **„Albina“** și la **agențiile ei principale din Brașov (filiala „Albina“) și Arad (Józseffőherceg-ut 1/a).**

Prețul unui număr: 1 cor. 50 bani.